

การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

สารนิพนธ์

ของ

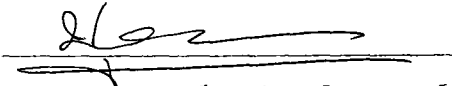
สมจันท์ เขม้นงาน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

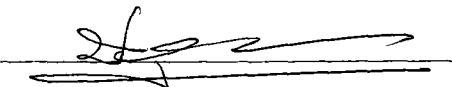
มีนาคม 2542

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

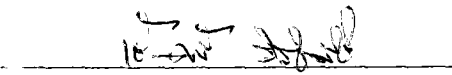
อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์)

คณะกรรมการสอบ

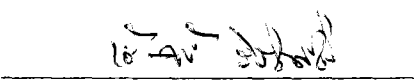

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์)

ประธาน

(รองศาสตราจารย์ไชยศรี วิวิธสิริ)

กรรมการ

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ไชยศรี วิวิธสิริ)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร

วันที่ 30 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2542

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยการให้คำแนะนำปรึกษาอย่างดียิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา
เป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เชียรศรี วิวิธศรี หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นทั้งอาจารย์ผู้สอนและ
อาจารย์ที่ปรึกษาประจำรุ่น ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ตลอดทั้งให้
คำแนะนำ และปรับแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอาจารย์สมคะเน คำจูน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้คำแนะนำ
ความเห็นและข้อชี้แนะที่เกี่ยวข้องกับการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือ
สนับสนุน และให้ความอนุเคราะห์ทั้งในส่วนของการเป็นเอกสาร สถิติต่าง ๆ และ
การให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริงอย่างดียิ่ง

คุณค่าและประโยชน์จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบแต่ “กรมราชทัณฑ์” ทั้งปวง
ที่มุ่งหวังจะให้บุคคลในสังคมสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกันด้วยสันติวิธี และโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ที่มีวิสัยทัศน์ลุ่มลึก กว้างไกล และเห็นความสำคัญของ
“การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง” ว่าเป็นหัวใจที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งในกระบวนการพัฒนา
ประเทศ

สมจันท์ เขม้นงาน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	1
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
รูปแบบของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 การจัดบริการการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์	10
บทบาทหน้าที่และภารกิจของกรมราชทัณฑ์	10
การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอดีต	14
การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในปัจจุบัน	18
หลักการ เป้าหมายและวิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง	22
การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน	25
การบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน	27
ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง	30
แนวโน้มการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอนาคต	33
3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง	37
การจัดการศึกษาสายสามัญ	37
การจัดการศึกษาด้านอาชีพ	39
การพัฒนาจิตใจ	41
การจัดระบบบริหาร	43
การศึกษาด้านนุเคราะห์	44
การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังโดยรวม	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 โครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง	
ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	50
โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	50
ภารกิจและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ	51
การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	54
5 การจัดการศึกษายาสายสามัญศึกษา	55
แนวทางการจัดการศึกษายาสายสามัญศึกษา	55
หลักสูตรการศึกษายาสายสามัญระดับประถมศึกษา	57
หลักสูตรการศึกษายาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	63
หลักสูตรการศึกษายาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	71
การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา	78
6 การจัดการศึกษายาสายอาชีพ	80
แนวทางการจัดการศึกษายาสายอาชีพ	80
การจัดการศึกษายาสายอาชีพร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน	81
การจัดการศึกษายาสายอาชีพร่วมกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	88
ผลการดำเนินงานการจัดการศึกษายาสายอาชีพ	96
7 การจัดการศึกษายาสายธรรมศึกษา	98
แนวทางการจัดการศึกษายาสายธรรมศึกษา	98
วิชาเรียงความและแก้กระทู้ธรรม	98
วิชาธรรม	101
วิชาพุทธ	104
วิชาวินัย	104
ผลการดำเนินงานด้านการศึกษายาสายธรรมศึกษา	106

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
8	
8 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่	107
ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังที่ได้รับการสอบถามความคิดเห็น	107
ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายสามัญศึกษา	109
ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาชีพ	111
ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายธรรมศึกษา	113
ความคิดเห็นของครูและเจ้าหน้าที่	115
9	
9 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	118
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	118
รูปแบบของการศึกษาค้นคว้า	119
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	119
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	122
อภิปรายผล	128
ข้อเสนอแนะ	141
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	
ประวัติย่อผู้วิจัย	

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครที่เข้าศึกษาในสายและระดับต่าง ๆ ประจำปีภาคการศึกษาที่ 1 / 2541 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2541)	3
2 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศที่สมัครเข้าเรียนในสายวิชาสามัญระดับต่าง ๆ ปีการศึกษา 2536 - 2540	20
3 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศที่สมัครเข้าเรียนในหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันตามความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ปีการศึกษา 2536 - 2540	21
4 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศที่สมัครเข้าเรียนสายธรรมศึกษา ปี พ.ศ. 2536 - 2540	21
5 จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541	63
6 จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541	70
7 จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541	77
8 จำนวนผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาสายอาชีพ ระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2541	97
9 จำนวนผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาสายธรรมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541	106
10 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังที่ได้รับการสอบถามความคิดเห็น	108

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
11	ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา
12	ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาอาชีพ
13	ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายธรรมศึกษา

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	51
2 โครงสร้างการบริหารงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	53
3 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา	60
4 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	67
5 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	74

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“อาชญากรรม” เป็นปัญหาสำคัญที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิต ทรัพย์สิน และความมั่นคงของประเทศไทย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัญหาอาชญากรรมมีสาเหตุมูลฐานจากหลายสาเหตุ ที่สำคัญประการหนึ่งนอกเหนือจากปัญหาครอบครัวและความยากจน ได้แก่ ความด้อยโอกาสทางการศึกษา เพราะผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือด้อยโอกาสทางการศึกษา มักถูกชักจูง หรือโน้มน้าวให้ประกอบอาชญากรรม หรือกระทำความผิดได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ การให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนจึงเป็นเรื่องจำเป็นในทุกประเทศ

ในส่วนของผู้ต้องขัง ซึ่งกระทำความผิดมาแล้ว การให้การศึกษาที่เหมาะสมจัดเป็นส่วนสำคัญในระบบทัณฑวิทยาแผนใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับคำประกาศของการประชุมสมัชชานักทัณฑวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ว่า “การศึกษาเป็นแนวทางสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการช่วยให้อาชญากรที่เคยกระทำความผิดมาแล้วได้กลับตัวเป็นคนดี เพราะการศึกษาเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมสติปัญญา ทำให้เกิดความเคารพในตนเอง กระตุ้นให้มีความทะเยอทะยาน มีจุดหมายปลายทางสูงส่งในชีวิต และเป็นสิ่งทดแทนที่ดีสำหรับการแสวงหาความพึงพอใจที่ดีต่อไป” (สุวิทย์ นิมน้อย และคนอื่น ๆ 2530 : 185)

การจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังถือเป็นนโยบายสำคัญของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย เพราะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทั้งในวิชาสามัญและวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้สามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้จากการศึกษาช่วงที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ภายหลังที่พ้นโทษไปแล้ว ทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้วได้หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมอย่างไม่จบสิ้น

ด้วยความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลจึงได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนากำลังคนและสังคม ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มของผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขัง โดยสนับสนุนให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพในรูปแบบที่เหมาะสม โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งในด้านการฝึกอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่ต้องเป็นภาระของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539 : 73)

ในทางปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งทั่วประเทศดำเนินการจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่” ขึ้น เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าศึกษาได้ตามความพร้อม ความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีหลักการและเป้าหมายที่สำคัญ 5 ประการ คือ (ประเสริฐ เมฆมนี. 2527 : 148 - 149, 283)

1. เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง
2. เพื่อมุ่งบริการจัดการศึกษาแก่ ผู้ต้องขังนับแต่แรกที่ถูกนำตัวมาคุมขัง
3. เพื่อจัดบริการทางการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ และความสนใจของผู้ต้องขัง
4. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้และทักษะอันจำเป็นในชีวิตประจำวัน หน้าที่พลเมืองดี และปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม
5. เพื่อให้มีความสอดคล้องประสานสัมพันธ์กันกับกิจกรรมและนโยบายอื่น ๆ ในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง

นอกจากการจัดการศึกษาทั้งสายวิชาสามัญและวิชาชีพแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังมีนโยบายให้จัดการศึกษาอบรมสายธรรมศึกษาควบคู่กันไปด้วย ได้แก่ การอบรมศีลธรรม หน้าที่พลเมืองดี และการฝึกอบรมจิตภาวนา อันเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังโดยตรง

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เป็นเรือนจำหนึ่งที่ได้ปฏิบัติตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง โดยได้ดำเนินการจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร” ขึ้นในเรือนจำ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2518 และได้เปิดทำการสอนใน 3 ลักษณะวิชา ได้แก่ การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา สายอาชีพ และสายธรรมศึกษา ในสายสามัญศึกษานั้นได้ทำการเปิดสอน 5 ระดับ คือ ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา ส่วนหลักสูตรสายอาชีพนั้น ทางเรือนจำได้เปิดสอนตามหลักสูตรวิชาอาชีพพระยะสันของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยเปิดสอนใน 4 หลักสูตร คือ ช่างเสริมสวย ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างทาสีอาคาร และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ในสายธรรมศึกษานั้น ได้เปิดสอนในระดับธรรมศึกษาตรี โท และเอก ในปีการศึกษา 2541 ได้มีผู้ต้องขังสมัครเข้าทำการศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 379 คน (จากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด 1,557 คน)

ดังรายละเอียดปรากฏในตาราง 1 ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่เข้ารับการศึกษานในสายและระดับต่าง ๆ ประจำปีภาคการศึกษาที่ 1/2541 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2541)

สายและระดับการศึกษา	จำนวนผู้เรียน
1. สายสามัญศึกษา	
1.1 ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ	20
1.2 ระดับประถมศึกษา	65
1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	66
1.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทางไกล)	20
1.5 ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช)	3
รวม	174
2. สายอาชีพ	
2.1 ช่างเสริมสวย	30
2.2 ช่างเดินสายไฟในอาคาร	30
2.3 ช่างทาสีอาคาร	25
2.4 ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า	25
รวม	110
3. สายธรรมศึกษา	
3.1 ธรรมศึกษาตรี	72
3.2 ธรรมศึกษาโท	21
3.3 ธรรมศึกษาเอก	2
รวม	95
รวมทั้งสิ้น	379

แหล่งที่มา : ข้อมูลผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ภาคการศึกษา 1/2541

จากตาราง 1 จะเห็นว่าในภาคการศึกษาที่ 1/2541 มีผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร สมัครใจเข้ารับการศึกษานานสายและระดับต่าง ๆ ถึง 379 คน หรือ ร้อยละ 100 ของผู้ต้องขังทั้งหมดในขณะนั้น การให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังจึงเป็นภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งของเรือนจำ นอกเหนือจากภารกิจในการคุมขังและลงโทษตามคำพิพากษาของศาล ในการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังนี้ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการติดต่อกันมาถึง 24 ปี คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2541)

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นเป็นผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ และมีประสบการณ์ในงานราชทัณฑ์มาถึง 36 ปี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง และกรมราชทัณฑ์ก็ได้กระทำการกิจด้านการศึกษากับผู้ต้องขังอย่างชัดเจน แต่ยังขาดการศึกษาวิจัยที่เป็นระบบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาดังกล่าวที่กรมราชทัณฑ์ได้ทำอะไรบ้าง อย่างไร เพื่อให้เป็นเอกสารทางวิชาการสำหรับอ้างอิง และทำความเข้าใจในระหว่างบุคลากรของกรมเอง และหน่วยงานภายนอก ในขณะที่ทำเอกสารงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการของเรือนจำสมุทรสาครโดยตรง จึงได้ยกการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครมาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ต้องการที่จะนำเสนอภาพรวมของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง โดยศึกษาเฉพาะกรณีของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร และแบ่งประเด็นการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น ตามลักษณะของการจัดบริการการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง คือ

1. การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา
2. การจัดการศึกษาสายอาชีพ
3. การจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. **ประโยชน์ในทางวิชาการ** การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงสภาพและข้อมูลที่แท้จริงที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็น การนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ โดยเฉพาะประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เป็นผู้ต้องขัง ตลอดจนยังเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเพื่อ การศึกษาค้นคว้าในเรื่องเดียวกันนี้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป

2. **ประโยชน์ในทางปฏิบัติ** การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวม ข้อมูลให้เป็นระบบ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำไปพัฒนา ปรับปรุงการจัดการศึกษาสำหรับผู้ ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจน องค์กรเอกชนอื่นที่มีความสนใจในการดำเนินงานจัดการศึกษาอบรม ฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจ ผู้ต้องขัง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีโอกาสกลับไปเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป

รูปแบบของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของการวิจัยเชิงประสบการณ์ (Experiential Study) ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวและข้อมูลด้วยความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ของผู้วิจัย ในฐานะที่ปฏิบัติงานในกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทยมาเป็นเวลานานติดต่อกันถึง 36 ปี และเป็นผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ตำแหน่งระดับหัวหน้างาน หัวหน้าฝ่าย จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด เป็นเวลานานถึง 12 ปี

ในแง่ของการวิจัย ผู้วิจัยจะมี 2 บทบาท ดังนี้

1. บทบาทนักวิจัย ซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวม วิเคราะห์ สรุปและนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอเนื้อหาให้สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

2. บทบาทในฐานะวิทยากร เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ที่รับราชการในกรมราชทัณฑ์มาเป็น ระยะเวลาจนถึง 36 ปี จึงย่อมเป็นผู้ที่สั่งสมทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ใน การปฏิบัติงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหาร งานวิชาการ และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง กับเรือนจำได้เป็นอย่างดี

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 32 หมู่ 3 ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่ทั้งหมดรวม 11 ไร่ มีเจ้าพนักงานรวมทั้งสิ้น 63 คน เป็นชาย 57 คน หญิง 6 คน มีผู้ต้องขังรวมทั้งสิ้น 1,557 คน เป็นผู้ต้องขังชาย 1,243 คน และผู้ต้องขังหญิง 314 คน (สถิติเมื่อ 1 มิถุนายน 2541)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 เรื่องตามลักษณะของการบริการการศึกษาที่จัดให้กับผู้ต้องขัง ดังนี้

2.1 การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา ครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา

2.2 การจัดการศึกษาสายอาชีพ การศึกษาจะครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น รวม 4 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรช่างเสริมสวย ช่างเดินสายไฟฟ้า ในอาคาร ช่างทาสีอาคาร และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า

2.3 การจัดการศึกษาสายวิชาชีพ จะครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาตั้งแต่ ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

ทั้งนี้โดยในแต่ละประเภทของการจัดจะพิจารณาถึง ความเป็นมา นโยบาย โดยรวม นโยบายเฉพาะของเรือนจำ รูปแบบการจัด ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ครูผู้สอน สถิติด้านผู้เรียน การวัดและประเมินผล ปัญหาและอุปสรรค แนวโน้ม ตลอดจนข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในแต่ละด้าน

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จำนวนรวมทั้งสิ้น 7 คน และกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ต้องขังที่เข้าศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ ที่เรือนจำจัดให้ รวมทั้งสิ้น 379 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้จากกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรในข้อ 1 ดังนี้

3.2.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน สุ่มกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ครู วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่ง ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 7 คน

3.2.2 ผู้ด้อยชั่ง สุ่มตัวอย่างจากผู้ด้อยชั่งจาก 3 สายวิชาที่ผู้ด้อยชั่งสมัครเข้าศึกษา ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในอัตราส่วนร้อยละ 50 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ด้อยชั่งจำนวนรวมทั้งสิ้น 190 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการสร้างขึ้นเอง ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ผู้ด้อยชั่ง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับผู้ด้อยชั่งที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดให้ ได้แก่ สายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา โดยแบบสัมภาษณ์ฉบับดังกล่าวจะประกอบด้วยข้อคำถามแบบให้ตอบสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว เหตุผลในการสมัครเข้าเรียน ความมุ่งมั่น ความคิดเห็น ปัญหาและอุปสรรคอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสายวิชานั้น ๆ

2. แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่ง ได้แก่ ครู วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรียนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลที่สำคัญ 2 ส่วน คือ สถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรียนจำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่ง และผู้ด้อยชั่งที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา ระหว่างวันที่ 1 - 30 ตุลาคม 2541 รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 30 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์จากเอกสาร หนังสือราชการ หนังสืออื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ นโยบายในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายนอกเรือนจำ สถิติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา ได้แก่ จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษา จำนวนผู้จบการศึกษา จำนวนครูผู้สอน และงบประมาณ เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ ซึ่งทำการวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เรือนจำจังหวัด หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังผู้ต้องขังที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล โดยกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 15 ปี

2. ผู้ต้องขัง หมายถึง บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ หมายความว่าผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

3. การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง หมายถึง การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้ความเข้าใจทักษะและประสบการณ์อันจะสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ซึ่งในที่นี้หมายถึงการจัดการศึกษาในลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาผู้ใหญ่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1 การศึกษาสายสามัญศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในลักษณะวิชาสามัญ ซึ่งดำเนินการจัดตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และรวมทั้งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

3.2 การศึกษาสายอาชีพ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในลักษณะของวิชาชีพ ระยะสั้น ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ใช้เวลาในการเรียนไม่เกิน 300 ชั่วโมง ตามหลักสูตร ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งได้แก่หลักสูตรช่างเสริมสวย ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างทาสีอาคาร และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า

3.3 การศึกษาสายธรรมศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในด้านหลัก คำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษา ชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

บทที่ 2

การจัดบริการการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

บทบาท หน้าที่ และภารกิจของกรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลหรือของผู้มีอำนาจ ซึ่งมีตั้งแต่การควบคุม กักขัง กักกัน จำคุก และโทษประหารชีวิต ตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทยจะเป็นไปในทางใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบาย ราชทัณฑ์ของรัฐบาล ภาวะแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และค่านิยมในสังคมประกอบกัน กล่าวได้ว่า หน้าที่อันแท้จริงของเรือนจำและทัณฑสถาน มีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่าง การใช้เรือนจำและทัณฑสถานเป็นแหล่งควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี และป้องกันสังคมให้พ้นจากภัยคุกคามของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งปรุงแต่งแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ซึ่งประกอบด้วยวิธีการปฏิบัติดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี 2525 : 7)

1. ควบคุม กักขัง ลงโทษผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ
2. ตรวจตรา ดูแล ควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี เพื่อความปลอดภัยของสังคม กับเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย
3. จัดการศึกษาวิชาชีพ วิชาสามัญ และอบรมศีลธรรมจรรยาแก่ผู้ต้องขัง
4. จัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังตามควรแก่กรณี
5. รักษาระเบียบวินัยและความสงบเรียบร้อยในการปกครองผู้ต้องขัง
6. หน้าที่อื่น ๆ ตามความจำเป็น เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมสังคมภายนอก การจัดกิจกรรมพิเศษเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ
7. ดำรงไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถาน ให้เป็นไปตามนโยบาย ระเบียบแบบแผน กฎและข้อบังคับที่กำหนดไว้

ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้จัดทำแผนทิศทางการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วง 10 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2535-2545 ขึ้น เพื่อใช้เป็นแผนปฏิบัติที่ชัดเจน ภายใต้หน้าที่และความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ โดยแผนทิศทางการดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2535

ภารกิจหลักและวัตถุประสงค์โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาอบรมผู้ต้องขัง สรุปได้ดังนี้
(กรมราชทัณฑ์. 2537 : 47 - 66)

ในส่วนของภารกิจหลักที่ระบุในแผนทิศทางการราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้ 3 ประการ คือ

1. การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การแก้ไข พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไป

ได้เมื่อพ้นโทษแล้ว

3. การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล

ในส่วนของภารกิจที่ 2 เกี่ยวกับการแก้ไข พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมโดยทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษแล้ว ซึ่งเป็นภารกิจด้านการศึกษานั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ กลยุทธ์ และเป้าหมายไว้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ ในการแก้ไขและพัฒนาผู้ต้องขัง มีดังนี้

- 1) พัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเพื่อให้พร้อมที่จะกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข
- 2) ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความรู้ในวิชาสามัญและวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน
- 3) ปลุกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง
- 4) พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น
- 5) ส่งเสริมและปรับขยายการนำกระบวนการด้านทฤษฎีทนายว่าด้วยการปฏิบัติต่อ

ผู้ต้องขังในชุมชนมาใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

- 6) ประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งในเรือนจำและเมื่อพ้นโทษแล้ว
- 7) ส่งเสริมงานด้านวิจัยว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
- 8) ส่งเสริมงานด้านคุมประพฤติและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชน

2. กลยุทธ์ในการแก้ไขและพัฒนาผู้ต้องขัง มีดังนี้

- 1) ดำเนินการจำแนกผู้ต้องขัง ประเมินเพศผู้ต้องขังเข้าใหม่ และนำกิจกรรมทางศาสนา มาพัฒนาจิตใจ ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำทั้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล
- 2) ดำเนินการปลุกฝังและฝึกหัดให้ผู้ต้องขังรู้จักระเบียบ วินัย และการใช้ชีวิตร่วมกัน
- 3) ดำเนินการให้ผู้ไม่รู้หนังสือทุกคนได้รับการศึกษาในวิชาสามัญ อย่างน้อยให้อ่านออกเขียนได้ โดยดำเนินการให้ทุกเรือนจำมีโรงเรียนและอาคารเรียนเป็นสัดส่วนเฉพาะ พร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ

4) ให้มีการศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพตามความถนัด โดยปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน และจัดให้มีบุคลากรที่มีคุณภาพมาดำเนินการ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม

5) ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง เช่น การจัดอบรมเพื่อปลูกฝังทัศนคติและค่านิยม กิจกรรมการกีฬา ฯลฯ

6) ยกกระดับความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น โดยการปรับปรุงสวัสดิการ นันทนาการ สุขอนามัยผู้ต้องขัง และการสงเคราะห์

7) นำมาตรการในการปฏิบัติผู้ต้องขังในชุมชนมาใช้อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ

8) นำมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะผ่อนคลายเป็นเงื่อนไขความมั่นคงต่ำ

9) วางรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งระหว่างอยู่ในเรือนจำ และพ้นโทษแล้วโดยวิธีเฉพาะ

10) สนับสนุน ส่งเสริม และจัดให้มีการวิจัยด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย และศึกษาด้านมาตรฐานความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังอย่างจริงจัง

11) ดำเนินการส่งเสริมงานด้านการคุมประพฤติและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เป้าหมายของการแก้ไขและพัฒนานิสัยผู้ต้องขัง มีดังนี้

1) ให้แต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานจำแนกผู้ต้องขังเด็ดขาดให้เสร็จภายใน 1 ปี

2) ให้แต่ละเรือนจำจัดให้มีสถานแรกรับผู้ต้องขังภายใน 3 ปี

3) ให้แต่ละเรือนจำจัดให้มีการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เป็นเวลา 1 เดือน

4) จัดให้มีคู่มือปฐมนิเทศสำหรับเจ้าหน้าที่ภายใน 1 ปี

5) จัดทำคู่มือปฐมนิเทศผู้ต้องขัง

6) ให้แต่ละเรือนจำจัดกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง

7) ให้มีการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8) ให้มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมทางศาสนาและพัฒนาจิตใจ

9) ให้มีการฝึกอบรมบุคลากรเฉพาะที่ทำหน้าที่แนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลเป็นประจำแต่ละเดือนจำภายใน 3 ปี

10) ให้แต่ละเรือนจำจัดให้มีบริการคำแนะนำแก่ผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลภายใน 3 ปี

11) ให้มีการติดตามและประเมินผลการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย
ปีละครั้ง

12) หาวิธีปลูกฝังให้ผู้ต้องขังรู้จักระเบียบ วินัย และการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

13) ดำเนินการให้มีการแนะแนวและเตรียมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษภายใน 1 ปี

14) ให้แต่ละเรือนจำจัดให้มีอาคารเรียนหรือสถานที่เรียนที่เป็นสัดส่วนภายใน 3 ปี

15) เรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีการก่อสร้างขึ้นใหม่ จะต้องมียาอาคารเรียนหรือสถานที่เรียน
โดยเฉพาะ

16) ให้มีการจัดเตรียมค่าอุปกรณ์การศึกษาอย่างเหมาะสมและเพียงพอภายใน 3 ปี

17) ให้แต่ละเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังมีการศึกษาอย่างน้อยอ่านออกเขียนได้ หรือการ
ศึกษาภาคบังคับ

18) จัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพตามความถนัดและความ
ต้องการของตลาดแรงงาน โดยประสานงานกับส่วนราชการภายนอกและภาคเอกชนภายใน 3 ปี

19) จัดหาและพัฒนาบุคลากรให้สามารถสอนวิชาสามัญและวิชาชีพได้อย่างมี
ประสิทธิภาพภายใน 3 ปี

20) ให้มีการติดตาม ประเมินผล การสอนวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างน้อยเดือนจ่าละ
1 ครั้งต่อปี

21) จัดทำแผนการอนุมัติการใช้แรงงานผู้ต้องขังเป็นระบบภายใน 3 ปี

22) กำหนดรูปแบบและหลักเกณฑ์การใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพภายใน
3 ปี

23) จัดกิจกรรมการเผยแพร่ผลงานของผู้ต้องขัง โดยการประสานงานกับส่วนราชการ
และภาคเอกชน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

24) จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่ผู้ต้องขังภายใน
เดือนจ่าอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้วและประสบผลสำเร็จใน
การประกอบอาชีพมาบรรยายแก่ผู้ต้องขัง

25) ให้ทำแผนสวัสดิการ นันทนาการ และการให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังเป็นระบบ
แล้วเสร็จภายใน 1 ปี

26) จัดให้มีกิจกรรมการกีฬาภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างต่อเนื่อง

27) จัดให้มีการสุขาภิบาลและอนามัยในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

28) ให้มีการปรับปรุงมาตรการในการขยายการพักการลงโทษแก่ผู้ต้องขังให้เหมาะสมตามระบบทัณฑวิทยายิ่งขึ้น

29) ให้มีการขยายงานด้านการส่งตัวผู้ต้องขังไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำให้มากขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังเข้าสู่สังคม

30) ให้มีการย้ายผู้ต้องขังที่เหลือโทษไม่เกิน 4 ปี ไปทัศนสถานเปิดในภูมิภาคนั้น ๆ ก่อนปล่อยตัว

31) ให้เรือนจำที่อยู่ห่างไกลจากทัศนสถานเปิดจัดให้มีสถานที่เตรียมการปล่อยตัวไว้โดยเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังที่เหลือโทษไม่เกิน 3 เดือน

32) กำหนดรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระหว่างต้องโทษและพ้นโทษอย่างมีประสิทธิภาพ

33) ขยายหน่วยงานและเจ้าหน้าที่เพื่อติดตามให้การสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังระหว่างต้องโทษภายใน 3 ปี

34) ให้มีการศึกษาวิจัยด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและมาตรฐานความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังอย่างจริงจังอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง

35) ให้มีการศึกษาวิจัยร่วมกับสถาบันการศึกษาภายนอกอย่างน้อยปีละ 2 เรื่อง

36) จัดและพัฒนาบุคลากรด้านการคุมประพฤติให้เพียงพอในทุกเรือนจำและทัศนสถานภายในระยะเวลา 3 ปี

37) ให้มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการคุมประพฤติของเรือนจำและทัศนสถานปีละ 2 ครั้ง

38) สนับสนุนให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติและผู้ถูกคุมประพฤติในกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น การปลูกป่า

39) สนับสนุนให้มีกิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติให้เป็นพลเมืองดี

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอดีต

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาอบรมให้แก่ผู้ต้องขังนอกเหนือไปจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล ในทางปฏิบัตินั้น กรมราชทัณฑ์ได้ ดำเนินการในลักษณะของการผสมผสานกันระหว่างการใช้เรือนจำและทัศนสถานเป็นสถานที่ควบคุมและคุมขัง กับการใช้เป็นสถานที่แก้ไขความประพฤติและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การควบคุม การให้การศึกษอบรม และการพัฒนา

อาชีพ โดยเชื่อมั่นว่าการศึกษาเป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้เห็นคุณค่าชีวิต เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้ว สามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป และไม่ประพฤติดื้อซ้ำแล้วกลับเข้าไปในเรือนจำอีก การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์ มีพัฒนาการมาตามลำดับนับ 100 ปีเศษ ซึ่งมีพัฒนาการดังต่อไปนี้

นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าได้มีการจัดการศึกษาอบรมสั่งสอนนักโทษ คงแต่เน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้ได้รับความทุกข์ทรมานเป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นข่มขู่ให้เป็นตัวอย่างเพื่อการปราบปรามอาชญากรรม

จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ศก 110 (พ.ศ. 2434) กรมพระนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกรมพระนครบาล สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ยกร่างข้อบังคับสมัยคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวินิจฉัย เพื่อมีพระบรมราชานุญาตให้ใช้ต่อไป พระองค์มีแนวคิดริเริ่มที่จะปลูกฝังการให้การศึกษาแก่นักโทษ เพื่อให้เกิดคุณแก่ตัวนักโทษเองและแก่ชาติบ้านเมือง ข้อบังคับดังกล่าวจึงมีส่วนที่ว่าด้วย "การเรียนวิชาของนักโทษ" กล่าวคือการเล่าเรียนในคุกนั้น ถ้าเป็นนักโทษอายุต่ำกว่า 18 ปีลงมาบังคับให้เล่าเรียนทุกคน นักโทษที่อายุมากกว่า 18 ปี ขึ้นไป ถ้าสมัครขอเล่าเรียน ให้อนุญาตให้เรียนได้แต่เฉพาะนักโทษที่เป็นคนประพฤติเรียบร้อย โดยแบ่งเวลาเรียนออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้า ระหว่างเวลา 07.00 - 11.00 น. และช่วงบ่ายเวลา 12.00 - 16.30 น. การเรียนการสอนในสมัยนั้นสอนเพียงให้สามารถอ่าน เขียน และคิดเลขเป็นเท่านั้น ส่วนนักโทษที่มีความรู้ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป หากเป็นคนดี รู้เลข รู้หนังสือ พอเป็นครูได้ และมีความประพฤติเรียบร้อยก็ให้แต่งตั้งเป็น "ผู้ช่วยครู" ช่วยสอนเลขสอนหนังสือนักโทษ (กรมราชทัณฑ์. 2528 : 118 - 119)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่ระบอบประชาธิปไตย กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญในการให้การอบรมสั่งสอนแก่นักโทษ จึงได้วางระเบียบการอบรมสั่งสอนนักโทษเพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำทุกแห่งปฏิบัติตาม โดยได้เสนอต่อกระทรวงมหาดไทยไปยังสมุหนายกบาลว่า "กรมราชทัณฑ์เสนอว่าการอบรมสั่งสอนนักโทษซึ่งได้ดำเนินการทดลองในที่บางแห่งเป็นผลดีใช้ได้ทั่วไป" จึงได้วางระเบียบนี้ไว้ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า อยู่ในนโยบายของรัฐบาล และหลักการเดิมจึงให้ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังขึ้นใน 3 แผนก คือ แผนกศีลและธรรมอันดี แผนกวิชาสามัญ และแผนกวิชาชีพ

1. **แผนกศิลปและธรรมอันติ** ให้พระภิกษุเทศนาสั่งสอนอบรมในวันหยุดสัปดาห์ ละครั้ง ส่วนนักโทษที่นับถือศาสนาอื่นให้จัดหานักบวชหรือครูสอนศาสนานั้น ๆ มาสั่งสอนในเวลา 19.00 น. ของทุกวัน เมื่อนักโทษเข้าห้องขังแล้วให้เจ้าพนักงานเรือนจำผลัดเปลี่ยนกันทำการ สั่งสอนศิลปและธรรม ตลอดทั้งหน้าที่พลเมืองดีแก่นักโทษจนถึงเวลา 20.00 น.

2. **แผนกวิชาสามัญ** ได้กำหนดให้เรือนจำทุกแห่งจัดสถานที่ทำเป็นโรงเรียน พร้อมอุปกรณ์ กระดานดำ โต๊ะครู สมุด หนังสือคู่มือครู แก้วน้ำผู้เรียน และคัดเลือกนักโทษที่มีความรู้ ทำหน้าที่เป็นครูสอน โดยมีเจ้าพนักงานเป็นครูใหญ่ สำหรับการเรียนการสอนให้เน้นการสอนอ่าน เขียน คณิตเลข จรรยา สุวิทยะ และความรู้เรื่องเมืองไทยไปจนถึงระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตร ของกระทรวงธรรมการ กำหนดให้มีการสอบไล่ปีละ 2 ครั้ง โดยมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวงธรรมการ เข้าร่วมด้วย

3. **แผนกวิชาชีพ** แต่เดิมการฝึกวิชาชีพนักโทษจะควบคู่กันกับการใช้แรงงาน นักโทษเป็นหลัก ดังนั้นการสอนแผนกวิชาชีพส่วนใหญ่จึงเน้นวิชาความรู้ประเภทที่นักโทษสามารถ นำไปประกอบอาชีพได้ และฝึกจนมีความชำนาญในงานประเภทนั้น ๆ เช่น วิชาช่างไม้ ช่างตัดผม ช่างจักสาน และเกษตรกรรม เป็นต้น

ต่อมากรมราชทัณฑ์ ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งได้กำหนด ไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยการศึกษาและอบรมโดยบัญญัติไว้ 2 มาตรา ดังนี้

มาตรา 27 อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

มาตรา 28 บรรดาเครื่องอุปโภคบริโภคในการศึกษาและการอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุด หนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

การนี้ กรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบในการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธศึกษา ได้แก่ การอบรมสั่งสอนในวิชาสามัญและวิชาชีพ
2. ด้านจริยศึกษา ได้แก่ การอบรมศีลธรรม จรรยา และหน้าที่พลเมือง
3. ด้านพลศึกษา ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับการอนามัยและสุขภาพิบาล รวมถึงการ

ออกกำลังกาย

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในระยะแรก ๆ นั้น เนื่องจากผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมและ คุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นจำนวนมากที่ไม่มีความรู้ ไม่สามารถอ่าน และเขียนหนังสือ ไทยได้ กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังโดยให้หลักสูตรการศึกษา ผู้ใหญ่ชั้นมูลฐานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยถือหลักและแนวทางในการจัดการ เช่นเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้วิวัฒนาการ และเปลี่ยนแปลงรูปแบบสู่การบริหารงาน ยุคใหม่ ปรัชญาในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังจึงจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ ในการบริหารงานเป็นแผนทิศทางของกรมราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2536 - 2545) โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์.2538 : 124 - 126)

ภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง มี 3 ประการ คือ

1. การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้ ภายหลังที่พ้นโทษ
3. การส่งเสริมสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากภารกิจหลักข้อที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการที่กรมราชทัณฑ์ได้เล็งเห็นการพัฒนาชีวิตและจิตใจของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้ต้องขังสามารถที่จะกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุข มีวิชาความรู้ติดตัวทั้งสายสามัญและวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ตลอดจนยังเน้นที่จะปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้ดีขึ้น กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับภารกิจข้อ 2 ดังกล่าว ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์. 2528 : 125 - 126)

1. ดำเนินการให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาวิชาสามัญอย่างน้อยระดับประถมศึกษา หรือภาคบังคับ
2. ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับที่สูงขึ้น
3. ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ทั้งสามารถนำความรู้ความชำนาญไปประกอบอาชีพอิสระเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังที่พ้นโทษได้
4. ฝึกอบรมวินัย อบรมศีลธรรมและนำกิจกรรมทางศาสนาพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง
5. สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จัดให้มีอาคารเรียนเป็นสัดส่วน มีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ มีบุคลากรที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังทั้งสายสามัญและสายอาชีพนั้น ได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจนเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2490 ที่เรือนจำจังหวัดน่าน โดยเรือนจำจังหวัดน่านได้รับความร่วมมือจากแผนกศึกษานิเทศการอำเภอ กระทรวงศึกษานิเทศการเห็นว่าในเมื่อกรมราชทัณฑ์มีนโยบายที่จะจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังอย่างจริงจัง และเรือนจำแห่งอื่น ๆ ก็อาจมีความประสงค์จะดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังอย่างที่ดีขึ้นในเรือนจำจังหวัดน่าน กระทรวงศึกษานิเทศการจึงได้มอบหมายให้แผนกศึกษานิเทศการจังหวัดประสานงานและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาและฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังกับทางเรือนจำ ดังนี้

1. จังหวัดใดที่มีการดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่อยู่ก่อนแล้ว ถ้าทางเรือนจำมีความประสงค์จะเปิดโรงเรียนผู้ใหญ่สอนหนังสือให้กับผู้ต้องขัง และได้ขอความร่วมมือไปยังแผนกศึกษานิเทศการจังหวัด ก็ให้แผนกศึกษานิเทศการจังหวัดให้ความร่วมมือด้วยการจัดส่งครูโรงเรียนผู้ใหญ่ไปดำเนินการช่วยสอนและให้คำแนะนำทางวิชาการ โดยจ่ายค่าตอบแทนวิทยากรให้ตามระเบียบ แต่ถ้าเรือนจำใดมีครูสอนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำอยู่ก่อนแล้ว ก็ให้แผนกศึกษานิเทศการจังหวัดช่วยเหลือให้คำแนะนำทางวิชาการให้เป็นไปตามหลักสูตรหรือให้หนังสือเรียน เป็นต้น

2. สำหรับจังหวัดที่ยังไม่ได้จัดการศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อเรือนจำประสงค์จะดำเนินการนี้ พศติเรือนจำก็อาจจะติดต่อขอคำแนะนำทางวิชาการได้จากแผนกศึกษานิเทศการจังหวัดเกี่ยวกับห้องเรียน หลักสูตร และแบบเรียน เป็นต้น แต่ทางเรือนจำจะต้องเป็นผู้จัดการเรียนการสอนเอง (สุนทร โคตรบรรเทา. 2526 : 79 - 80)

ในปี พ.ศ. 2514 กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นอกจากนี้ยังจัดให้มีการเรียนการสอนสายสามัญตามหลักสูตรการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 1, 2 และ 3 ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 กรมราชทัณฑ์ได้ขยายระดับการศึกษาสายสามัญออกไปอีก เป็น 5 ระดับ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2), ระดับที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) ระดับ 3 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6), ระดับ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และระดับ 5 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น ได้ประสานความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่” ขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ โดยได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ มี 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการจัดโดยวิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ขร.) ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ให้ใช้วิธีเรียนแบบเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) ทั้งนี้เพราะวิธีเรียนด้วยตนเองเป็นวิธีที่สะดวกและเหมาะสมกับสภาพของผู้ต้องขังมากที่สุด ตลอดทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าการเรียนด้วยวิธีอื่น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2529 : 28 - 29)

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญซึ่งมีอยู่ 3 วิธีเรียน คือ การเรียนแบบชั้นเรียน การเรียนด้วยตนเอง และการเรียนทางไกล ทั้ง 3 วิธีการเรียนนี้ เรือนจำและทัณฑสถานสามารถเลือกดำเนินการได้ตามความเหมาะสม และความพร้อมของแต่ละแห่ง โดยต้องประสานงานกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศนอ.) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (ศนจ.) หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร (ศนกกทม.) ที่เรือนจำ และทัณฑสถานนั้น ๆ ตั้งอยู่ด้วย โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนบางแห่งให้ความช่วยเหลือโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานด้านคำแนะนำทางวิชาการ บางแห่งได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านครูผู้สอนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ บางแห่งได้รับความช่วยเหลือในด้านวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา สื่อการเรียนการสอนทางไกล (ชุดดาวเทียมไทยคม) เป็นต้น เมื่อผู้ต้องขังเรียนจบและสอบไล่ได้ตามหลักสูตรแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ออกประกาศนียบัตรให้ โดยมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับสถานศึกษาภายนอกเรือนจำและทัณฑสถานทุกประการ

นอกจากการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังได้ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เพื่อเปิดโอกาสสำหรับผู้ต้องขังที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2536 - 2540) มีผู้ต้องขังสมัครเข้าศึกษาต่อในสายวิชาสามัญศึกษาระดับต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 3 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศที่สมัครเข้าเรียนในหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น
ตามความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ปีการศึกษา 2536 -2540

หน่วยงานที่ร่วมมือ	ปีการศึกษา					รวม 5 ปี
	2536	2537	2538	2539	2540	
1. กรมการศึกษานอกโรงเรียน	18,537	19,821	21,563	12,475	17,586	89,982
2. กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	-	2,704	3,685	10,006	11,031	27,426
3. กรมอาชีวศึกษา	-	1,387	1,163	1,658	907	5,115
รวม	18,537	23,912	26,411	24,139	29,524	122,523

สำหรับการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษานั้น กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง จึงได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายธรรมศึกษาขึ้นควบคู่ไปกับการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ โดยเปิดสอนธรรมศึกษาตามหลักสูตรของทางคณะสงฆ์ใน 3 ระดับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2536 - 2540) มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนวิชาธรรมศึกษาระดับต่าง ๆ เป็นจำนวนมากดังรายละเอียดในตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศที่สมัครเข้าเรียนสายธรรมศึกษา ปี พ.ศ. 2536 - 2540

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา					รวม 5 ปี
	2536	2537	2538	2539	2540	
1. ธรรมศึกษาชั้นตรี	2,476	3,220	3,690	3,736	4,852	17,974
2. ธรรมศึกษาชั้นโท	769	1,064	1,260	1,218	1,175	5,486
3. ธรรมศึกษาชั้นเอก	197	381	442	387	455	1,862
รวม	3,442	4,675	5,392	5,341	6,482	25,332

ตาราง 2 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศที่สมัครเข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษาระดับต่าง ๆ
ปีการศึกษา 2536 - 2540

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา					รวม 5 ปี
	2536	2537	2538	2539	2540	
1. ประถมศึกษา	9,377	11,429	12,696	12,475	13,834	59,811
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	2,322	5,836	9,391	10,006	14,114	41,669
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	403	543	1,174	1,658	4,836	8,614
4. อุดมศึกษา	183	703	781	843	866	3,376
รวม	12,285	18,511	24,042	24,982	33,650	113,470

ในด้านการจัดการศึกษาสายอาชีพสำหรับผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการจัดการเรียนการสอนสายวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ โดยมีมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษแล้ว และไม่เหวนกลับไปต้องโทษซ้ำอีก โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานคัดเลือกผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับงานอาชีพ อายุ ภูมิลำเนา สุขภาพ ร่างกาย พื้นฐานการศึกษา ความสนใจ และความสมัครใจเข้ารับการศึกษា อบรมและฝึกอาชีพ สาขาวิชาต่าง ๆ ตามที่เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งกำหนดขึ้น นอกจากกรมราชทัณฑ์ได้ประสานความร่วมมือเพื่อฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ยังได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังกับกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมอีกด้วย สาขาอาชีพต่าง ๆ ที่ทำการเปิดสอน เช่น ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างเครื่องยนต์ ช่างเชื่อมไฟฟ้า ช่างสีเครื่องเรือน ช่างสีอาคาร ช่างเดินสายไฟฟ้ารถยนต์ เป็นต้น ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2536 - 2540) มีผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาในหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รายละเอียดปรากฏในตาราง 3 ต่อไปนี้

หลักการ เป้าหมาย และวิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น

ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดหลักการ เป้าหมาย และวิธีดำเนินงาน เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง ได้ยึดถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

หลักการและเป้าหมาย

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดหลักการ และเป้าหมายในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานถือเป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานต้องทำการประชุม อบรม หรือชี้แนะ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานทั้งฝ่ายควบคุมและฝ่ายอบรมฝึกวิชาชีพได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีในอันที่จะร่วมกันจัดบริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยชั้นให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน
2. ทางเรือนจำและทัณฑสถานต้องชี้แจงแนะนำแนวทางการจัดบริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยชั้นนับตั้งแต่วาระแรกที่ถูกนำเข้ามาคุมขังไว้ในเรือนจำและทัณฑสถาน
3. การจัดบริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยชั้น ควรทดสอบถึงความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวของผู้ด้อยชั้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดชั้นเรียนหรือหลักสูตรการศึกษาของผู้ด้อยชั้นในเรือนจำและทัณฑสถาน
4. เป้าหมายของการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น ต้องมุ่งเน้นให้ผู้ด้อยชั้นมีความรู้อันจำเป็นในชีวิตประจำวัน หน้าที่พลเมืองดี และการปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม
5. แผนการจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยชั้นในเรือนจำและทัณฑสถาน ต้องมีความสอดคล้องและรวมเข้าไว้ในส่วนหนึ่งของแผนการศึกษาชาติ โดยการจัดหลักสูตรและการรับรองคุณภาพของการศึกษา ต้องอยู่ในการควบคุมและส่งเสริมจากสถาบันการศึกษาแห่งท้องที่ที่เรือนจำและทัณฑสถานตั้งอยู่ หรือสถาบันการศึกษาของชาติอันเป็นส่วนรวม
6. การจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานแก่ผู้ด้อยชั้น ต้องมีความสอดคล้องกับกิจกรรมปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมรักษาความปลอดภัย การอบรมฝึกวิชาชีพ การนันทนาการ และการปลดปล่อยผู้ด้อยชั้น เพราะกิจกรรมทุกอย่างต่างก็เป็นอุปการะแก่กันทั้งสิ้น

วิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น

วิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น นอกจากจะต้องสอดคล้องกับจำนวนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและการจัดห้องเรียนที่มีอยู่แล้ว พื้นฐานความรู้ความสามารถเดิมของผู้ด้อยชั้นก็เป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในระดับต้นแก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือเลย ซึ่งมีอยู่ถึงประมาณระหว่าง ร้อยละ 50 - 80 ของจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดในรูปแบบ การศึกษาผู้ใหญ่ เพื่ออบรมฝึกสอนให้ผู้ต้องขังสามารถอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น

2. การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังที่ผ่านการศึกษาระดับมาแล้ว ซึ่งได้แก่ การศึกษาในระดับ มัธยมศึกษาโดยทางเรือนจำและทัณฑสถานต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังซึ่งสอบได้ประกาศนียบัตร ชั้นประถมศึกษาและมีความสนใจศึกษาต่อ ได้ศึกษาเล่าเรียนชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าต่อไป

3. การศึกษาในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับสูง ทางเรือนจำและทัณฑสถานต้องส่งเสริม ให้ผู้ต้องขังที่ผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว ได้ศึกษาต่อในชั้นอาชีวศึกษา โดยจัดบริการ การศึกษา การฝึกวิชาชีพ ในโรงเรียนที่มีอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน หรือโดยการส่งเสริมให้ ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีและสนใจในการศึกษาได้ทำการศึกษาต่อด้วยการเรียนทางไปรษณีย์ หรือจากสถาบันการศึกษาภายนอกเรือนจำ ภายใต้กฎข้อบังคับและเงื่อนไขที่ทางเรือนจำและ ทัณฑสถานกำหนดไว้ เช่น ลงทะเบียนเรียนเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิด เป็นต้น

4. การสังคมนิยม เป็นการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในลักษณะกว้าง ๆ และเป็นประโยชน์ ต่อการปรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในระหว่างต้องคุมขัง และการปรับสภาพชีวิตภายหลังจาก การพ้นโทษไปแล้ว โดยการอบรมความรู้ทั่วไป การพัฒนาทัศนคติที่ดีแก่ผู้ต้องขัง วัฒนธรรม ศีลธรรม ปัญหาในสังคม การควบคุมอารมณ์ การรับผิดชอบต่อตนเองและหมู่คณะ การตัดสินใจ แก้ไขปัญหานุษยสัมพันธ์และการแนะนำการอบรมในแง่นี้จำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ใน สายอาชีพต่าง ๆ เป็นอย่างดี เช่น นักจิตวิทยา จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์พนักงานคุมประพฤติ พนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพ นักการศึกษา นักทันตวิทยา และอนุศาสนาจารย์

5. การจัดการบริการพลศึกษาและนันทนาการแก่ผู้ต้องขัง เป็นการจัดการบริการเสริมต่อการบำรุง จิตใจและการศึกษาของผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการรักษาสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตของ ผู้ต้องขังที่ต้องถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งรูปแบบของการจัดการบริการทางพลศึกษาและ นันทนาการแก่ผู้ต้องขัง ที่ถือปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ การฝึกกระบี่กระบอง การเล่นกีฬา การจัด บริการห้องสมุด การจัดการบริการบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะเป็น ผลดีต่อการบำรุงสุขภาพอนามัยและจิตใจของผู้ต้องขังโดยตรงแล้ว ยังมีส่วนในการลดการก่อ ความวุ่นวายหรือการปฏิบัติผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอีกด้วย

แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน มีดังนี้

1. ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษามัธยมศึกษาและวิชาชีพ ให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการคัดเลือก โดยแจ้งให้ผู้ต้องขังในแดนต่าง ๆ ได้ทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจสมัครเข้ารับการศึกษาร่วมกัน และให้คัดเลือกโดยคำนึงถึงความรู้เดิม ความสนใจในการศึกษา ความอดทนต่อวิริยะ และการรักษาระเบียบวินัย ประกอบการพิจารณาด้วย โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือให้เอาใจใส่จัดเข้ารับการศึกษาก่อนเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อสนองนโยบายของทางราชการที่มุ่งขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือของคนในชาติให้หมดสิ้นไป

2. เมื่อมีการย้ายผู้ต้องขังระหว่างเรือนจำ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานให้ปฏิบัติดังนี้

1) แจ้งจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกย้ายให้โรงเรียนผู้ใหญ่ของเรือนจำและทัณฑสถานที่ย้ายไปทราบ พร้อมรายละเอียดต่าง ๆ อาทิ ชื่อ ระดับชั้น หรือวิชาชีพที่กำลังศึกษาอยู่ระยะเวลาที่ศึกษามาแล้ว ผลการศึกษา และอื่น ๆ ที่จำเป็น

2) คัดสำเนาระเบียบการศึกษาส่งไปตามระเบียบ

3) เรือนจำและทัณฑสถานควรจัดเจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทำการสอนให้เพียงพอและมอบหมายให้ทำหน้าที่ครูสอนโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อครูจะได้ทำหน้าที่สอนได้เต็มที่ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4) ส่งเสริมครูให้มีโอกาสเข้ารับการอบรมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ครู โดยเรือนจำและทัณฑสถานให้การสนับสนุนในเรื่องเบี้ยเลี้ยง และค่าพาหนะ พร้อมรายงานผลการอบรมสัมมนาแต่ละครั้งให้กรมราชทัณฑ์ทราบ

5) ห้องสมุดเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดให้มีสถานที่สำหรับอ่านหนังสือไว้ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่สนใจได้ใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เป็นการส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดีอีกส่วนหนึ่ง

การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

เรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ได้แบ่งลักษณะของการปฏิบัติงานโดยทั่วไปออกเป็น 3 ส่วน 8 ฝ่าย ดังต่อไปนี้

1. ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง ประกอบด้วยฝ่ายควบคุมกลาง และฝ่ายรักษาการณ์ คือ

1.1 ฝ่ายควบคุมกลาง รับผิดชอบในการปกครองดูแล และควบคุมผู้ต้องขังมิให้ก่อเหตุร้ายหรือแหกหักเรือนจำหลบหนี โดยให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของเรือนจำโดยเคร่งครัด พิจารณาความดีความชอบของผู้ต้องขัง การเสนอความเห็นเกี่ยวกับการเลื่อนหรือลดชั้น ลงโทษทางวินัย การคัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ หรือการนำผู้ต้องขังป่วยออกไปรักษาตัว ณ สถานพยาบาลภายนอก ฝ่ายควบคุมนับเป็นงานหลักของเรือนจำต่าง ๆ ถ้าสามารถควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยได้ การปกครองเรือนจำย่อมจะดำเนินไปด้วยความราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

1.2 ฝ่ายรักษาการณ์ รับผิดชอบในการดูแลรักษาความมั่นคง ปลอดภัยของเรือนจำ จัดระบบการตรวจค้นและรักษาการณ์บริเวณเรือนจำ เช่น บริเวณรอบกำแพง ป้อมยาม รักษาการณ์ เพื่อไม่ให้มีการลักลอบโยนอาวุธ ยาเสพติดให้โทษ หรือสิ่งของต้องห้ามอื่นเข้ามากำแพงเรือนจำไปให้ผู้ต้องขังภายใน ตรวจค้นตัวเจ้าพนักงาน บุคคลภายนอก และผู้ต้องขัง ตลอดจนสิ่งของและยานพาหนะที่ผ่านเข้า - ออกเรือนจำ จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่รักษาการณ์ตามจุดและเวลาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพของเรือนจำ

2. ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง ประกอบด้วยฝ่ายทัณฑปฏิบัติ ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ และฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง คือ

2.1 ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ รับผิดชอบเกี่ยวกับงานทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง เช่น การตรวจสอบ และปฏิบัติให้เป็นไปตามหมายศาล จัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง คำนวณวันพ้นโทษ ประสานงานการย้ายผู้ต้องขังไปเรือนจำอื่น ผู้ต้องขังเสียชีวิต ตลอดจนการปล่อยตัวและการออกใบสุทธิ หรือใบบริสุทธิ์แก่ผู้พ้นโทษ นอกจากนี้ยังปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง และการขอพระราชทานอภัยโทษ ตลอดจนทั้งงานคุมประพฤติผู้ต้องขัง

2.2 ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ รับผิดชอบเกี่ยวกับงานการศึกษาวิชาสามัญ การศึกษาวิชาชีพ งานพัฒนาจิตใจ และงานส่งเสริมเทคนิคการศึกษา

2.3 ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง รับผิดชอบในการศึกษา วิเคราะห์ผู้ต้องขังเพื่อกำหนดแนวทางในการบำบัดรักษา หรือการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

3. ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขัง ประกอบด้วยฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง ฝ่ายฝึกวิชาชีพ และฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง คือ

3.1 ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง รับผิดชอบเกี่ยวกับงานสุททกรรม งานเย็บมณาดิ งานเงินฝากผู้ต้องขัง งานสันตนาการ และงานสุขาภิบาล

3.2 ฝ่ายฝึกวิชาชีพ รับผิดชอบเกี่ยวกับงานฝึกวิชาชีพ งานเงินทุนผลประโยชน์ งานพาณิชย งานพัสดุฝึกวิชาชีพ งานยานพาหนะ และงานสาธารณะนอกเรือนจำ

3.3 ฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง รับผิดชอบเกี่ยวกับงานร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เพื่อเป็นการให้สวัสดิการแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพได้โดยสะดวกในราคาที่ไม่แพงกว่าท้องตลาด และงานสังคมสงเคราะห์เป็นการให้การสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง การให้คำแนะนำช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังที่มีปัญหาตลอดทั้งการประสานงานขอความช่วยเหลือจากองค์กรทางสังคมต่าง ๆ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานนั้น กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานที่มีความประสงค์จะจัดตั้งเสนอต่อกรมการศึกษานอกโรงเรียนล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 2 เดือน พร้อมทั้งแจ้งให้กรมราชทัณฑ์ทราบด้วย เวลาสำหรับการเรียนการสอนให้อยู่ระหว่าง 08.30 - 15.00 น. โดยแบ่งภาคเรียนออกเป็น 2 ภาค คือ

ภาคเรียนที่หนึ่ง วันเปิดภาคเรียน วันที่ 16 พฤษภาคม

วันปิดภาคเรียน วันที่ 11 ตุลาคม

ภาคเรียนที่สอง วันเปิดภาคเรียน วันที่ 1 พฤศจิกายน

วันปิดภาคเรียน วันที่ 1 เมษายน

สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาอาจเปิดดำเนินการเรียนการสอนภาคฤดูร้อนได้ ตั้งแต่วันที่ 1-30 เมษายน นอกจากนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนยังได้กำหนดคุณสมบัติของบุคลากรโรงเรียนผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. มีคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523

2. ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ต้องเป็นหัวหน้าสถานศึกษาของโรงเรียน ภาคปกติหรือหัวหน้าหน่วยงานที่โรงเรียนผู้ใหญ่แต่งตั้ง หรือผู้ที่หัวหน้าสถานศึกษาหรือหัวหน้าหน่วยงานมอบหมาย หรือได้รับคำยินยอมจากเจ้าของกิจการในกรณีที่โรงเรียนผู้ใหญ่ที่เอกชนขอจัดตั้ง

3. ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ ต้องมีคุณสมบัติดังนี้
 - 1) เป็นข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งระดับ 5 หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือ
 - 2) ต้องมีวุฒิระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 4. ครู อาจารย์ หรือผู้สอน ต้องมีวุฒิดังนี้
 - 1) สอนระดับประถมศึกษา ต้องมีวุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 - 2) สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องมีวุฒิ ป.กศ.สูง หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 - 3) สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องมีวุฒิปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 5. เจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน บัญชี และพัสดุ ต้องเป็นข้าราชการระดับ 2 หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 6. เจ้าหน้าที่ทะเบียนและวัดผล ต้องมีวุฒิระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 7. ครูหรืออาจารย์บรรณารักษ์ ต้องเป็นผู้ทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดของโรงเรียนในภาคปกติ หรือเป็นผู้มีความรู้ในวิชาบรรณารักษ์
 8. ครูหรืออาจารย์แนะแนว ต้องมีวุฒิปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป
 9. นักการภารโรง ต้องมีความรู้ไม่ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า
- ทั้งนี้บุคลากรตามข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 ต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมโดยได้รับวุฒิบัตรตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2534 : 16 - 22)

การบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

การบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน สังกัดกรมราชทัณฑ์ นั้น เป็นการบริหารงานโดยอิสระจากเรือนจำและทัณฑสถาน กล่าวคือ โรงเรียนผู้ใหญ่จะดำเนินการติดต่อประสานงานกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดหรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร กรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยตรง แล้วรายงานให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานทราบ นอกจากนี้โรงเรียนผู้ใหญ่มิยังต้องรายงานผลการปฏิบัติงานทุกภาคการศึกษาให้กรมราชทัณฑ์ทราบด้วย ในการบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานได้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าส่วน หัวหน้าฝ่าย และหัวหน้างานต่าง ๆ ในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นผู้แต่งตั้งโดยตรง

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมกันกำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และได้จัดทำข้อตกลงร่วมมือการจัดการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย คือผู้ต้องขัง และยกระดับพื้นฐานการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นภายหลังพ้นโทษ สาระสำคัญมีดังนี้ (กรมราชทัณฑ์. 2528 : 16 - 21)

1. ร่วมมือกันจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
 2. นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ต้องขังถือเป็นภารกิจร่วมกัน
 3. กำหนดแผนงานและเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันอย่างชัดเจน
 4. จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการในการดำเนินงานขึ้น ประกอบด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของทั้งสองหน่วยงาน เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย กำกับดูแล ติดตามผล และประเมินผลการปฏิบัติงาน
 5. ระดมสรรพกำลังและทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานมาดำเนินการสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มเป้าหมาย
 6. ให้มีการประชุมติดต่อประสานงานร่วมกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในทุกระดับ เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง
 7. สนับสนุน ส่งเสริม อำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่
 8. แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานร่วมกัน
 9. ให้มีการประชาสัมพันธ์แถลงข่าวอย่างสม่ำเสมอ
 10. ให้มีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาการดำเนินงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
- จากข้อตกลงดังกล่าวนี้ ได้จัดตั้ง "ศูนย์การเรียน" ขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถาน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ วิชาการ การพัฒนาบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอนตามความจำเป็น การบริหารศูนย์การเรียนดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกันกับสถานศึกษา มีคณะผู้บริหารและผู้ดำเนินการ ประกอบด้วยบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย หัวหน้าศูนย์การเรียน เจ้าหน้าที่ธุรการและการเงิน เจ้าหน้าที่ทะเบียน ครูผู้สอนหรือครูประจำกลุ่มตามจำนวนชั้นเรียนหรือกลุ่มที่เปิดสอน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ หัวหน้าศูนย์การเรียนในเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นผู้เสนอขอแต่งตั้งบุคลากรดำเนินงานและผู้สอนของศูนย์การเรียนไปยังผู้มีอำนาจอนุมัติและแต่งตั้ง โดยผู้บริหาร ผู้ดำเนินการ และครูผู้สอนจะได้รับค่าตอบแทนตามหลักเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

ส่วนการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง โดยทั้งสองหน่วยงานได้พิจารณาถึงประโยชน์ร่วมกันในการสนับสนุนให้มีการฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพช่างตามความถนัด และนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปประกอบอาชีพในงานอุตสาหกรรม หรือประกอบอาชีพส่วนตัว เพื่อเพิ่มพูนรายได้ของตนเอง (กรมราชทัณฑ์, 2538 : 25 - 27) รายละเอียดสาขาช่างที่จะเปิดฝึกอบรมให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ต้องขังและความพร้อมของเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่ง ตามที่จะได้ประสานงานต่อไป ซึ่งทั้งสองหน่วยงานมีความเห็นร่วมกันในการประสานการพัฒนาฝีมือแรงงานดังนี้

1. จัดฝึกอาชีพหลักสูตรเตรียมเข้าทำงานให้แก่ผู้ต้องขังในสาขาต่าง ๆ หลักสูตรละ

3 เดือน

2. จัดฝึกยกระดับฝีมือให้แก่ผู้ต้องขังและครูฝึกของกรมราชทัณฑ์
3. จัดฝึกอบรม "เทคนิคการสอนงาน" ให้แก่ผู้ต้องขังและครูฝึกของกรมราชทัณฑ์
4. จัดทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานให้แก่ผู้ต้องขังและครูฝึกของกรมราชทัณฑ์

การพัฒนาฝีมือแรงงาน รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. คำวิทยากรและคำวัสดุที่ใช้ในการฝึกอาชีพ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการ

ฝึกอบรม จะให้ความช่วยเหลือบางส่วน ซึ่งจะได้ประสานงานกันในการเปิดฝึกอบรมแต่ละสาขาช่างต่อไป

2. จัดหลักสูตร เนื้อหาการฝึก และอุปกรณ์ช่วยฝึกต่าง ๆ
3. ทดสอบประเมินผลการฝึกและทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน กรมราชทัณฑ์ รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 1. จัดหาผู้เข้ารับการฝึก
 2. สถานที่ฝึกอบรมและค่าไฟฟ้า
 3. ดูแลทรัพย์สินทางราชการที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงานนำไปเป็นอุปกรณ์การฝึก
 4. จัดหาอุปกรณ์การฝึกตามความสามารถของเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่ง

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น

ไกวล์ สากิยลักษณ์ (2535 : 1 - 2) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ดังนี้

1. ขาดบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งไม่ได้รับอนุมัติตำแหน่งครูผู้สอนหรือนักวิชาการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ผู้คุมด้วย ต้องเข้าเวรยาม ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมตัวในการสอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน
2. ขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษา ทำให้ไม่สามารถจัดบริการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ
3. ระยะเวลาเรียน ผู้ด้อยชั้นบางคนมีระยะเวลาน้อย ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาล ทำให้ไม่สามารถเรียนได้จบตามกำหนดเวลาได้ นอกจากนี้ยังได้รับพระราชทานอภัยโทษ การพักการลงโทษ หรือลดวันต้องโทษ ทำให้วางแผนนโยบายด้านการศึกษาลำบาก
4. ขาดห้องเรียนและอาคารเรียนที่ถาวร บางแห่งต้องอาศัยสถานที่จากโรงเลี้ยงอาหารใต้ถุนตึกนอน ทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียนการสอน
5. หลักสูตรเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้มีปัญหาในการออกเอกสารการสอน และตำราที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการเรียนการสอน
6. ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนหนังสือด้วย บางคนไม่จบทางครูมาโดยตรง ทำให้เกิดปัญหาในการสอน
7. ผู้บริหารระดับสูง เช่น ผู้บัญชาการเรือนจำ ไม่เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาคงมุ่งแต่ฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับเรือนจำ ไม่สนับสนุนเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษา ทำให้ครูผู้สอนขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

เสนห์ เพ็ชรสม (2535 : 1) ได้กล่าวถึงปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาไม่มีอาคารเรียน ไม่มีห้องเรียนที่ถูกหลักวิชาการโดยเฉพาะ
2. ขาดอุปกรณ์การเรียน การสอน และสื่อช่วยสอน
3. ขาดบุคลากรหรือครูผู้สอนที่มีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะ
4. ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารระดับสูงทั้งในระดับกระทรวง กรม และระดับเรือนจำและทัณฑสถานไม่ให้ความสำคัญและไม่สนับสนุนเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาเท่าที่ควร

5. ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้เรียน มักจะขาดความสนใจ ไม่กระตือรือร้น

6. ปัญหาจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานข้างเคียง

กรมราชทัณฑ์ (2537 : 4 - 7) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคของการจัดดำเนินการให้การศึกษแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน รวม 6 ด้าน คือ

1. ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ต้องขังเอง เช่นผู้ต้องขังมีจิตใจไม่สงบที่จะรับการสอน วิตกกังวล เรื่องคดีความห่วงใยครอบครัว ปรับตัวเข้ากับสภาพเรือนจำไม่ได้ ซึ่งมักจะมีผลผิดปกติทางด้านจิตใจ มองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา คิดว่าตนเองแก่เกินไปที่จะเริ่มต้นเรียน สำหรับในด้านศาสนา ผู้ต้องขังมักจะมีความรู้สึกต่อต้าน มีทัศนคติต่อสิ่งเหล่านี้ว่าไม่มีความจำเป็นต่อชีวิตของตนเอง บางรายปฏิเสธที่จะพูดถึงการเรียน การสวดมนต์ภาวนา เพื่อให้จิตใจสงบเยือกเย็น บางรายแสดงถึงความเป็นผู้ร้ายโดยสันดาน ไม่คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษ

2. ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรซึ่งขาดความรู้ทางด้านการศึกษาและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางด้านการศึกษา การเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ การเข้ารับราชการของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่ได้มีจิตสำนึกที่จะเป็นครู เมื่อถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นครูจึงไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนตำแหน่งอนุศาสนาจารย์ของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ มักจะมีทัศนคติ มุมมองที่เน้นหนักเฉพาะด้านศาสนาเพียงด้านเดียว เมื่อพบอนุศาสนาจารย์ผู้ต้องขังจะเกิดความเบื่อหน่าย ไม่เต็มใจเรียนไม่เชื่อฟัง ประการสำคัญเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ส่วนใหญ่มักจะมีโลกทัศน์แคบ เนื่องจากต้องทำงานหลายด้าน ต้องเข้าเวรยาม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการเข้าเวรยามของวิชาชีพอื่น เช่น พยาบาล ตำรวจ ทหาร จึงมีการเข้าเวรยามกลางคืน โดยต้องอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานตลอดคืนประมาณ 16 ชั่วโมง และเวลากลางวันต้องมาปฏิบัติหน้าที่ปกติที่ได้รับมอบหมายเป็นหน้าที่ประจำ จึงทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาหาความรู้รอบตัว ไม่มีโอกาสรับรู้ ศึกษาสิ่งแวดล้อม ข่าวสารข้อมูลภายนอก เพื่อจะได้นำมาอธิบายให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่ดีได้

3. ปัญหาทางด้านผู้บริหาร ซึ่งมักจะมีมุมมองงานด้านการศึกษาบรมและการพัฒนาจิตใจแก่ผู้ต้องขังเป็นงานไม่สำคัญ จึงขาดการสร้างแรงจูงใจที่ดี เช่น การพิจารณาความดีความชอบ การให้ความเอาใจใส่ต่อสภาพการศึกษาอบรมและพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นงานนามธรรม จึงก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องไปยังการบริหารงานบุคคลภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งไม่ได้จัดบุคคลให้เหมาะสมกับงาน การโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่ก็มิได้พิจารณาถึงงานที่รับผิดชอบ นอกจากนี้การบริหารแรงงานผู้ต้องขังมักจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของรายได้ที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารเรือนจำและทัณฑสถาน มิได้คำนึงถึงความจำเป็นของผู้ต้องขังที่จะต้องมี

เวลาว่างเพื่อเข้าห้องสมุด เพื่อศึกษาค้นคว้าหาความรู้ หรือเพื่อพักผ่อนและการบันเทิง หรือเข้าพบวิทยากร หรืออาสาสมัครเพื่อปรึกษาหารือ พูดคุยสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ต้องขังเอง

4. ปัญหาทางด้านอาคารสถานที่งานทางการศึกษาอบรมและพัฒนาจิตใจ

มีความจำเป็นที่จะต้องใช้อาคารสถานที่ที่เป็นเอกเทศ มีลักษณะเฉพาะ เป็นสัดส่วน เพื่อบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี โดยแบ่งเป็นห้องเรียน ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องทะเบียนและวัดผล ห้องประชุม ห้องปรึกษาแนะแนว แต่งบประมาณการก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งมิได้รับการพิจารณาในสิ่งเหล่านี้ จึงเป็นเหตุให้การศึกษอบรม และการพัฒนาจิตใจจำต้องใช้โรงเรียนใต้ถุนอาคารเรือนนอน และโยกย้ายสลับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของกิจกรรมในแต่ละวัน เป็นการขาดบรรยากาศและขาดความต่อเนื่องในการเรียนการสอน การอบรมและพัฒนาจิตใจเป็นอย่างยิ่ง

5. ปัญหาทางด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การศึกษอบรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังนั้น มีความจำเป็นต้องมีห้องเรียน ประกอบด้วยโต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ โต๊ะครู อุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาสามัญและเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอบรมวิชาชีพ สื่อต่าง ๆ ที่ติดตามบอร์ด เครื่องใช้เกี่ยวกับการเรียน มีห้องสมุดพร้อมด้วยหนังสือ มีห้องประชุมเพื่อใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มีห้องปรึกษาให้คำแนะนำหรือแนะแนวรายบุคคล เพื่อสร้างบรรยากาศให้เป็นโรงเรียนสำหรับปรุงแต่ง อบรม แก้ไข และพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง แต่โรงเรียนผู้ใหญ่แต่ละแห่ง ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์เหล่านี้ได้ครบถ้วน

6. ปัญหาทางด้านงบประมาณ นับได้ว่าขาดแคลนมาโดยตลอด สำหรับปีงบประมาณ 2537 เฉพาะงานด้านการศึกษอบรมของกรมราชทัณฑ์ได้รับงบประมาณ 1,010,000 บาท (หนึ่งล้านหนึ่งหมื่นบาทถ้วน) โดยจัดแบ่งซื้อตำราเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวนเงิน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) และเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ โดยให้โรงเรียนผู้ใหญ่แห่งละ 3,000 - 5,000 บาท ตามความเหมาะสมและจำเป็น ส่วนงานด้านการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังได้รับงบประมาณ 90,000 บาท (เก้าหมื่นบาทถ้วน) เฉพาะที่จะจัดให้ผู้ต้องขังได้เรียนวิชาธรรมศึกษา สำหรับกลุ่มงานเสริมเทคนิคการศึกษอบรมได้รับงบประมาณจำนวนเงิน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน) จึงรวมเป็นงบประมาณปี 2537 เพียง 1,150,000 บาท (หนึ่งล้านหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

สมบุรณ์ ประสพเนตร (2539 : 71 - 72) ได้กล่าวถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการบริหารงานการศึกษาอบรมสำหรับผู้ต้องขัง ซึ่งมีปัญหาที่สำคัญ ๆ และแนวทางแก้ไขดังนี้

1. งานการศึกษา มักมีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่เรียน ผู้ต้องขังไม่สนใจที่จะศึกษาเล่าเรียน ขาดแคลนทุนทรัพย์และอุปกรณ์การเรียน ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางที่จะมาทำหน้าที่เป็นครูผู้ต้องขัง การแก้ไขปัญหานี้จะต้องพยายามจัดให้มีสถานที่สำหรับการศึกษาเล่าเรียนโดยเฉพาะ ซึ่งควรจะมียุทธศาสตร์ใกล้เคียงกับโรงเรียนภายนอกให้มากที่สุด โดยอาจใช้เงินนอกงบประมาณประเภทใดประเภทหนึ่งของเรือนจำดำเนินการ ในกรณีที่ไม่มีอาจรอคอยงบประมาณของทางราชการได้ สำหรับปัญหาที่ผู้ต้องขังไม่สนใจที่จะเรียนเนื่องจากไม่ได้เงินรางวัลปันผลจากการฝึกวิชาชีพในโรงงาน ก็อาจแก้ไขได้โดยการให้ผู้ต้องขังดังกล่าวเรียนหนังสือครึ่งวัน และเข้ารับการฝึกวิชาชีพในโรงงานอีกครั้งวัน หรือให้มิวนเรียนกับวันทำงานสลับกันไป ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาผู้ต้องขังที่ไม่มีทุนทรัพย์ที่จะใช้ในการเรียนด้วย ส่วนปัญหาในเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอน ก็อาจขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาหรือหน่วยงานการกุศลต่าง ๆ ส่วนบุคลากรที่จะมาเป็นผู้ให้การศึกษา ควรประสานงานโดยใกล้ชิดกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่เรือนจำตั้งอยู่ ตลอดจนจัดหาครูอาสาสมัครในท้องถิ่นหรือผู้ต้องขังที่มีความรู้เพื่อไปทำหน้าที่ช่วยสอนดังกล่าว

2. งานอบรมผู้ต้องขัง มักมีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรซึ่งมีจำนวนจำกัดหรือไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ได้พยายามสรรหาบุคลากรในสายงานอนุศาสนาจารย์โดยตรง เพื่อส่งไปปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ทุกแห่ง แต่ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ เรือนจำและทัณฑสถานที่ยังไม่มีอนุศาสนาจารย์จึงควรนิมนต์พระ นักบวช หรือจัดหาผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ในท้องถิ่นมาช่วยปฏิบัติหน้าที่เป็นครั้งคราว เพื่อให้งานการอบรม ผู้ต้องขังสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ส่วนอนุศาสนาจารย์ที่มีอยู่ก็ควรส่งไปเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่ตลอดเวลา

แนวโน้มการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอนาคต

จากการที่รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ของการพัฒนาประชากรผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มของผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขังไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในส่วนของแผนกำลังคนและสังคม มุ่งเน้นที่จะให้ผู้ต้องขังได้มี

โอกาสรับการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539 : 73) ในขณะเดียวกัน กรมราชทัณฑ์ก็ได้จัดทำแผนทิศทางการพัฒนาระบบราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2535 - 2545) โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงฟื้นฟู แก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้ภายหลังที่พ้นโทษไปแล้ว ด้วยการปรับเปลี่ยนปรัชญาในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม และความเป็นจริงมากขึ้น ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดเป้าหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งทั่วประเทศ จัดให้มีอาคารหรือสถานที่เรียนแยกออกเป็นสัดส่วนให้ชัดเจน ในกรณีที่เป็นเรือนจำหรือทัณฑสถานสร้างใหม่ กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานนั้น ๆ สร้างอาคารเรียนในลักษณะของโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนขึ้นเป็นการเฉพาะทั้งให้การจัดเตรียมอุปกรณ์การศึกษาให้มีความเหมาะสมทั้งในส่วนของการจัดการศึกษายาสามัญและสายอาชีพ จัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในลักษณะการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนอย่างน้อย ต้องมีความรู้ขั้นอ่านออกเขียนได้ ตลอดจนทั้งการสนับสนุนพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการจัดการศึกษายาสามัญในอนาคตนั้น กรมราชทัณฑ์ได้มีโครงการความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการศึกษาทางไกลขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกับบุคคลภายนอก โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียมให้กับเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง นอกจากนี้ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจะเปลี่ยนไปจากในรูปแบบเดิมในลักษณะของโรงเรียนผู้ใหญ่ไปเป็น “ศูนย์การเรียน” ซึ่งศูนย์เรียนดังกล่าวจะประกาศจัดตั้งโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ ด้านพัฒนาบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และสื่อประกอบการเรียนการสอน ผู้ต้องขังจะต้องศึกษาจากสื่อต่าง ๆ กันใน 3 ลักษณะ ได้แก่ สื่อเอกสาร เช่น ชุดการเรียน แบบเรียน เอกสารหลักสูตร คู่มือ วารสาร หนังสือพิมพ์ สื่ออีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ สื่อโสตทัศน เช่น รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุทัศน์ เทป และสื่อบุคคล เช่น ครู และวิทยากร เป็นต้น

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอนาคตนั้น กรมราชทัณฑ์ได้มีโครงการประสานขอความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เข้าสู่ระบบการศึกษาที่สูงขึ้น และมีสาขาวิชาที่หลากหลายให้เลือกศึกษาต่อมากยิ่งขึ้น ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างขั้นตอนของการดำเนินงาน

นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ยังมีนโยบายจัดการศึกษาในอนาคตสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ที่สถาบันการศึกษาภายนอก (College Day Furlough) (กรมราชทัณฑ์ 2538 : 143) ด้วยหลักการที่ว่าผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่มซึ่งเป็นวัยที่อยู่ระหว่างการศึกษาล่าเรียนในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย เมื่อกระทำความผิดและต้องโทษจึงทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา และเมื่อกลับเข้าสู่สังคมก็ยิ่งจะเป็นภาระและเกิดผลเสียกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและได้รับโทษระยะหนึ่งแล้วออกไปศึกษาต่อจนสำเร็จหลักสูตรที่ได้ศึกษาค้างอยู่ อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงทั้งต่อตัวผู้ต้องขัง ในการที่จะประกอบอาชีพสุจริตเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติต่อไป โดยกรมราชทัณฑ์จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดออกไปศึกษา ณ สถานศึกษาภายนอกตั้งแต่เวลา 06.00 - 18.00 น. และไม่ต้องมีเจ้าพนักงานควบคุมตัวทั้งไปและกลับ ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการแก้ไขกฎหมายของกรมราชทัณฑ์ และประสานงานกับสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องต่อไป

การจัดการศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในอนาคตนั้น นอกจากกรมราชทัณฑ์จะมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพพื้นฐานเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันภายหลังที่พ้นโทษแล้ว ในอนาคตกรมราชทัณฑ์ยังมุ่งเน้นฝึกวิชาชีพระดับสูง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในอาชีพที่เคยทำอยู่ก่อนแล้ว หรือสามารถที่จะไปสร้างงานและประกอบเป็นอาชีพอิสระที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานด้วย โดยกรมราชทัณฑ์ ได้ประสานความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในการพัฒนาหลักสูตรสายวิชาชีพพร้อมกันเพิ่มขึ้นอีก 2 หลักสูตร ได้แก่

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปอ.) เป็นหลักสูตรที่เน้นให้ผู้ต้องขังที่พลาดโอกาสที่จะเข้าศึกษาในสถานศึกษาภายนอกในหลักสูตรต่าง ๆ อันอาจเนื่องมาจากความยากจน หรือการอยู่ห่างไกลจากสถานศึกษา เมื่อกระทำความผิด และต้องโทษจำคุก ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป กรมราชทัณฑ์จะอนุญาตให้สมัครเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพได้ โดยจะมีความรู้เทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)

2. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทางไกล มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่ามีความประสงค์ที่จะเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพให้สูงขึ้นด้วยวิธีเรียนทางไกล และเมื่อศึกษาจบหลักสูตรแล้วจะได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเทียบเท่ากับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) โดยในระยะแรกนี้ จะได้ทำการเปิดสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ วิชาการจัดการเบื้องต้น วิชาธุรกิจการท่องเที่ยว วิชาเพื่อการธุรกิจ และวิชาคอมพิวเตอร์ โดยจะได้นำหลักสูตร สื่อ และวิธีการจัดการเรียนการสอนจากประเทศออสเตรเลียมาเป็นรูปแบบ และพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้กับผู้เรียนและสังคมไทย (กรมราชทัณฑ์. 2538 : 142 - 145)

บทที่ 3

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น

การจัดการศึกษาสายสามัญ

ณัฐ จุลสุวรรณ (2534) ได้ทำการศึกษาปัญหาการปรับตัวในการเรียนของผู้ด้อยชั้นที่เป็นผู้ใหญ่ในเรือนจำ กรณีศึกษาผู้ด้อยชั้นในเรือนจำกลางคลองเปรม ซึ่งเป็นการศึกษารายกรณีด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ด้อยชั้นที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับประถมศึกษา ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง จำนวนรวม 10 คน ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ผู้ด้อยชั้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีสภาพปัญหาการปรับตัวในการเรียนต่างกัน
2. ปัญหาที่สำคัญและส่งผลต่อการเรียน ได้แก่ ความวิตกกังวล นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความจำ การลืม และปัญหาอื่นอันเนื่องมาจากสุขภาพร่างกาย
3. มลเหตุและแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ด้อยชั้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำเพราะต้องการอ่านออกเขียนได้ และต้องการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปให้เป็นประโยชน์กับชีวิตประจำวัน ภายหลังจากการค้นพบแล้ว
4. ในด้านตัวครูผู้สอน ผู้ด้อยชั้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือ กระตุ้นให้กำลังใจผู้เรียน ทั้งให้ความสนใจกับผู้เรียนในชั้นอย่างทั่วถึง
5. ผู้ด้อยชั้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่ยอยากจะเป็นคนดี ไม่อยากกระทำความผิดกฎหมายของสังคม ทั้งจะนำเอาความผิดพลาดในครั้งหนึ่งของตนไปเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานต่อไป

พุดรา พูลฉลอง (2541) ได้ทำการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษาของผู้ด้อยชั้นในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร รวม 3 ด้านคือ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ด้อยชั้นที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน รวมทั้งสิ้น 97 คน ผลจากการ ศึกษาวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษามีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญมีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตร 3 ลำดับแรก ได้แก่ เนื้อหาวิชารวบรัดเกินไป หลักสูตรไม่บรรจุทักษะในการปฏิบัติงานจริงของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน
3. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญมีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้สอนละทิ้งการสอนในขณะที่เป็นชั่วโมงสอน ผู้สอนเฝ้าระเบียบเกินไป และครูผู้สอนไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้เรียน
4. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญมีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านการวัดและประเมินผล 3 ลำดับแรก ได้แก่ อุปกรณ์ทดสอบภาคปฏิบัติมีน้อย อุปกรณ์ทดสอบภาคปฏิบัติไม่ได้มาตรฐาน และครูผู้สอนใช้อ่านาจนเกินไป
5. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญที่มีกลุ่มอายุต่างกัน มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตรด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
7. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านเนื้อหาและหลักสูตรด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทวี ทวีชนม์ (2539) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาชีพเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันในเรือนจำและทัณฑสถาน รวม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 256 คน ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ครูผู้สอนวิชาชีพพระยะสันมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมมากทุกด้าน

2. ครูผู้สอนวิชาชีพพระยะลันที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และสถานที่ตั้งของเรือนจำและทัณฑสถานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะลัน ทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ครูผู้สอนวิชาชีพพระยะลันที่สอนหมวดวิชาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะลัน ด้านเนื้อหาแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ พบว่าแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ครูผู้สอนวิชาชีพพระยะลันส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะลัน ได้แก่ การขาดเครื่องมือวัสดุ-อุปกรณ์ ในการฝึกภาคปฏิบัติ ตลอดจนทั้งสื่อการสอน เวลาเรียนและการฝึกภาคปฏิบัติน้อยเกินไป สถานที่ฝึกภาคปฏิบัติไม่สะดวก บรรยากาศ ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ หลักสูตรไม่ทันสมัยและไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

5. ครูผู้สอนวิชาชีพพระยะลันส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะลันเพิ่มเติม ได้แก่ หลักสูตรควรมุ่งเน้นไปในการฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะและนำไปประกอบอาชีพได้จริง ตลอดจนทั้งสามารถสร้างงานด้วยตนเองภายหลังที่พ้นโทษไปแล้ว ควรปรับปรุงเนื้อหาให้ได้มาตรฐานและเพียงพอที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนและมีประสบการณ์โดยตรงมาสอนในวิชาชีพนั้น ๆ และควรเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

การจัดการศึกษาด้านอาชีพ

จำเนียร จันทรงาม (2536) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อสภาพการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะลันในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยทำการศึกษาจากครูผู้สอนวิชาชีพพระยะลัน สาขาวิชาช่างตัดผม วิชาช่างไม้ วิชาเกษตรกรรม วิชาช่างเชื่อมโลหะ วิชาจักสาน และวิชาช่างปูน จำนวน 174 คน พบว่า

1. ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะลันในเรือนจำและทัณฑสถานในด้านผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นอีกสี่ด้านอยู่ในระดับน้อย

2. ครูผู้สอนที่มีอายุ วุฒิทางการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงานสอน ครูผู้สอน ผู้ที่เข้ารับการอบรมการสอนผู้ใหญ่ สาขาวิชาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นในเรือนจำและทัณฑสถานไม่แตกต่างกัน

3. ครูผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพิ่มเติมว่า ครูผู้สอนต้องทำหน้าที่หลายอย่างนอกจากสอน ไม่มีเวลาเตรียมการสอนและไม่มีความรู้ ความสามารถในการวัดผลและประเมินผล ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ไม่ดีและมีอายุแตกต่างกันมาก ไม่มีความตั้งใจเรียน ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีปัญหาส่วนตัว วิตกกังวล ขาดอุปกรณ์การฝึกปฏิบัติและลำสมัย และการวัดผลยังไม่ครอบคลุมเนื้อหา

4. ครูผู้สอนมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรให้ครูผู้สอนทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว ควรได้รับการฝึกอบรมด้านการศึกษาผู้ใหญ่ เทคนิคการสอนวิชาชีพ จัดหาสื่อการสอน เพิ่มสาขาวิชาที่เปิดสอน ปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และควรมีการวัดผลอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีข้อสอบแต่ละสาขาไว้เป็นมาตรฐาน

ณัฐ จุลสุวรรณ (2537) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพในเรือนจำกลางคลองเปรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น รวม 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา และหลักสูตร ด้านวิธีการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนำไปใช้โดยศึกษาจากนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นในเรือนจำกลางคลองเปรม รวม 4 สาขาวิชา คือ วิชาช่างยนต์ ช่างไม้ ช่างตัดผม และวิชาเกษตรกรรม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นโดยรวมและเป็นรายด้านในระดับเห็นด้วย แต่ไม่เห็นด้วยในเรื่องที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่บรรจุเกินไป เนื้อหาวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสมกับเวลา นักศึกษาไม่กล้าแสดงออกในชั้นเรียน ครูผู้สอนขาดความยุติธรรมในด้านการให้คะแนน

2. นักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี และตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป และระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

การพัฒนาจิตใจ

ทวีรัตน์ นาคเนียม (2530) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกกับกลุ่มที่ไม่ได้ฝึกสมาธิ โดยศึกษาจากผู้ต้องขังชายและนับถือศาสนาพุทธ จำนวน 39 คน ของเรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า

1. ก่อนการทดลองฝึกสมาธิ ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษ 25-50 ปี ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษ 50 ปีขึ้นไปถึงตลอดชีวิตและผู้ต้องขังกำหนดโทษประหารชีวิต ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน
2. ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษ 25-50 ปี กลุ่มทดลองหลังการฝึกสมาธิมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม
3. ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษ 50 ปีขึ้นไปถึงตลอดชีวิต กลุ่มทดลองหลังการฝึกสมาธิแล้วมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม
4. ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษประหารชีวิต กลุ่มทดลองหลังการฝึกสมาธิแล้วมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม
5. ผู้ต้องขังกำหนดโทษ 25-50 ปี ผู้ต้องขังกำหนดโทษ 50 ปีขึ้นไปถึงตลอดชีวิต และผู้ต้องขังกำหนดโทษประหารชีวิต กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

พเยาว์ศักดิ์ ธานีรัตน์ (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังของเรือนจำกลางคลองเปรมและทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากเจ้าพนักงานเพศชาย จำนวน 100 คน เจ้าพนักงานหญิง จำนวน 100 คน ผู้ต้องขังเพศชาย จำนวน 300 คน และผู้ต้องขังเพศหญิง จำนวน 300 คน ผลการวิจัยพบว่า นโยบายกรมราชทัณฑ์แผนใหม่มุ่งเน้นการฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง ด้วยวิธีการทางศาสนา ใช้หลักผสมผสานทั้งการควบคุมและการผ่อนคลายให้สอดคล้องไปกับพฤติกรรมของผู้ต้องขังเป็นวัตถุประสงค์หลัก แต่ในทางปฏิบัติจริงนั้นยังมีลักษณะดังนี้

1. นโยบายและหลักการกับการปฏิบัติไม่ค่อยมีความสอดคล้องกัน
2. สถานที่ที่ให้ฝึกอบรมสมาธิจิตตภาวนาโดยเฉพาะมีสภาพแวดล้อมไม่ค่อยดีพอ
ไม่ดึงดูดความสนใจผู้ต้องชั่งให้ปฏิบัติตามด้วยความจริงใจเท่าใดนัก
3. บุคลากรฝ่ายเจ้าพนักงานยังขาดผู้มีความรู้ความสามารถใช้โครงการให้เกิดผลทางปฏิบัติอยู่ เพราะเรือนจำแต่ละแห่งมีนุศาสนาจารย์อยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น ผู้ต้องชั่งเองล้วนแต่มีปัญหาความวิตกกังวลด้วยคุณลักษณะทั้งทางกายและใจที่ถูกบั่นทอนลง โดยการถูกคุมขังในสถานที่ซึ่งตัดขาดจากสังคมภายนอก จากครอบครัวและญาติพี่น้อง
4. โครงการซึ่งให้ผลเป็นที่น่าพอใจนี้ยังขยายผลในทางปฏิบัติได้น้อยมาก การเรียนธรรมศึกษาในกลุ่มผู้ต้องชั่งยังไม่เป็นที่แพร่หลาย
5. โครงการไม่มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการฝึกอบรม อาทิ ภาพประกอบการอธิบาย กิจกรรมและวิธีการปฏิบัติจิตตภาวนา ภาพเกี่ยวกับพุทธศาสนา ภาพกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวพุทธที่ปฏิบัติในวันสำคัญในทางศาสนา ระบบเครื่องเสียงและทัศนภาพต่าง ๆ จะต้องได้รับการปรับปรุง
6. ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพนักงานกับผู้ต้องชั่ง สังเกตพบว่ายังไม่ค่อยมีความเป็นกันเอง
7. โครงการไม่มีเงินงบประมาณอุดหนุนที่จะจัดซื้ออุปกรณ์สำหรับประกอบการฝึกอบรม

เจ้าพนักงานมีความเห็นด้วยกับการนำโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนามาใช้กับผู้ต้องชั่ง แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานเพศหญิงประสบปัญหามากกว่าเพศชาย แต่ในการฝึกอบรมผู้ต้องชั่งเพศชายประสบปัญหาต่าง ๆ มากกว่าเพศหญิง ในการกำหนดนโยบายและการบริหารโครงการฝึกอบรมให้ประสบผลนั้น ผู้มีอำนาจควรเน้นการปฏิบัติหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการฝึกวิชาชีพ และอำนวยความสะดวกทุกอย่างเท่าที่ทำได้ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมาย

อาทิตย์ โพนทอง (2536) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องชั่งตามแผนงานอบรมฟื้นฟูผู้ต้องชั่งกรมราชทัณฑ์ โดยได้ศึกษาผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องชั่งในแนวเดียวกันเท่าที่ระเบียบข้อบังคับจะเอื้ออำนวย แต่มีจำนวนครั้ง จำนวนกลุ่ม และจำนวนผู้ต้องชั่งที่เข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกัน

2. ผู้บริหารเรือนจำส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาตามแผนการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านบุคลากรผู้ให้การศึกษาสายสามัญ และด้านความพร้อมของเครื่องมือในการส่งเสริมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพ ซึ่งความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผู้บริหารเรือนจำขนาดเล็กและผู้บริหารเรือนจำขนาดใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาตามแผนการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านงบประมาณและค่าตอบแทนในการให้การศึกษาสายอาชีพ ด้านปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในกิจกรรมอบรมก่อนปล่อยตัวจากเรือนจำ กิจกรรมฝึกทักษะทางวิชาชีพ และกิจกรรมส่งเสริมการส่งผู้ต้องขังออกปลูกสวนป่า ด้านสถานที่ของเรือนจำในกิจกรรมส่งนักโทษออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ การให้ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่อื่น และโอกาสหาความรู้เพิ่มเติมในกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพ ซึ่งความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การจัดระบบบริหาร

อายุตม์ สินธพพันธุ์ (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินการบริหารงานของผู้บริหารงานเรือนจำและทัณฑสถานเกี่ยวกับด้านปัญหาในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านการเจ้าหน้าที่ ด้านฝึกวิชาชีพ ด้านงบประมาณ ด้านผู้ต้องขัง กฎระเบียบข้อบังคับ และด้านนโยบาย โดยทำการศึกษาจากผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศจำนวน 110 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานที่มีลักษณะภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจที่ต่างกัน ไม่มีผลทำให้การบริหารเรือนจำและทัณฑสถานแตกต่างกัน

2. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่มีรูปแบบการบริหารงานแบบเน้นคนมากกว่าเน้นงาน

3. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ที่มีรูปแบบการบริหารที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถานด้านงบประมาณ และด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับแตกต่างกัน ในขณะที่ผู้บริหารที่มีรูปแบบการบริหารที่ต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถานด้านการเจ้าหน้าที่ ด้านการฝึกวิชาชีพ และด้านนโยบายไม่แตกต่างกัน

4. ผู้บริหารงานเรือนจำและทัณฑสถานไม่ยอมรับว่ามีปัญหาในการบริหารงานในระดับสูง ไม่ว่าในด้านใดด้านหนึ่ง 6 ด้าน คือ ด้านการเจ้าหน้าที่ ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านงบประมาณ ด้านผู้ต้องขัง ด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ และด้านนโยบาย แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบในระดับปัญหาลงมาแล้วพบว่า ผู้บริหารมีการยอมรับปัญหาด้านการเจ้าหน้าที่ ด้านการฝึกวิชาชีพ และด้านงบประมาณมากที่สุด

การศึกษาด้านบุคลากร

พินิจ บุญอนันต์ (2541) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูสอน การศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน รวม 10 ด้าน คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา สภาพการทำงาน เงินเดือนและสวัสดิการ ความมั่นคงในอาชีพ ความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบในงาน และด้านความก้าวหน้าในการทำงาน โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานการสอน การเข้ารับการอบรมการสอนผู้ใหญ่ สาขาวิชาที่สอน และที่ ต้องการของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวนรวมทั้งสิ้น 264 คน ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ความมั่นคงและปลอดภัย ความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ และด้านโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ส่วนในด้านนโยบายและการบริหารงาน สภาพการทำงานและด้านเงินเดือนและสวัสดิการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

2. ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีเพศ วุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่สอน และที่ตั้งของสถานศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีกลุ่มอายุต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความมั่นคงและปลอดภัย ส่วนในด้านอื่น ๆ พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การสอนต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ และ ด้านลักษณะของงาน ส่วนในด้านอื่น ๆ พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่เคยเข้ารับการอบรมและไม่เคย เข้ารับการอบรมการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านสภาพการทำงาน ด้านความมั่นคงและปลอดภัย และด้าน การยอมรับนับถือ ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ด้านเงินเดือนและ สวัสดิการ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านลักษณะของงาน และด้านความรับผิดชอบ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาทิตย์ ประเคียรศรี (2541) ได้ทำการศึกษาความต้องการพัฒนาประสิทธิภาพใน การสอนของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิทยาการ เรียนรู้ของผู้ใหญ่ ด้านกิจกรรมการสอนผู้ใหญ่ และด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน ซึ่งจำแนกตาม ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษา และระยะเวลาปฏิบัติงานด้านการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวนรวมทั้งสิ้น 264 คน ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่มีความต้องการในการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนด้าน จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ด้านกิจกรรมการสอนผู้ใหญ่ และด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษา วุฒิทางการศึกษา และระยะเวลาปฏิบัติ งานด้านการสอนต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาประสิทธิภาพการสอน ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพัฒนา ประสิทธิภาพการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ ดังนี้

3.1 ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ครูผู้สอนมีความต้องการที่เกี่ยวกับการพัฒนา ความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่ ต้องการให้มีการฝึกอบรมและสัมมนาการเรียน การสอน ต้องการครูผู้สอนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีวิญญูณของความเป็นครู ต้องเข้าใจ

สภาพปัญหาของผู้เรียน และมีความต้องการที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือ ทั้งในด้าน วิทยาการและการให้คำแนะนำ

3.2 ด้านกิจกรรมการสอนผู้ใหญ่ ครูผู้สอนมีความต้องการที่เกี่ยวกับความรู้ในการจัด กิจกรรมการสอนที่เป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ต้องการอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ต้องการ วิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง ตลอดจน ต้องการให้ผู้บริหารทุกระดับให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการสอนผู้ต้องขังอย่างจริงจัง

3.3 ด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน ครูผู้สอนมีความต้องการที่เกี่ยวกับการมีความรู้ ในเนื้อหาวิชาที่สอน และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลลุ่มลึก เนื้อหาวิชาที่สอนสามารถนำไปใช้กับชีวิต ประจำวันและประกอบอาชีพได้ และมีความต้องการให้เนื้อหาวิชาที่สอนมีความเป็นปัจจุบัน และ ทันสมัย

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังโดยรวม

อารียา ไชยานุวงศ์ และคนอื่น ๆ (2535) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและสายอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน ประชากรที่ใช้ใน การวิจัยคือ หัวหน้าฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพ หัวหน้าสถานศึกษา และครูผู้สอนเกี่ยวกับการ ดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ จำนวน 218 คน ผลของ การวิจัยพบว่า

1. หัวหน้าฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพ หัวหน้าสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็น ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและสายอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถานใน ระดับเห็นด้วย ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชาสามัญ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชาชีพ ด้าน กิจกรรมการสอน ด้านครูผู้สอน และด้านการบริหารงานโรงเรียน แต่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

2. หัวหน้าฝ่ายอบรมและวิชาชีพ หัวหน้าสถานศึกษาและครูผู้สอน ส่วนใหญ่มีความ คิดเห็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานคือ หลักสูตรควรมีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและผู้เรียนสามารถนำไปใช้ ภายหลังพ้นโทษไปแล้วได้ หลักสูตรวิชาชีพควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ชาติวิศดุอุปกรณ์และงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา ครูผู้สอนต้องปฏิบัติงานหลายหน้าที่ ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน ครูผู้สอนควรมีคุณสมบัติตรงกับสาขาวิชาที่สอนและควรกำหนด ตำแหน่งเป็นครูผู้สอนหรือนักการศึกษาเป็นการเฉพาะ ส่วนในด้านบริหารงานโรงเรียนนั้น ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง

[illegible]

អង្គការយូណេស្កូ គាំទ្រដល់ការអភិវឌ្ឍន៍បច្ចេកទេស និងការអប់រំបច្ចេកទេស ក្នុងការកសាងសេចក្តីស្រឡាញ់ដល់ស្ថានភាពប្រជាជន និងការអភិវឌ្ឍន៍ប្រជាជន។

(4) ยกฐานะและเพิ่มอำนาจหน้าที่ของกรมการช่าง

ក្រសួងធនាគារជាតិកម្ពុជា

និមិត្តរូបនៃការរស់នៅក្នុងសង្គម

[illegible]

ក្រសួង ពាណិជ្ជកម្ម និង ឧស្សាហកម្ម ថាមពល និង រ៉ែ

[illegible]

ក្នុង ក្របខណ្ឌប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រង ធនធាន ប្រកបដោយសុវត្ថិភាព

[illegible]

ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា

ឧបករណ៍សម្រាប់ការពិនិត្យ និងការវាយតម្លៃ

5.3 เสียงตามสาย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับประโยชน์จากรายการเสียงตามสาย คือ ได้รับความรู้ข่าวสารและความเพลิดเพลิน ทำให้ทราบถึงการปฏิบัติตัวในเรือนจำ ปัญหาที่สำคัญ คือ ระยะเวลาเปิดบริการสั้นเกินไป เสียงไม่ชัดเจน และบริการไม่ต่อเนื่อง

5.4 บริการด้านโทรทัศน์ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ชอบดูรายการจากโทรทัศน์ ส่วนข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ ควรเพิ่มระยะเวลาในการบริการ และควรจัดให้มีเครื่องรับโทรทัศน์ประจำทุกเรือนจำ ตลอดจนควรจัดให้มีวิทยุด้วย

บทที่ 4

โครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษา สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

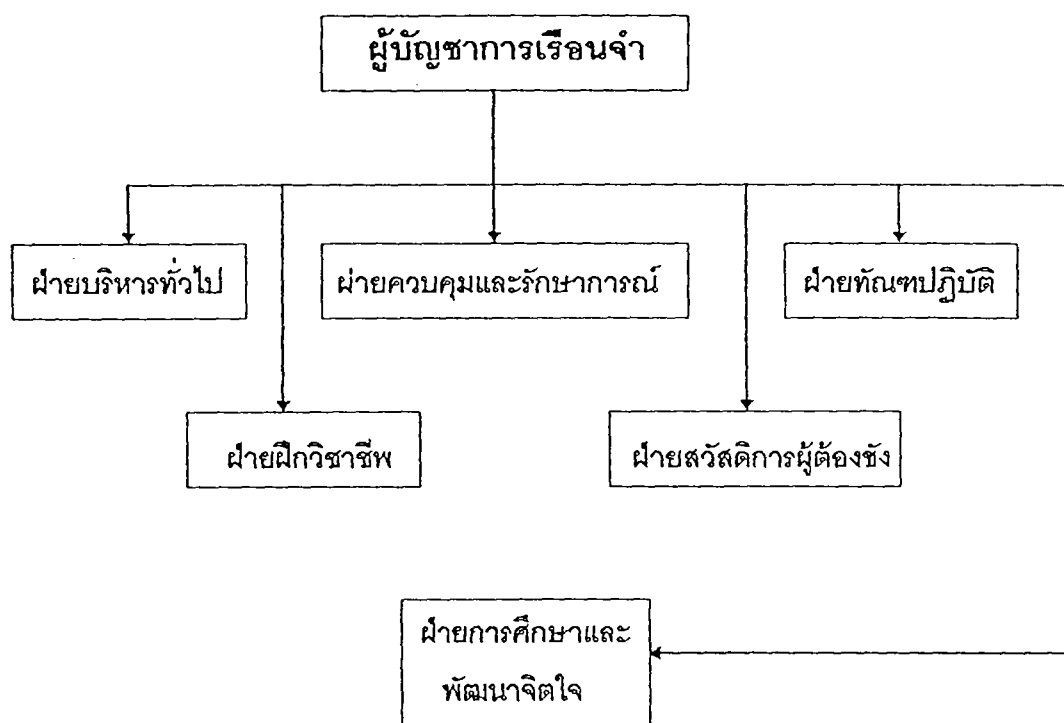
เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 โดยหลวงเชวงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ลงนามเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2484 โดยให้เรือนจำแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือเรือนจำกลาง เรือนจำชั่วคราว และเรือนจำส่วนภูมิภาค ซึ่งเรือนจำส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็นเรือนจำจังหวัดและเรือนจำอำเภอ

สำหรับการบริหารงานเรือนจำจังหวัดนั้น พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2539 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่และภารกิจของเรือนจำจังหวัด (พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย. 2539) ไว้ดังนี้

1. ควบคุมผู้ต้องขังที่เป็นคนฝาก ผู้ต้องขังระหว่างคดีในเขตอำนาจศาลที่เรือนจำตั้งอยู่ และนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษ ซึ่งอยู่ในอำนาจการควบคุมตามที่รัฐมนตรีกำหนด
2. จัดการศึกษาอบรม พัฒนา ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม และมีวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการทำงานและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง
4. ดำเนินการทางทัณฑปฏิบัติ จัดสวัสดิการ ให้การสงเคราะห์ และพัฒนาสุขภาพอนามัยแก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งการสุขภาพเรือนจำ และ
5. ปฏิบัติงานร่วมกัน หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

ปัจจุบัน เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 32 หมู่ 3 ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่รวม 11 ไร่ มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานรวมทั้งสิ้น 63 คน เป็นชาย 57 คน และเป็นหญิง 6 คน มีผู้ต้องขังรวมทั้งสิ้น 1,557 คน โดยเป็นผู้ต้องขังชาย 1,243 คน และเป็นผู้ต้องขังหญิง 314 คน (สถิติเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2541) ได้จัดการบริหารองค์กร โดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามลักษณะของงานที่ปฏิบัติเป็น 6 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารทั่วไป

ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพ ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ และ
ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง รายละเอียดดังปรากฏในภาพประกอบ 1 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ภารกิจและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ

ภารกิจและความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร มีดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายบริหารทั่วไป มีหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ งานทะเบียนเอกสาร งานการเงิน งานบัญชี งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานยานพาหนะ งานบริหารงานบุคคลเบื้องต้น งานประชาสัมพันธ์ งานรับเรื่องราวร้องทุกข์ งานเลขานุการ งานการประชุม งานรวบรวมข้อมูล และสถิติของหน่วยงาน งานแผนงานโครงการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งงานที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายใด และงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

2. ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์ มีหน้าที่ในการวางแผนและดำเนินการตรวจค้น

การรักษาการณ์และการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในกฎระเบียบของเรือนจำ ตลอดจนแนะนำอบรมเกี่ยวกับระเบียบวินัย และการปฏิบัติตนในเรือนจำแก่ผู้ต้องขัง พิจารณาเสนอความดีความชอบของผู้ต้องขังและความเห็นเกี่ยวกับการเลื่อนชั้น ลดชั้น การลงโทษทางวินัย การคัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำ การควบคุมผู้ต้องขังจ่ายออกทำงานภายนอกเรือนจำ และงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

3. ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ มีหน้าที่ตรวจสอบหมายศาล การจัดทำทะเบียนประวัติ และ

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การดำเนินงานทัณฑปฏิบัติ เช่น การเลื่อน ลดชั้น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ การขอพระราชทานอภัยโทษ งานด้านคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติ การสืบเสาะ การสอดส่อง การสังเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข การเพิกถอนการคุมประพฤติ งานอาสาศักดิ์คุมประพฤติ ตลอดจนงานส่งเสริมสนับสนุนงานคุมประพฤติ และประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

4. ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและให้การสงเคราะห์

ผู้ต้องขังในด้านการควบคุมดูแลการประกอบอาหาร การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกสุขลักษณะ การรับฝากและเบิกจ่ายเงินของผู้ต้องขังและจัดทำบัญชีจัดการเยี่ยมญาติ และงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

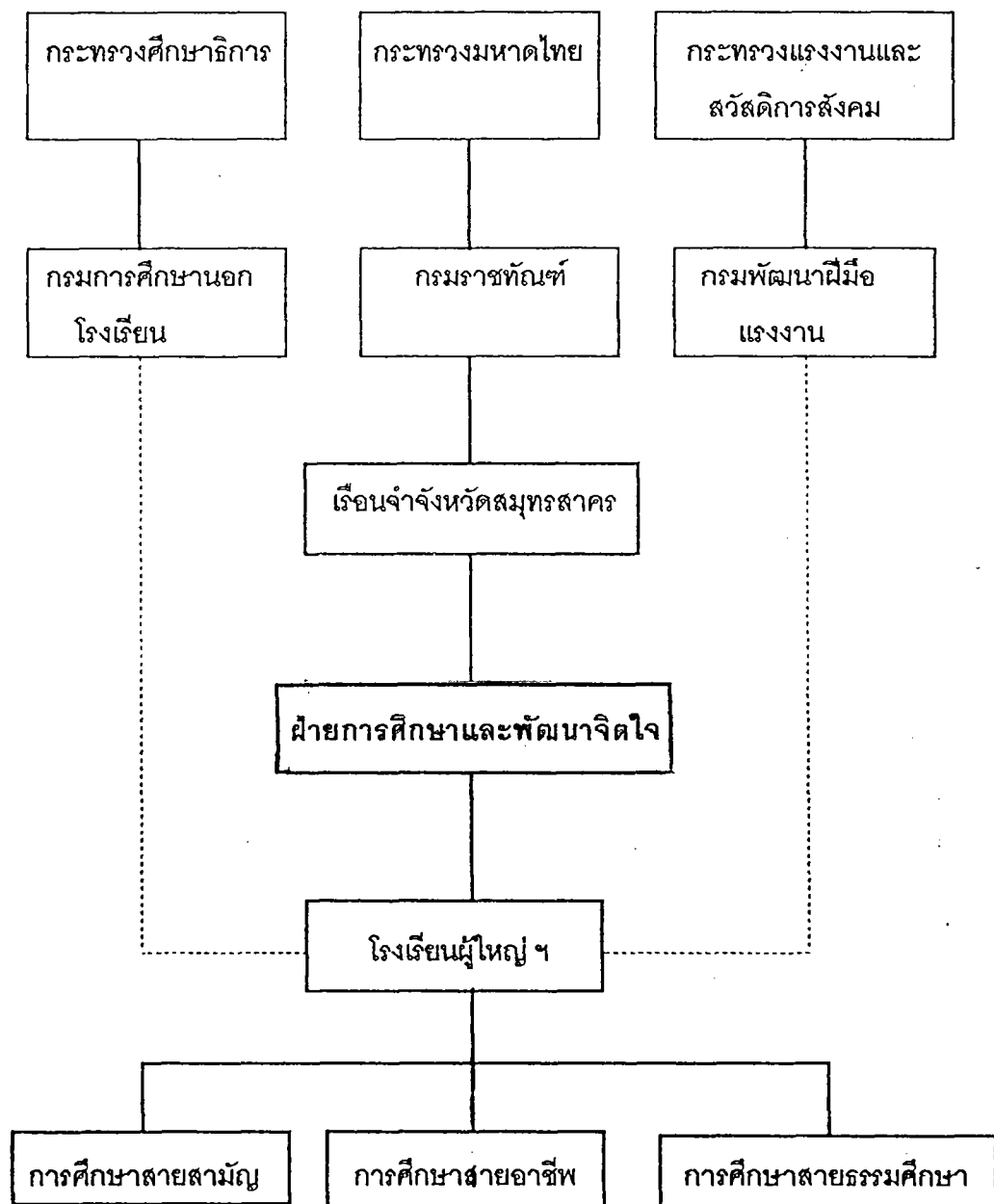
5. ฝ่ายฝึกวิชาชีพ มีหน้าที่วางแผนและดำเนินการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับ

วัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ ความต้องการของตลาด และความถนัดของผู้ต้องขัง รวมถึงพัฒนาคุณภาพของผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพประเภทต่าง ๆ การจัดหาวัตถุดิบ การหาตลาด และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การบริหารเงินทุน ผลประโยชน์ จากการฝึกวิชาชีพ ควบคุมการใช้จ่ายงานพาหนะที่จัดซื้อด้วยเงินทุนฝึกวิชาชีพ และงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

6. ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ มีหน้าที่วางแผนและดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา

และพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง โดยจัดการศึกษาสายวิชาสามัญ สายวิชาชีพ และสายธรรมศึกษา ตลอดจนการจัดอบรมหลักสูตรการเตรียมเข้าทำงาน การอบรมและพัฒนาจิตใจ การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ปลูกฝัง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ จิตสำนึก ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม รวมทั้งการจัดกิจกรรมเสริมการศึกษา เช่น ห้องสมุด การจัดทำโสตทัศนูปกรณ์ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นต้น โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อร่วมกันจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง และงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

ในการดำเนินงานจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังทั้งสายวิชาชีพ และสาย วิชาธรรมศึกษานั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้ให้เป็นนโยบายที่สำคัญ โดยให้เรือนจำดำเนินการ จัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่” ขึ้น ภายใต้การควบคุมดูแลของฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ และให้ โรงเรียนผู้ใหญ่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องโดยตรง รายละเอียดดังปรากฏใน ภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างการบริหารงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน เมื่อมีการจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร” ขึ้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2518 และได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้ด้อยชั้นตลอดมา ในปัจจุบันโรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาครได้ทำการเปิดสอนใน 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา การจัดการศึกษาสายอาชีพ และการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา

1. การจัดการศึกษาสายสามัญ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสายสามัญสำหรับผู้ด้อยชั้นด้วยวิธีการเรียน 2 ลักษณะ ได้แก่วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ขร.) และวิธีเรียนแบบทางไกล (ทก.) โดยทำการเปิดสอนใน 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยชั้นได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชอีกด้วย (รายละเอียดในบทที่ 5)

2. การจัดการศึกษาสายอาชีพ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้รับความร่วมมือจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก (จังหวัดราชบุรี) ตลอดจนศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาครในการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ด้อยชั้นในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างปูนกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างทาสีอาคาร ช่างไม้ และช่างตัดผมและเสริมสวย เป็นต้น (รายละเอียดในบทที่ 6)

3. การจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ร่วมมือกับกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษาให้กับผู้ด้อยชั้นใน 3 ระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก (รายละเอียดในบทที่ 7)

บทที่ 5

การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา

การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครนั้น โรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ได้ดำเนินการจัดโดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ตามความร่วมมือในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังกับ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้โดยโรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ได้ขอความร่วมมือกับศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสานความร่วมมือการจัดการศึกษาร่วมกัน ซึ่งปัจจุบัน โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการเปิดสอนใน 3 ระดับ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้โรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ยังได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับผู้ไม่รู้หนังสือ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถอ่านออกเขียนได้ตามวัตถุประสงค์ และนโยบายของกรมราชทัณฑ์อีกด้วย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังในโรงเรียนผู้ใหญ่ จังหวัดสมุทรสาครนั้น เพื่อความสะดวก เหมาะสม และความปลอดภัยของเรือนจำ โรงเรียนผู้ใหญ่ฯ จึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเรียนใน 2 ลักษณะ ได้แก่ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (สร.) และวิธีเรียนแบบทางไกล (ทก.)

ลักษณะของวิธีการเรียนแบบชั้นเรียนในทุกระดับชั้น ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติดังนี้ คือ ต้องเข้าฟังคำบรรยายในชั้นเรียน เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามที่กำหนด มีการวัดผลและเก็บคะแนน ระหว่างการเรียน และเข้าสอบปลายภาคเรียน ส่วนวิธีการเรียนแบบทางไกลนั้น ผู้เรียนจะต้องศึกษาบทเรียนด้วยตนเอง ฟังรายการวิทยุสื่อเสริมความรู้จากบทเรียน ต้องเข้าร่วมกิจกรรมแบบกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด ทำกิจกรรมและทดสอบย่อยเพื่อเก็บคะแนนสะสมระหว่างภาคเรียน และเข้าสอบปลายภาค สำหรับโรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้เปิดทำการสอนใน ลักษณะของชั้นเรียนในหลักสูตรผู้ไม่รู้หนังสือ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น จัดให้ผู้ต้องขังเรียนด้วยวิธีการเรียนแบบทางไกล โดยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การรับสมัครและลงทะเบียนเรียน

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครทำการเปิดรับสมัครผู้ต้องขัง เพื่อลงทะเบียนเรียนตามหลักสูตรในระดับต่าง ๆ ปีละ 2 ครั้ง คือ ภาคเรียนที่หนึ่ง และภาคเรียนที่สอง โดยภาคเรียนที่หนึ่ง จะรับสมัครระหว่างวันที่ 1-16 พฤษภาคม และทำการเปิดในภาคเรียนระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม - 11 ตุลาคม ของทุกปี ส่วนภาคการศึกษาที่สอง จะรับสมัครผู้ต้องขังระหว่างวันที่ 1 - 31 ตุลาคม และทำการสอนตั้งแต่ วันที่ 1 พฤศจิกายน - 1 เมษายน ของปีถัดไป ทั้งนี้โดยโรงเรียนผู้ใหญ่ฯ จะต้องประสานและแจ้งถึงการรับสมัคร และการลงทะเบียนของนักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาครทราบทุกภาคการศึกษา

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร โดยโรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร ได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 08.30 - 12.00 น. และระหว่างเวลา 13.00 - 15.00 น. ทั้งนี้โดยโรงเรียนผู้ใหญ่ฯ จะเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกตัวครูผู้สอนที่เป็นเจ้าพนักงาน และครูช่วยสอนซึ่งเป็นผู้ต้องขังที่มีความรู้ความสามารถและมีความประพฤติดี นอกจากนี้โรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ยังต้องดำเนินการกำหนดตารางการเรียนของทุกภาคเรียน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างตัวครูผู้สอนที่ต้องมีภารกิจอื่น งบประมาณที่ได้รับจัดสรร และหมวดวิชาที่เรียน นอกจากนี้ผู้ต้องขังจะต้องเข้าเรียนตามเนื้อหาในหมวดวิชาที่ลงทะเบียนเรียนแล้วต้องทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตไปพร้อม ๆ กันด้วย โดยผสมผสานไปกับการเรียนการสอนตามปกติ

3. การวัดผลและประเมินผล

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดอัตราส่วนคะแนนผลการเรียนของนักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังและใช้วิธีเรียนแบบชั้นเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ คะแนนเก็บระหว่างภาคเรียน 50 คะแนน และคะแนนสอบปลายภาคเรียนอีก 50 คะแนน ซึ่งโรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้กำหนดให้ครูผู้สอนในแต่ละหมวดวิชาจัดทำคะแนนผลการเรียนให้กับนักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังตามเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด ส่วนผู้ต้องขังที่ใช้วิธีการเรียนแบบทางไกลตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดเกณฑ์ไว้เป็นคะแนนสอบปลายภาคเรียน 100 คะแนน และนักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังทุกคนจะต้องผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่หลักสูตรกำหนดไว้อีกด้วย

4. การจบการศึกษา

เมื่อนักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ศึกษาและสอบผ่านครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรแล้ว โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร จะได้ประสานงานไปยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อออกหลักฐานการศึกษาและประกาศนียบัตรในแต่ละระดับ ทั้งนี้โดยผู้ต้องขังที่จบการศึกษาในแต่ละหลักสูตรดังกล่าว คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้ที่จบจากสถานศึกษาอื่นภายนอกเรือนจำทุกประการ

หลักสูตรการศึกษาสายสามัญระดับประถมศึกษา

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้คงสภาพการอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของตนเองและสังคม ดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษานี้ โรงเรียนผู้ใหญ่ฯ ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการตามหลักการ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนการสอนและรายละเอียดอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษามีหลักการสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อันเป็นพื้นฐานให้เห็นช่องทางสำหรับประกอบอาชีพตามความสามารถและความสนใจ ตลอดจนรู้จักหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานอาชีพ หรือเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น
- 2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานสำหรับปรับปรุงการดำรงชีวิตของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อมและวิทยาการใหม่ ๆ
- 3) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างความเป็นเอกภาพของชาติโดยส่วนรวมเป็นหลัก และให้สอดคล้องกับสภาพการแก้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นด้วย

4) เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีอันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1) ให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่เป็นพื้นฐานในการศึกษาเพิ่มเติมและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รวมทั้งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

2) ให้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงกระบวนการคิดเป็น ซึ่งมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลที่เกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลที่เกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ

3) ให้เข้าใจปัญหาพื้นฐานทางการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้รู้จักพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

4) ให้เห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม

5) ให้เห็นคุณค่าของภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ และให้มีทักษะในการใช้ภาษาไทย

6) ให้เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักสิทธิและหน้าที่พลเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

7) ให้มีเจตคติที่ดีต่อสังคม มีคามขยัน อดทน ประหยัด รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติ และบำารุรักษาสถาธรรณสมบัติให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

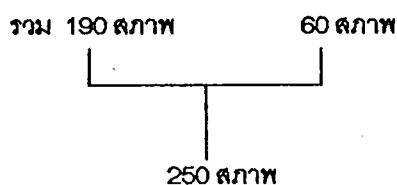
3. โครงสร้างของหลักสูตร

ผู้ต้องช้งที่สมัครเข้าเป็นนักศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประถมศึกษา ศึกษานี้ จะต้องศึกษาให้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ 2 กลุ่มสภาพประสบการณ์ รวม 250 สภาพ ดังนี้

1) กลุ่มสภาพประสบการณ์พื้นฐาน (บังคับ) ซึ่งประกอบด้วยวิชาพื้นฐาน 4 วิชา คือวิชาพื้นฐาน 1 จำนวน 100 สภาพ, พื้นฐาน 2 จำนวน 50 สภาพ, พื้นฐาน 3 จำนวน 30 สภาพ และ พื้นฐาน 4 จำนวน 10 สภาพ รวมทั้งสิ้น 190 สภาพ

2) กลุ่มสภาพประสบการณ์เสริม (เลือก) อย่างน้อย 60 สภาพ โดยให้เลือกจาก วิชาภาษาไทย 20 สภาพ คณิตศาสตร์ 20 สภาพ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 20 สภาพ ภาษาต่างประเทศ 20 สภาพ ภาษาต่างประเทศ 2 จำนวน 20 สภาพ และวิชาชีพ (ทักษะ) 30 หรือ 60 สภาพ รายละเอียดดังปรากฏในภาพประกอบ 3 ต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539 : 1 - 5)

กลุ่มสภาพประกอบการ พื้นฐาน (บังคับ)	กลุ่มสภาพประกอบการ เสริม (เลือก)	หมายเหตุ
พื้นฐาน 1 100 สภาพ พื้นฐาน 2 50 สภาพ พื้นฐาน 3 30 สภาพ พื้นฐาน 4 10 สภาพ	ภาษาไทย 20 สภาพ คณิตศาสตร์ 20 สภาพ	
	ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 20 สภาพ	มี 5 ภาค ๆ ละ 20 สภาพ เลือกเรียนได้เพียง 1 ภาค
	ภาษาต่างประเทศ 1 20 สภาพ ภาษาต่างประเทศ 2 20 สภาพ	เลือกเรียน 20 หรือ 40 สภาพ ได้เพียง 1 ภาษา
	อาชีพ (ทักษะ) 30, 60 สภาพ	เลือกเรียน หรือ เทียบโอนผล การเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ให้ได้ไม่น้อยกว่า 30 หรือ 60 สภาพ โดยใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง/ สภาพ ผู้ที่จบหลักสูตรต้องได้กลุ่ม สภาพประกอบการพื้นฐาน (บังคับ) 190 สภาพและกลุ่ม สภาพเสริม (เลือก) ไม่น้อยกว่า 60 สภาพ (โดยเลือกเรียน เทียบโอน ผลการเรียนหรือผ่านข้อทดสอบ ตามเกณฑ์ที่กำหนด) รวม 250 สภาพ ใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 500 ชั่วโมง ยกเว้นกรณีมีการ เทียบโอนผลการเรียนก็สามารถ จบได้ก่อนกำหนด

ภาพประกอบ 3 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา

4. กิจกรรมการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประถมศึกษา ศึกษานี้ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครดำเนินการจัดเฉพาะประเภทวิธีเรียนแบบชั้นเรียนอย่างเดียวเท่านั้น ผู้ต้องขังที่มีความสนใจและมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด สามารถสมัครและลงทะเบียนเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ในขณะเดียวกันโรงเรียนผู้ใหญ่ ฯ ในเรือนจำยังได้แจกอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ แบบให้เปล่า คงยกเว้นเฉพาะเอกสารตำราและแบบเรียนเท่านั้นที่โรงเรียนผู้ใหญ่ จะใช้วิธีให้ยืมเรียน เพื่อจะได้นำกลับไปให้นักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังในรุ่นต่อไป สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนผู้ใหญ่ได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) กิจกรรมการเรียนการสอนจะเน้นเนื้อหาในแต่ละสภาพ มีความสัมพันธ์ สอดคล้อง ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ และความสนใจของผู้ต้องขัง
- 2) ใช้วิธีการสอนเพื่อเน้นให้ผู้ต้องขังรู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อให้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
- 3) เน้นให้ผู้ต้องขังมีโอกาสเรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติตามความเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขภายหลังพ้นโทษไปแล้ว

5. คุณสมบัติของผู้ต้องขัง

- 1) ผู้ต้องขังที่ไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อน หรือผู้ที่ยังไม่จบระดับชั้นประถมศึกษาให้ลงทะเบียนเรียนสภาพประสบการณ์พื้นฐาน
- 2) ผู้ต้องขังที่เรียนจบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มาแล้ว ทางโรงเรียนผู้ใหญ่จะจัดให้มีการทดสอบตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือจะนำผลการเรียนเดิมมาเทียบโอนก็ได้

6. เวลาเรียน

- 1) โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดเวลาเรียนไว้โดยกำหนดให้ใน 1 ปีการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ ในแต่ละภาคการศึกษา ผู้ต้องขังสามารถลงทะเบียนเรียนได้ไม่เกิน 100 สภาพ
- 2) ผู้ต้องขังจะต้องลงทะเบียนเรียนกลุ่มสภาพประสบการณ์พื้นฐาน (บังคับ) รวม 190 สภาพ และกลุ่มสภาพประสบการณ์เสริม (เลือก) อีกไม่น้อยกว่า 60 สภาพ ซึ่งรวมแล้วผู้ต้องขังจะต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 250 สภาพ จึงจะจบตามหลักสูตร

7. การประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลการเรียน ผู้ต้องขังที่ลงทะเบียนเรียนตามหลักสูตรการศึกษา นอกโรงเรียน ระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2531 เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสานงานกับศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร ในการจัดสอบปลายภาคในเรือนจำ โดยทางศนจ. สมุทรสาคร จะแต่งตั้งคณะกรรมการคุมสอบร่วมกับเรือนจำ ซึ่งข้อสอบนั้นจะเป็นข้อสอบ มาตรฐานกลางที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนใช้ในการสอบกับนักศึกษาผู้ใหญ่ในโรงเรียนผู้ใหญ่ ภายนอกเรือนจำทุกแห่งทั่วประเทศ

8. การสำเร็จการศึกษา

ผู้ต้องขังที่ได้ศึกษาและสอบปลายภาคผ่านตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับ ประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 250 สภาพและเข้าร่วมกิจกรรมตามที่กำหนดแล้ว จึงจะถือว่าเป็น ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร จะเป็นผู้ออก ประกาศนียบัตรและหลักฐานการเรียนอื่นให้กับผู้ต้องขัง

9. ผลการดำเนินงาน

ในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการจัด การศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีจำนวน ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและผู้จบการศึกษา ดังแสดงในตาราง 5 ต่อไปนี้

ตาราง 5 จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา
ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541

ปี พ.ศ.	ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2			รวม		
	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ
2537	83	17	20.48	70	28	40.00	153	45	29.41
2538	85	20	23.53	56	20	35.71	141	40	28.37
2539	42	16	38.10	37	11	29.73	79	27	34.18
2540	42	6	14.29	38	4	10.53	80	10	12.50
2541	65	40	61.54	93	54	58.06	158	94	59.49
รวม	317	99	18.61	294	117	39.80	611	216	35.36
เฉลี่ย	63.40	19.80	3.72	58.80	23.40	7.96	122.20	43.20	7.07

จากตาราง 5 ในช่วง 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครเข้าเรียนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 611 คน เฉลี่ยเข้าเรียนปีละ 122 คน ในภาคเรียนที่ 1 จำนวน 317 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 63 คน และเข้าเรียนในภาคเรียนที่ 2 จำนวน 294 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 59 คน

จำนวนผู้จบการศึกษา ในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังจบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 216 คน เฉลี่ยจบการศึกษาปีละ 43 คน ในภาคเรียนที่ 1 จำนวน 99 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 20 คน และจบการศึกษาในภาคเรียนที่ 2 จำนวน 117 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 23 คน

หลักสูตรการศึกษายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครทำการเปิดสอนเป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับนี้มุ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังการศึกษาค้นคว้าความรู้ แต่พลาดโอกาสที่จะศึกษาต่อในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าความรู้ ผักตบชား และปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และ

การประกอบอาชีพได้เท่าเทียมกับผู้อื่น สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามสมควรแก่อัตภาพ หลักสูตรนี้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรระดับเดียวกับในระบบโรงเรียน และมีความยืดหยุ่นพอเพียงที่จะให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังเลือกเรียนได้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของแต่ละคน

1. หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการสำคัญดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อันเป็นพื้นฐานให้เห็นช่องทางสำหรับประกอบอาชีพตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด ตลอดจนรู้จักหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานอาชีพ หรือเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น
- 2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานสำหรับปรับปรุงการดำรงชีวิตของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวิทยาการใหม่ ๆ
- 3) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ สอดคล้องกับสภาพการแก้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น
- 4) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพในด้านจริยธรรม วัฒนธรรม ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมไปในแนวทางอันจะเป็นการช่วยพัฒนาประเทศ
- 5) เป็นการศึกษาที่จัดให้ประสานสัมพันธ์กันทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน

2. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียน ที่เป็นผู้ต้องขังเกิดการเรียนรู้อย่างนี้

- 1) รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงกระบวนการคิด ซึ่งมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลด้านวิชาการ
- 2) มีความรู้และทักษะเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ การศึกษาเพิ่มเติม และการดำเนินชีวิต
- 3) เห็นคุณค่าและธำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรมอันดีงาม

4) เข้าใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ รู้จักพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

5) เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

6) มีเจตคติที่ดีต่อสังคม ชีพ ฝึกให้ขยัน อดทน และประหยัด ตลอดจนรู้จักสงวน บำรุงรักษาสาธารณสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. โครงสร้างของหลักสูตร

ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะต้องศึกษาให้ครบถ้วนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยจะต้องศึกษาวิชาบังคับ 4 หมวดวิชา และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา รวมทั้งสิ้น ไม่น้อยกว่า 7 หมวดวิชา หรือ 53 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 หมวดวิชาบังคับ ประกอบด้วย หมวดวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และโลกของงานอาชีพ จำนวน 4 หมวดวิชา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหมวดวิชาใดก่อนก็ได้

3.2 หมวดวิชาเลือก ประกอบด้วย หมวดวิชาภาษาไทย 1 คณิตศาสตร์ 1 คณิตศาสตร์ 2 ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 1-5 อาชีพ 1-3 ภาษาอังกฤษ 1 ภาษาอังกฤษ 2 วิทยาศาสตร์ 1 และ วิทยาศาสตร์ 2 ผู้เรียนต้องเลือกเรียนหมวดวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา ซึ่งในการเลือกเรียนผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหมวดวิชาใดก่อนก็ได้ รายละเอียดดังปรากฏในภาพประกอบ 4 ต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539 : 1 - 6)

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
วิชาภาษาไทย	ภาษาไทย (7)	ภาษาไทย 1 (9)	จะเลือกเรียนหมวดวิชา บังคับ หรือวิชาเลือก ก่อนก็ได้
วิชาคณิตศาสตร์	คณิตศาสตร์ (3)	คณิตศาสตร์ 1 (9) คณิตศาสตร์ 2 (9)	การเลือกเรียนในหมวด วิชาเลือก จะต้องเรียน เรียงตามลำดับ
วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต	ส่งเสริมคุณภาพชีวิต (13)	ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาคเหนือ 1 (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 2 (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาคกลาง 3 (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาคใต้ 4 (9)	จะเรียนหมวดวิชาบังคับ หรือวิชาเลือกก่อนก็ได้
วิชาอาชีพ	วิชาอาชีพ (3)	อาชีพที่เป็นการฝึกทักษะ (200 ชม. = 1 หมวดวิชา)	วิชาอาชีพเลือกผู้เรียนจะ เลือกเรียนหรือเทียบเท่า โอนได้ทั้ง 3 หมวดวิชา ตามวิธีการและเกณฑ์ ที่กรมการศึกษานอก โรงเรียนกำหนด
วิชาต่างประเทศ		ภาษาอังกฤษ 1 (9) ภาษาอังกฤษ 2 (9)	จะเลือกเรียนหมวดวิชา ใดก่อนก็ได้
วิชาวิทยาศาสตร์		วิทยาศาสตร์ 1 (9) วิทยาศาสตร์ 2 (9)	

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
	4 หมวดวิชา 3 หมวดวิชา (อย่างน้อย) 7 หมวดวิชา		ผู้ที่จบหลักสูตรต้องเรียนหมวดวิชาบังคับ 4 หมวดวิชาและหมวดวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา รวมไม่น้อยกว่า 7 หมวดวิชา (53 หน่วยการเรียนรู้)

ภาพประกอบ 4 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4. กิจกรรมการเรียนการสอน

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนแบบชั้นเรียน ซึ่งเป็นวิธีเรียนที่ผู้ต้องขังต้องเข้าชั้นเรียนตาม ตารางการเรียนการสอนที่เรือนจำกำหนดให้ เมื่อเรียนและทำกิจกรรมจนครบตามเงื่อนไขที่กำหนด ในหลักสูตรแล้วก็ต้องให้จบการศึกษาแต่ละระดับ เมื่อจบจะได้รับประกาศนียบัตร ซึ่งมีศักดิ์และ สิทธิเช่นเดียวกันกับผู้เรียนในระบบโรงเรียนทุกประการ

ในการเรียนการสอนตามวิธีเรียนแบบชั้นเรียน ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ฟังคำบรรยายในชั้นเรียนตามหมวดวิชาที่ลงทะเบียนเรียน หากมีปัญหาไม่เข้าใจก็สามารถซักถามครูผู้สอนได้ทันที
- 2) เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 3) วัดผลและเก็บคะแนนระหว่างภาคเรียน ในการประเมินผลการเรียนนั้น ทาง เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครทำการประเมินผลระหว่างภาคเรียนและปลายภาคเรียนในแต่ละ หมวดวิชา ซึ่งผู้ต้องขังมีสิทธิ์เข้าสอบเพื่อประเมินผลปลายภาคเรียน ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70 ของเวลาเรียน

ในการเรียนตลอดหลักสูตร ผู้ต้องขังสามารถลงทะเบียนเรียนได้โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน และค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ทางเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดหาสมุด ดินสอ หนังสือ และอุปกรณ์การเรียน แจกให้แก่ผู้ต้องขังแบบให้เปล่าอีกด้วย คงยกเว้นเฉพาะเอกสารแบบเรียน เท่านั้นที่โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำให้ผู้ต้องขังทุกคนยืมเรียนและต้องส่งคืนปลายภาคเรียนหลังจาก ที่สอบเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อจะนำไปหมุนเวียนให้ผู้ต้องขังในรุ่นต่อ ๆ ไปได้ยืมศึกษาเช่นกัน

5. คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา

- 1) เป็นผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมและคุมขังไว้ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งผู้ต้องขังทั้งที่ คดีเสร็จเด็ดขาด หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล
- 2) มีสัญชาติไทย
- 3) มีความประพฤติดี เสียบร้อย
- 4) มีวุฒิการศึกษาเดิมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - (1) จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือประถมศึกษาปีที่ 7 (เดิม)
 - (2) จบการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา
 - (3) วุฒิกศศึกษาอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบให้เท่ากับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

6. เวลาเรียน

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้กำหนดเวลาเรียนตามหลักสูตรการศึกษา
นอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530 ประเภทชั้นเรียนสำหรับผู้ต้องขังไว้ คือ
กำหนดให้ในหนึ่งปีการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ โดยจัดทำกา
สอนตั้งแต่เวลา 08.30 - 12.00 น. และ 13.00 - 15.00 น. ทุกวันจันทร์ - ศุกร์

7. การประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลการเรียนผู้ต้องขังที่ลงทะเบียนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530 เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสานงานกับ ศนจ.
สมุทรสาคร ในการจัดสอบปลายภาคในเรือนจำ โดยทางศนจ. สมุทรสาคร จะแต่งตั้งคณะ
กรรมการร่วมกับเรือนจำ ข้อสอบที่ใช้จะเป็นข้อสอบมาตรฐานกลางที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน
ใช้ในการสอบกับนักศึกษาผู้ใหญ่ในโรงเรียนผู้ใหญ่ภายนอกเรือนจำทุกแห่งทั่วประเทศ

8. การสำเร็จการศึกษา

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จะเป็นผู้ออกประกาศนียบัตรและหลักฐาน
การเรียนอื่นให้กับผู้ต้องขังที่ศึกษาและสอบผ่านตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์เท่าเทียม
กับผู้จบจากสถานศึกษาอื่นภายนอกเรือนจำทุกประการ ทั้งนี้โดยผู้ต้องขังจะต้องผ่านเกณฑ์ต่าง ๆ
ดังนี้

- 1) สอบได้หมวดวิชาบังคับ 4 หมวดวิชา
- 2) สอบได้หมวดวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา และ
- 3) ต้องเข้าร่วมกิจกรรมแบบกลุ่มและผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

9. ผลการดำเนินงาน

ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดการ
ศึกษาสำหรับผู้ต้องขังตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมี
จำนวนผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนและผู้จบการศึกษา ดังแสดงในตาราง 6 ต่อไปนี้

**ตาราง 6 จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541**

ปี พ.ศ.	ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2			รวม		
	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ
2537	26	6	23.08	30	13	43.33	56	19	33.93
2538	63	57	90.48	45	15	33.33	108	72	66.67
2539	45	3	6.67	106	1	0.94	151	4	2.65
2540	85	12	14.12	73	7	9.59	158	19	12.03
2541	66	11	16.67	65	12	18.46	131	23	17.56
รวม	285	89	31.23	319	48	15.05	604	137	22.68
เฉลี่ย	57.00	17.80	6.25	63.80	9.60	3.01	120.80	27.40	4.54

จากตาราง 6 ในช่วง 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครเข้าเรียนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งสิ้น 604 คน เฉลี่ยเข้าเรียนปีละ 121 คน ในภาคเรียนที่ 1 จำนวน 285 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 57 คน และเข้าเรียนในภาคที่ 2 จำนวน 319 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 64 คน

จำนวนผู้จบการศึกษาในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังจบการศึกษหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งสิ้น 137 คน เฉลี่ยจบการศึกษาปีละ 27 คน ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 89 คน เฉลี่ยภาคละ 18 คน และจบการศึกษาในภาคเรียนที่ 2 จำนวน 48 คน เฉลี่ยภาคละ 10 คน

หลักสูตรการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เรียนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาสายสามัญ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่จบการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้มีโอกาสศึกษาต่อสายสามัญในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้โดยโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำได้ประสานความร่วมมือกับ ศนจ.สมุทรสาคร เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาสายสามัญตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2530 ด้วยวิธีเรียนแบบทางไกลชั้น โดยมีหลักการ จุดมุ่งหมาย และรายละเอียดอื่น ดังนี้

1. หลักการ

- 1) เป็นหลักสูตรหลังหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งให้การศึกษาทั่วไป และพื้นฐานวิชาอาชีพอย่างกว้าง ๆ มาแล้ว สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ เน้นการเลือกกลุ่มวิชาตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ เพื่อผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป
- 2) เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกผู้เรียนให้มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญที่สามารถจะนำไปใช้ปฏิบัติ และประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น
- 3) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนใฝ่ใจแสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึก และความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์
- 4) เป็นหลักสูตรที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรม และความกล้าทางจริยธรรม ทั้งนี้ให้เน้นการประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ
- 5) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจสังคม และการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 6) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเลือกเฟ้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ
- 7) เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมมือกันใช้ความรู้ ความสามารถ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคม
- 8) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ

วิชาที่ตนเองมีความถนัดหรือมีความสนใจ คือ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม ศิลปกรรม โดยให้เลือกเรียน 1 หมวดวิชา

3.2 หมวดวิชาเลือก ประกอบด้วยหมวดวิชาภาษาไทย 2 สังคมศึกษา 2 วิทยาศาสตร์ 3 คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอาหรับ ภาษาบาลี และอาหรับ 1-3 ผู้ต้องชั่งจะต้องเลือกเรียนอย่างน้อย 3 หมวดวิชา โดยจะเลือกเรียนวิชาใดก่อนหลังก็ได้ ยกเว้นหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 3 ผู้จะลงทะเบียนต้องสอบผ่านหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 2 มาก่อน

รายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรแสดงในภาพประกอบ 5 ต่อไปนี้
(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 : 1 - 10)

2. จุดมุ่งหมาย

1) เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ

2) เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้ และพัฒนาทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและรู้จักประหยัด

3) เพื่อให้มีความรู้และทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้ช่องทางในการประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ

4) เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

5) เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิ เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์ บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา

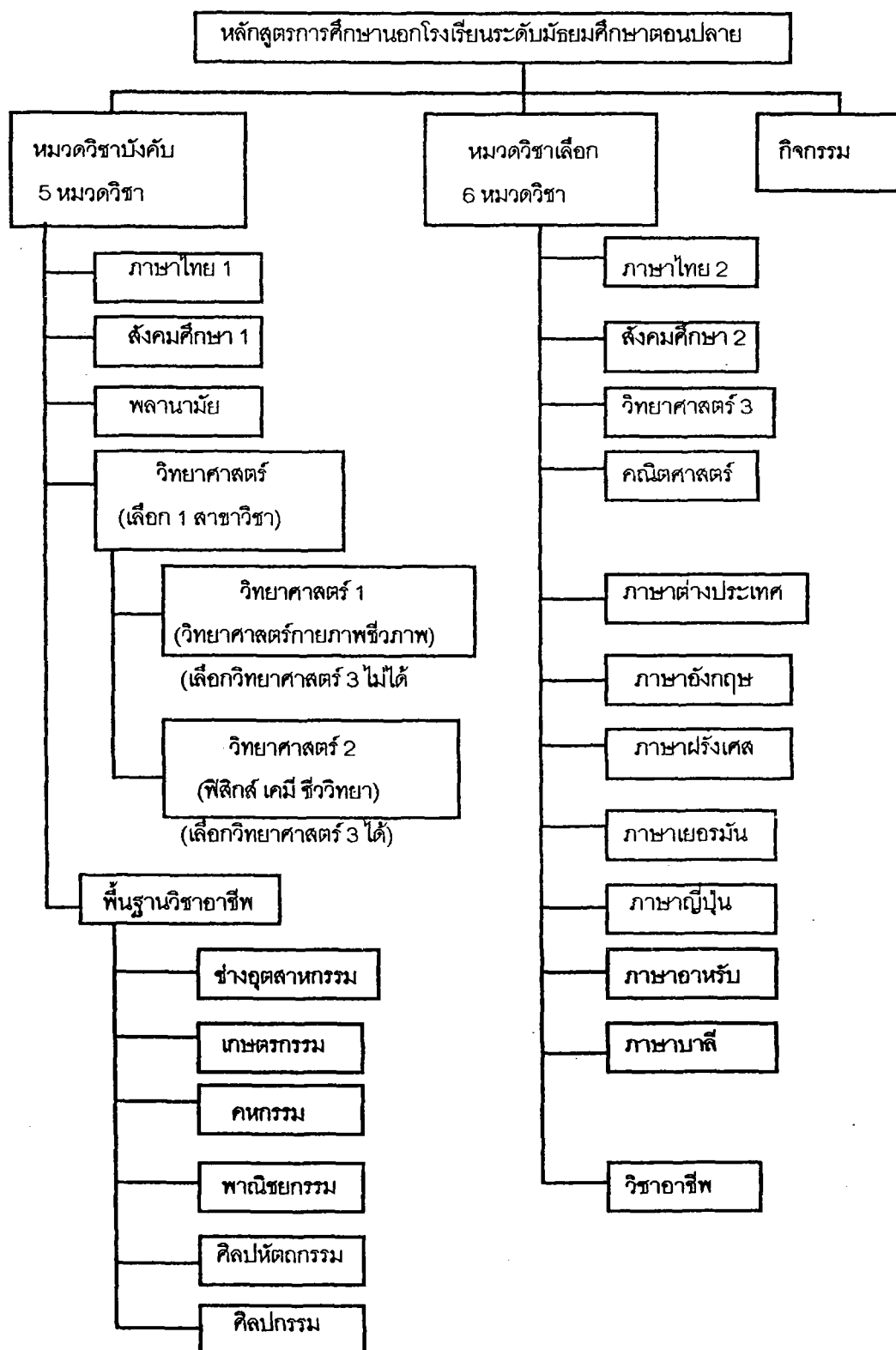
6) เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สติ และปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

7) เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และของโลกปัจจุบัน มีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหา และข้อขัดแย้งด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสันติวิธี

3. โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2530 ของ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้ผู้ต้องชั่งต้องเรียนหมวดวิชาบังคับ และหมวดวิชาเลือก ดังนี้

3.1 หมวดวิชาบังคับ ประกอบด้วยหมวดวิชาภาษาไทย 1 สังคมศึกษา 1 พละนามัย วิทยาศาสตร์ และพื้นฐานวิชาชีพ รวม 5 หมวดวิชา สำหรับหมวดวิชาวิทยาศาสตร์นั้นให้เลือกเรียน คือ หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 1 (วิทยาศาสตร์กายภาพ) และหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 2 (ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา) และหมวดวิชาพื้นฐานอาชีพ ซึ่งผู้ต้องชั่งสามารถเลือกเรียนตามสาขา

ภาพประกอบ 5 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากภาพประกอบ 5 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้กำหนดหน่วยการเรียนรู้หมวดวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรโดยให้ถือเกณฑ์การเทียบ ดังนี้

1) หมวดวิชาบังคับ ได้แก่ หมวดวิชาภาษาไทย 1 หมวดวิชาสังคมศึกษา 1 หมวดวิชาพละนาฏย หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 1 และหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 2 มีค่าหมวดวิชาละ 6 หน่วยการเรียนรู้ ส่วนหมวดวิชาพื้นฐานอาชีพแต่ละหมวดมีค่าหมวดวิชาละ 12 หน่วยการเรียนรู้

2) หมวดวิชาเลือก ได้แก่ หมวดวิชาภาษาไทย 2 หมวดวิชาสังคมศึกษา 2 หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 3 หมวดวิชาคณิตศาสตร์ และหมวดวิชาภาษาต่างประเทศ มีค่าหมวดวิชาละ 13 หน่วยการเรียนรู้

3) หมวดวิชาอาชีพ หมวดวิชาอาชีพที่เรียนตามหลักสูตรนี้ ให้เลือกจากหลักสูตรวิชาอาชีพที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ หรือสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินจากประสบการณ์ด้านอาชีพ ดังนี้

(1) เรียนตามหลักสูตรวิชาอาชีพที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ อาจเลือกเรียนวิชาเดียวสาขาเดียว หรือหลายวิชาสาขาเดียวกัน หรือหลายรายวิชาต่างสาขากัน ที่มีเวลาเรียนตามหลักสูตรรวมกันไม่น้อยกว่า 250 ชั่วโมง นับให้ 1 หมวดวิชา โดยสถานศึกษาจัดสอนเอง หรือโอนผลการเรียนมาจากสถานศึกษาอื่น ๆ ก็ได้

(2) โอนผลการเรียนจากสถานฝึกงานอาชีพตามวิธีการ และเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

(3) เทียบจากประสบการณ์ด้านอาชีพ โดยวิธีการดังนี้ คือ

- ประเมินจากประสบการณ์ด้านอาชีพ
- ประเมินจากอาชีพที่ประกอบการอยู่
- ประเมินจากโครงการประกอบอาชีพใหม่ หรือโครงการพัฒนาอาชีพเดิม

4. กิจกรรมการเรียนการสอน

เรียนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยวิธีการเรียนแบบทางไกล (ทก.) ซึ่งผู้ต้องชั่งจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาหาความรู้จากตำรา และเอกสารด้วยตนเอง และใช้เวลาว่างในการพบกลุ่มเพื่อเรียนรู้ถึงการแก้ปัญหาด้วยการศึกษาดูด้วยตนเอง โดยผู้ต้องชั่งจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมการเรียน สัปดาห์ละครั้ง ครั้งละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง โดยมีเจ้าพนักงานเป็นครูประจำกลุ่มหรือ

เป็นที่ปรึกษา มีการวัดผลการเรียนระหว่างภาค และสอบปลายภาคเช่นเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนตามปกติ ซึ่งในปีการศึกษาหนึ่งจะเปิดสอน 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์

นอกจากนี้ โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครยังกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนที่เข้าศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีเรียนแบบทางไกลจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีหลักเกณฑ์ คือ

4.1 ภาคทฤษฎี โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจะต้องดำเนินการจัดให้แล้วเสร็จก่อนภาคปฏิบัติ โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังจะต้องทำกิจกรรมพบกลุ่มภาคทฤษฎีจำนวน 10 ชั่วโมง โดยจัดให้เป็นไปตามชุดวิชากิจกรรมการพบกลุ่ม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ ผู้ต้องขังจะเข้าร่วมกิจกรรมภาคปฏิบัติตามโครงการที่กำหนดได้นั้น จะต้องใช้เวลาพบกลุ่มภาคทฤษฎีไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จึงจะมีสิทธิ์เข้าร่วมกิจกรรมภาคปฏิบัติได้ หากเวลาพบกลุ่มในภาคทฤษฎีไม่ถึงร้อยละ 70 แต่ถึงร้อยละ 50 หัวหน้าสถานศึกษาสามารถใช้ดุลยพินิจให้เข้าร่วมกิจกรรมภาคปฏิบัติได้เป็นกรณีไป

4.2 ภาคปฏิบัติ ผู้ต้องขังจะต้องทำกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจำนวน 48 หน่วยการเรียนรู้ หรือไม่น้อยกว่า 48 ชั่วโมง

5. คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา

- 1) เป็นผู้ต้องขังที่ถูกควบคุม หรือคุมขังไว้ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งผู้ต้องขังที่คดีเสร็จเด็ดขาด หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล
- 2) มีสัญชาติไทย
- 3) มีความประพฤติดี เรียบร้อย
- 4) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่าตามที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง

6. การประเมินผล

โรงเรียนผู้ใหญ่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดให้มีการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร่วมกับ ศนจ. สมุทรสาคร โดยให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้โดยผู้ต้องขังจะต้องสอบผ่านและได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนระหว่างภาคเรียน และคะแนนปลายภาคเรียนรวมกัน

7. การสำเร็จการศึกษา

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จะเป็นผู้ออกประกาศนียบัตร และหลักฐานการเรียนอื่นให้กับผู้ต้องขังที่สอบผ่าน และเข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

- 1) สอบผ่านวิชาบังคับ 5 หมวดวิชา (36 หน่วยการเรียนรู้)
- 2) สอบผ่านวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา (36 หน่วยการเรียนรู้) และ
- 3) เข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด

8. ผลการดำเนินงาน

ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจำนวนผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนและผู้จบการศึกษา ดังแสดงในตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 จำนวนผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนและจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541

ปี พ.ศ.	ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2			รวม		
	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ	จำนวน ผู้เรียน	ผู้จบ	ร้อยละ
2537	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2538	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2539	-	-	-	13	-	-	13	-	-
2540	19	-	-	23	8	34.78	42	8	19.05
2541	20	4	20.00	31	-	-	51	4	7.84
รวม	39	4	10.26	67	8	11.94	106	12	11.32
เฉลี่ย	7.80	0.80	2.05	13.40	1.60	2.39	21.20	2.40	2.26

จากตาราง 7 ในช่วง 5 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เข้าเรียนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสิ้น 106 คน เฉลี่ยเข้าเรียนปีละ 21 คน ในภาคเรียนที่ 1 จำนวน 39 คน เฉลี่ยภาคละ 8 คน และเข้าเรียนในภาคที่ 2 จำนวน 67 คน เฉลี่ยภาคละ 13 คน

จำนวนผู้จบการศึกษาในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังจบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสิ้น 12 คน เฉลี่ยจบการศึกษาปีละ 2 คน ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 4 คน เฉลี่ยภาคเรียนละ 1 คน และจบการศึกษาในภาคเรียนที่ 2 จำนวน 8 คน เฉลี่ยภาคละ 2 คน

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

เพื่อเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ต้องขังในระดับอุดมศึกษามากขึ้น กรมราชทัณฑ์จึงได้ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยในระบบเปิด ซึ่งใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลเป็นหลัก ผู้ต้องขังจึงสามารถสมัครเข้าเรียนได้ตามความพร้อม และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การสมัครเข้าเป็นนักศึกษา เรือนจำได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังทราบเกี่ยวกับระเบียบการรับสมัครเป็นนักศึกษาของ มสธ. และเมื่อมีผู้ต้องขังสนใจที่จะสมัครเข้าศึกษาต่อ เรือนจำจะเป็นผู้ดำเนินการขออนุญาตกรมราชทัณฑ์และสมัครลงทะเบียนตามขั้นตอนของมหาวิทยาลัยต่อไป ทั้งนี้โดยผู้ต้องขังที่สมัครเป็นนักศึกษาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเอง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้เริ่มจัดหาทุนการศึกษาให้กับผู้ต้องขังที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์อีกด้วย

2. กิจกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครมีผู้ต้องขังที่สมัครเป็นนักศึกษา มสธ. เพียง 3 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนน้อย เรือนจำจึงไม่ได้จัดห้องเรียนให้เป็นกรณีพิเศษ คงให้ผู้ต้องขังศึกษาด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ส่วนการสอบได้ปลายภาคนั้น เรือนจำเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยในการจัดและคุมสอบร่วมกัน

ปัจจุบันมีผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร มีผู้ต้องขังสมัครเป็นนักศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541) ระดับปริญญาตรี รวมทั้งสิ้น 3 คน
ในสาขาวิชานิติศาสตร์ และสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และอยู่ในระหว่างการศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2
และ 3 ตามลำดับ

บทที่ 6

การจัดการศึกษาสายอาชีพ

แนวทางการจัดการศึกษาสายอาชีพ

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสายอาชีพ สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยได้รับความร่วมมือจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งเรือนจำได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การรับสมัครและการลงทะเบียน

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาตาม หลักสูตรการศึกษาสายอาชีพ ดังนี้

- 1) ต้องเป็นผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
- 2) เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี เจ็บป่วย และไม่อยู่ระหว่างถูกลงโทษ

ทางวินัยของเรือนจำ

3) มีคุณวุฒิทางการศึกษา หรือพื้นฐานการศึกษาเดิม ตามที่แต่ละ หลักสูตรได้กำหนดไว้

4) มีความตั้งใจจริงในการศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อสามารถนำไปประกอบ อาชีพได้อย่างแท้จริงในภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จะได้ทำการเปิดรับสมัครผู้ต้องขัง เพื่อ ลงทะเบียนเรียนตามหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ ปีละ 2 ครั้ง คือ ภาคเรียนที่หนึ่ง รับสมัครระหว่างวันที่ 1 - 16 พฤษภาคม และเปิดภาคเรียนระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม - 11 ตุลาคมของทุกปี ส่วนภาค การศึกษาที่สองจะรับสมัครผู้ต้องขังระหว่างวันที่ 1 - 31 ตุลาคม และทำการเปิดภาคเรียนตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน - 1 เมษายน ของปีถัดไป ทั้งนี้โดยโรงเรียนผู้ใหญ่นี้จะได้ประสานและแจ้งถึง การรับสมัคร การลงทะเบียนเรียนในสายอาชีพทุกภาคการศึกษา โดยเป็นการจัดการศึกษาแบบ ให้เปล่ากับผู้ต้องขังที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกทุกคน

2 กิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติตามหลักสูตรวิชาชีพที่สมัครและลงทะเบียนเรียนไว้ ทั้งนี้โดยจะเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ระหว่างเวลา 08.30-12.00 น. และ 13.00 - 15.00 น. ทั้งนี้โดยโรงเรียนผู้ใหญ่นี้จะได้ประสานความร่วมมือกับศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อส่งครูผู้สอน หรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพนั้น ๆ มาทำการสอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยตรง นอกจากนี้เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครยังได้ทำการคัดเลือกเจ้าพนักงานที่มีความรู้ความสามารถและจบการศึกษาในสาขาวิชาชีพที่โรงเรียนเปิดทำการสอน มาเป็นครูผู้สอนอีกส่วนหนึ่งด้วย

การจัดการศึกษาสายอาชีพร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน

หลักสูตรการศึกษาสายอาชีพของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ใช้สอนผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เป็นหลักสูตรระยะสั้น และใช้เวลาเรียนตั้งแต่ 30 - 300 ชั่วโมง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเฉพาะส่วนที่ตนต้องการได้ เมื่อจบรายวิชาใดก็จะมีความรู้เฉพาะเรื่องหรือเรียนต่อเนื่องวิชานั้นจนจบครบกำหนดรายวิชาถือว่าจบหลักสูตรวิชาชีพนั้น

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนี้คือ การพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพพื้นฐานเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพอิสระ และการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อรับจ้างในตลาดแรงงาน

เนื้อหาการเรียนการสอนมี 5 หมวด คือ หมวดวิชาอุตสาหกรรม หมวดวิชาคหกรรม หมวดวิชาพาณิชยกรรม และหมวดวิชาเกษตรกรรม ซึ่งแต่ละหมวดจะมีสาขาวิชาย่อย ๆ ไป เช่น หมวดวิชาคหกรรม ประกอบด้วย วิชาตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี วิชาช่างตัดเสื้อชาย วิชาอาหารและขนม วิชาช่างตัดผมชายและวิชาเสริมสวย เป็นต้น นอกจากนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและยืดหยุ่นไปตามความต้องการของท้องถิ่น สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักสูตรขึ้นนอกเหนือจากวิชาที่กระทรวงอนุมัติไว้แล้ว สำหรับสถานศึกษาในภูมิภาคให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเป็นผู้พิจารณาอนุมัติหลักสูตร ทั้งนี้ กรมราชทัณฑ์ได้ขออนุมัติใช้หลักสูตรเองบางหลักสูตร และอีกส่วนหนึ่งได้ใช้หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของโรงเรียนผู้ใหญ่นี้ที่อนุมัติใช้หลักสูตรนั้น ๆ ไว้แล้ว

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนนั้น เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนหลักสูตร วิชาชีพพระยะต้น พุทธศักราช 2522 ได้กำหนดให้ประเมินจากการวัดผลระหว่างเรียน และเมื่อจบ แต่ละรายวิชา การประเมินผลอาจใช้การทดสอบหรือการสังเกต หรือวิธีอื่นทั้งภาคทฤษฎีและภาค ปฏิบัติ แต่ต้องให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของวิชานั้น ๆ แล้วจึงนำคะแนนของการวัดผล ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของงานนั้นมารวมกัน แล้วปรับเป็นระดับคะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

90 - 100	เท่ากับ	ผลการเรียนดีมาก	ระดับคะแนน 4
75 - 89	เท่ากับ	ผลการเรียนดี	ระดับคะแนน 3
60 - 74	เท่ากับ	ผลการเรียนค่อนข้างดี	ระดับคะแนน 2
50 - 59	เท่ากับ	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ	ระดับคะแนน 1
0 - 49	เท่ากับ	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์	ระดับคะแนน 0

ค่าใช้จ่ายในการจัดฝึกอบรมด้านอาชีพพร้อมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้น กรม การศึกษานอกโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนวิทยากรและวัสดุฝึก โดยศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาครได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม การศึกษาด้านอาชีพให้ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครจะเป็นผู้บริหารและดำเนินการจัดการเรียน การสอนโดยจัดการในด้านผู้ต้องขัง ครูผู้สอน สถานที่ และวัสดุฝึก ทั้งนี้ผู้ต้องขังไม่ต้องเสีย ค่าใช้จ่ายใด ๆ ในเรียนทั้งสิ้น

การออกใบประกาศนียบัตรและหลักฐานการเรียนนั้น โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร เป็นผู้อนุมัติการจบ ออกหลักฐานการเรียน และประกาศนียบัตรตามระเบียบที่กรมการศึกษา นอกโรงเรียนกำหนด

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2541) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ทำการเปิดสอนวิชาสายอาชีพสำหรับ ผู้ต้องขัง ด้วยความร่วมมือกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร โดยได้ทำการเปิด สอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะต้น ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. หลักสูตรวิชาชีพช่างตัดผมและเสริมสวย

1.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

- 1) บอกหลักการและวิธีการที่ช่างเสริมสวยควรรู้และควรปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2) เลือกซื้อ จัดเตรียม ใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการเสริมสวยได้

- 3) เลือกใช้วัสดุในการเสริมสวยได้ถูกต้อง
- 4) สระ ม้วน และเซตผมได้ถูกต้อง
- 5) ตัดผมได้ถูกวิธี
- 6) ย้อมและโกรกผมได้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพเส้นผมและหนังศีรษะ
- 7) ซอยผมและเลือกทรงผมที่จะซอยได้เหมาะกับใบหน้า
- 8) แกะล้างผมทรงต่าง ๆ ได้ถูกต้องและสวยงาม
- 9) แต่งเล็บได้เหมาะสมกับลักษณะเล็บและนิ้วมือ
- 10) แต่งหน้าได้เหมาะกับรูปหน้า
- 11) นวดหน้าได้ถูกวิธี

1.2 เนื้อหาวิชา

1.2.1 ค.สส. 041 ความรู้เบื้องต้นช่างตัดผม เสริมสวย ให้เวลาเรียน 10 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาต่อไปนี้

- 1) คุณลักษณะของช่างเสริมสวยที่ดี
- 2) อนามัยในด้านสุขภาพและบุคลิกภาพของช่างเสริมสวย
- 3) การปฐมพยาบาลเมื่อเกิดอุบัติเหตุในขณะเสริมสวย
- 4) การสังเกตลักษณะเส้นผมและหนังศีรษะ
- 5) การแก้ไขเส้นผมและหนังศีรษะที่มีปัญหา
- 6) เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในห้องเสริมสวยการเลือกซื้อ การใช้และการบำรุงรักษา

1.2.2 ค.สส. 042 การสระผม การม้วนและการเซต ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ต่อไปนี้

- 1) เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสระผม การม้วน และการเซตผม
- 2) การเลือกใช้แชมพูสระผมให้เหมาะสมกับลักษณะเส้นผมและหนังศีรษะแต่ละลักษณะ
- 3) การสระผม การเป่าและการนวดขณะสระ

- 4) การม้วนโรลล์ตามลักษณะของทรงผมที่จะเซตแบบต่าง ๆ
- 5) การม้วนกันหอยแบบต่าง ๆ
- 6) การเซตผมทรงต่าง ๆ เช่น ทรงบ็อบสั้นและยาว ทรงซิงเกิ้ล ทรงสูง
- 7) การเซตผมตามสมัยนิยม โดยดัดแปลงจากผมทรงหลักทั้ง 3 ทรง
ในข้อ 6
- 8) การเลือกแบบทรงผมที่จะเซตให้เหมาะกับ ใบหน้าและบุคลิก
ของแต่ละคน

1.2.3 ค.สส. 043 การตัดผม ใช้เวลาเรียน 60 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหาวิชา

ดังต่อไปนี้

- 1) เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการตัดผมการจัดเตรียม
และการเลือกใช้ให้เหมาะกับงาน
- 2) การเลือกใช้แกนดัดให้เหมาะสมกับลักษณะเส้นผมที่จะตัด
แต่ละลักษณะ
- 3) การเลือกใช้น้ำยาตัดผมให้เหมาะสมกับลักษณะเส้นผมที่จะตัด
- 4) การซอยและปรับแต่งผมให้เข้ารูปก่อนดัด
- 5) การแบ่งผมเตรียมพันแกนดัดแบบต่าง ๆ
- 6) การพันแกนต่าง ๆ ตามลักษณะทรงผมที่จะตัดทั้งผมสั้นและผมยาว
- 7) การใส่น้ำยาตัดผม และการกะระยะเวลาในการดัด
- 8) การตรวจสอบความหยิกของเส้นผมให้ได้ขนาดความหยิก
ตามลักษณะที่ต้องการ
- 9) การล้างและการโกรกผมหลังการดัด

1.2.4 ค.สส.044 การย้อมและการโกรก ใช้เวลาเรียน 15 ชั่วโมง

ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1) ความหมายของการย้อมและการโกรก
- 2) ประโยชน์ของการย้อมและการโกรก
- 3) การเลือกใช้และการจัดเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ และวัสดุอุปกรณ์
ในการย้อมและโกรกผม
- 4) ข้อควรระวังในการย้อมและโกรกผม

- 5) การแบ่งผมเตรียมย้อมหรือโกรกผม
- 6) การผสมน้ำยาย้อมผม
- 7) การย้อมผม
- 8) การล้างผม และนวดผมหลังการย้อม
- 9) การผสมน้ำยาโกรกผม
- 10) การโกรกผม
- 11) การล้างผมและนวดผมหลังโกรก
- 12) การสเปรย์

1.2.5 ค.สส.045 การซอยผม ใช้เวลาเรียน 60 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้

- 1) การเลือกใช้และจัดเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์
ในการซอยผม
- 2) การจับหัวและกรรไกรซอยผม
- 3) การแบ่งผมเตรียมซอยแบบต่าง ๆ
- 4) หลักการและวิธีการซอยผมทรงหลัก 3 ทรง คือ ทรงบ็อบ ทรงชิงเกิ้ล
ทรงสูง และอื่น ๆ ตามสมัยนิยม โดยดัดแปลงวิธีการซอยจากทรงหลัก
- 5) การตรวจเช็คผมทรงต่าง ๆ หลังการซอย
- 6) การเลือกแบบทรงผมซอยให้เข้ากับใบหน้ารูปต่างๆ

1.2.6 ค.สส.048 การเกล้าผม ใช้เวลาเรียน 50 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1) การเลือกใช้และจัดเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้
และอุปกรณ์ในการเกล้าผม
- 2) การเลือกแบบผมเกล้าให้เหมาะกับรูปหน้าบุคลิกและโอกาส
- 3) วิธีการเกล้าผมทรงหลัก ได้แก่ เกล้าทรงสูง เกล้าต่ำ เกล้าครึ่ง และ
การนำวิธีการเกล้าผมทั้ง 3 ทรง มาดัดแปลงเกล้าผมตามสมัยนิยม

2 หลักสูตรช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร

2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

- 1) เข้าใจหลักการเกี่ยวกับไฟฟ้าและนำไปใช้ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเครื่องใช้ไฟฟ้าได้
- 2) ใช้ และบำรุงรักษาเครื่องมือและเครื่องวัดไฟฟ้าได้ถูกต้อง
- 3) เลือกใช้อุปกรณ์ในการเดินสายและเดินสายไฟฟ้าได้

2.2 เนื้อหาวิชา

2.2.1 อ.ขฟ.031 ไฟฟ้าเบื้องต้น ใช้เวลาเรียน 60 ชั่วโมง มีเนื้อหาดังนี้

- 1) อันตรายจากไฟฟ้าและการป้องกันอันตรายจากไฟฟ้าโดยทั่วไป
อันตรายจากการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า
- 2) การปฐมพยาบาลผู้ถูกไฟฟ้าดูด ได้แก่ หลักการปฐมพยาบาล และ
วิธีปฐมพยาบาล
- 3) แหล่งกำเนิดไฟฟ้า
- 4) สื่อและฉนวนไฟฟ้า
- 5) ความต้านทานและแรงเคลื่อนไฟฟ้า กระแสไฟฟ้าและกำลังไฟฟ้า
- 6) สัญลักษณ์เกี่ยวกับไฟฟ้า
- 7) การต่อวงจรไฟฟ้าแบบต่าง ๆ ได้แก่ การต่อแบบอนุกรม
การต่อแบบขนาน การต่อแบบผสม วงจรหลอดธรรมดา
วงจรหลอดฟลูออโรสเซนต์ และ วงจรสวิตช์ 3 ทาง

2.2.2 อ.ขฟ.032 เครื่องมือวัดไฟฟ้า ใช้เวลาเรียน 15 ชั่วโมง มีเนื้อหาดังนี้

- 1) หลักการทำงานของเครื่องมือวัดไฟฟ้า
- 2) ชนิดของเครื่องมือวัด ได้แก่ เครื่องวัดกระแสไฟฟ้า
เครื่องมือวัดแรงเคลื่อนไฟฟ้า เครื่องวัดความต้านทานไฟฟ้า
เครื่องมือวัดกำลังงานไฟฟ้า เครื่องวัดรวม (มัลติมิเตอร์) และ
หลอดตรวจวงจรไฟฟ้า
- 3) การใช้และการบำรุงรักษา

2.2.3 อ.ขฟ.033 การเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ใช้เวลาเรียน 90 ชั่วโมง

มีเนื้อหา ดังนี้

- 1) เครื่องมือในการเดินสายไฟและติดตั้งอุปกรณ์
- 2) ชนิดและขนาดของสายไฟ ได้แก่ สายหุ้มฉนวน สายเปลือย สายเมน สายลงปลั๊ก และสายลงดวงโคม
- 3) การต่อสายไฟแบบต่าง ๆ ได้แก่ การต่อสายเข้ากับหลักต่อสาย การต่อสายนแบบหางเปีย การต่อสายแบบต่อแยก การต่อสายแบบต่อตรง การต่อสายแบบทบกลับ การต่อสาย พี.วี.ซี. (P.V.C.) การต่อสายตีเกลียวตรง (จำปา) การต่อสายแขึงกับสายอ่อน และการขมวดปมสาย
- 4) ชนิด ประเภทและขนาดของอุปกรณ์ไฟฟ้า ได้แก่ ขั้วหลอด ดวงโคม
- 5) การใช้อุปกรณ์จับยึดสาย ได้แก่ เข็มขัดรัดสาย แร็ก แคลมป์ ขั้วต่อสาย และตลับแยกสาย
- 6) ฟิวส์และเครื่องตัดตอน ได้แก่ ฟิวส์แบบต่าง ๆ คัทเอ้าท์แบบต่าง ๆ และสวิตช์แบบต่าง ๆ
- 7) วงจรและการเดินสายไฟ ได้แก่ แบบเส้นเดียว แบบหลายเส้น แบบรูฟ แบบแท๊ป และแบบผสม
- 8) การประมาณการวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้
- 9) ฝึกปฏิบัติการเดินสายไฟภายในบ้าน

2.2.4 อ.ขฟ.034 การตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้าประเภทแสงสว่าง

ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1) หลักการทำงานและส่วนประกอบของอุปกรณ์ไฟฟ้าประเภทแสงสว่าง
- 2) สาเหตุที่ทำให้อุปกรณ์ชำรุด
- 3) การตรวจสอบและเปลี่ยนอุปกรณ์ประเภทแสงสว่าง ได้แก่ สวิตช์ ปลั๊ก หลอดธรรมดา และหลอดเรืองแสง
- 4) การป้องกันอันตรายระหว่างการซ่อม
- 5) วิธีบำรุงรักษา

การจัดการศึกษาสายอาชีพร่วมกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสานความร่วมมือกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก (จังหวัดราชบุรี) และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อดำเนินการฝึกอาชีพในหลักสูตรเพื่อเตรียมเข้าทำงานสำหรับผู้ต้องขังในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ช่างปูนกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างทาสีอาคาร ช่างเดินสายไฟฟ้า และช่างไม้ เป็นต้น

การจัดการศึกษาสายอาชีพของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานดังกล่าว มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- 1) เพื่อผลิตกำลังแรงงานกึ่งฝีมือขั้นต้น ในสาขาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ให้เพียงพอกับปริมาณความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและบริการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- 2) เพื่อร่วมมือในการพัฒนากำลังคนให้มีความรู้และทักษะทางวิชาชีพที่สามารถปฏิบัติงานพื้นฐานที่จำเป็นของแต่ละสาขาอาชีพในสถานประกอบการได้เป็นอย่างดี
- 3) เพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ และพัฒนาความรู้ความสามารถตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึก และลักษณะนิสัยสำหรับการทำงานในภาคอุตสาหกรรม และบริการให้กับผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนผู้ใหญ่ในจังหวัดสมุทรสาคร จะใช้ครูผู้สอนทั้งที่เป็นเจ้าพนักงานในเรือนจำและวิทยากรจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี และจากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร เป็นผู้สอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในแต่ละหลักสูตร ที่ทำการเปิดสอนในแต่ละภาคการศึกษาทั้งนี้โดยจะทำการเปิดสอนกับผู้ต้องขังในแต่ละหลักสูตรประมาณ 25-35 คน ตามความเหมาะสมของชั้นเรียน และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ

สำหรับการวัดและประเมินผลการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การออกหลักฐานการศึกษา และประกาศนียบัตรในวิชาชีพแต่ละสาขานั้น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี เป็นผู้รับผิดชอบตามเกณฑ์ที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้ผู้ต้องขังที่ศึกษาจบตามหลักสูตรต่าง ๆ ต้องผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติอีกด้วย

- 1) ผู้รับการฝึกที่ฝึกจบหลักสูตร โดยมีระยะเวลาฝึกตามหลักสูตร
ในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และผ่าน
การทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แต่ไม่สามารถเข้าฝึกงานใน
สถานประกอบการด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะได้ไปรับรองผลการฝึก
- 2) ผู้รับการฝึกที่ผ่านการทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์
พัฒนาฝีมือแรงงานและผ่านการประเมินจากสถานประกอบการที่เข้าฝึกในกิจการ จะได้รับอนุมัติ
วพร.ช่างปฏักะเบื่อง และหนังสือรับรองการฝึกงานจากสถานประกอบการที่เข้ารับการฝึก

1.5 โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรช่างปฏักะเบื่องของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนา
ฝีมือแรงงาน แบ่งออกเป็น 3 หมวด ใช้เวลาในการฝึก 2 เดือน (320 ชั่วโมงฝึก) จำแนกรายละเอียด
ได้ ดังนี้

1.5.1 หมวดความรู้ความสามารถพื้นฐาน ใช้เวลาในการฝึก 104 ชั่วโมง
ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ดังนี้ คือ

- 1) ความปลอดภัยในการทำงาน
- 2) คณิตศาสตร์ช่าง
- 3) กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยอุตสาหกรรม
- 4) ทฤษฎีงานปูน
- 5) การอ่านแบบ
- 6) วัสดุงานปูน
- 7) การใช้และบำรุงรักษาเครื่องมืองานปูน

1.5.2 หมวดความรู้ความสามารถหลัก ใช้เวลาในการฝึก 216 ชั่วโมง
ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ดังนี้

- 1) เทคนิคการปฏักะเบื่อง
- 2) การปูพื้นด้วยกระเบื้องทางเท้า
- 3) การปูพื้นด้วยบล็อกซีแพค
- 4) การปูพื้นด้วยกระเบื้องโมเสค
- 5) การปูผนังด้วยกระเบื้องเซรามิค

- 6) การบุผนังด้วยกระเบื้องเคลือบ
- 7) การบุผนังด้วยกระเบื้องโมเสค
- 8) การตรวจและแก้ไขข้อบกพร่อง
- 9) การประมาณราคางานปูกระเบื้อง
- 10) การวัดและประเมินผล

2. หลักสูตรช่างก่ออิฐ

2.1 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกมีความรู้ ทักษะ และมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพช่างก่ออิฐ และสามารถปฏิบัติงานได้ โดยมีความสามารถ ดังนี้

- 1) เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือ ในงานก่ออิฐ ตลอดจนสามารถเก็บและบำรุงรักษาได้อย่างถูกวิธี
- 2) ก่ออิฐแบบต่าง ๆ ได้
- 3) อ่านแบบและประมาณราคางานก่ออิฐได้

2.2 ระยะเวลาฝึก ผู้รับการฝึกจะได้รับการฝึกทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครเป็นเวลา 3 เดือน (480 ชั่วโมงฝึก) หลังจากนั้นจะได้รับการฝึกในสถานประกอบการอีก 1 เดือน

2.3 คุณสมบัติของผู้รับการฝึก

- 1) สำเร็จการศึกษาสายสามัญตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ป.6) หรือเทียบเท่าขึ้นไป
- 2) มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี
- 3) มีสภาพร่างกายพร้อม และสามารถเข้ารับการฝึกได้ตลอดหลักสูตร

2.4 วุฒิบัตร

ชื่อเต็ม วุฒิบัตรพัฒนาฝีมือแรงงาน สาขาช่างก่ออิฐ
ชื่อย่อ วพร. ช่างก่ออิฐ

สำหรับสาขาที่เปิดสอนนั้น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี และ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสานความร่วมมือกับเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เปิดทำการสอนการศึกษาสายอาชีพในปัจจุบัน (พ.ศ. 2541) รวม 4 สาขาวิชา ได้แก่ ช่างปูนกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างทาสีอาคาร และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า

1. หลักสูตรช่างปูนกระเบื้อง

1.1 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกมีความรู้ ทักษะ และมีความพร้อมทั้ง ด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพช่างปูนกระเบื้อง และสามารถปฏิบัติงานได้ ดังนี้

- 1) เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือในงานปูนกระเบื้อง ตลอดจนสามารถเก็บและบำรุงรักษาได้อย่างถูกต้องวิธี
- 2) เตรียมพื้นผิวเพื่อการปูนกระเบื้องได้
- 3) ปูนพื้นและบุผนังด้วยกระเบื้องแบบต่าง ๆ ได้
- 4) อ่านแบบและประมาณราคางานปูนกระเบื้องได้

1.2 ระยะเวลา ผู้รับการฝึกจะได้รับการฝึกทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครเป็นเวลา 2 เดือน (320 ชั่วโมง) หลังจากนั้นจะได้รับการฝึกในสถานประกอบ การอีกเป็นเวลา 1 เดือน

1.3 คุณสมบัติของผู้รับการฝึก

- 1) สำเร็จการศึกษาสายสามัญตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ป.6) หรือเทียบเท่าขึ้นไป
- 2) มีอายุระหว่าง 15-25 ปี
- 3) มีสภาพร่างกายพร้อม และสามารถเข้ารับการฝึกได้ตลอดหลักสูตร

1.4 อนุมัติบัตร

ชื่อเต็ม อนุมัติบัตรพัฒนาฝีมือแรงงาน สาขาช่างปูนกระเบื้อง
ชื่อย่อ วพร. ช่างปูนกระเบื้อง

1) ผู้รับการฝึกที่ฝึกจบหลักสูตร โดยมีระยะเวลาฝึกตามหลักสูตรในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และผ่านการทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แต่ไม่สามารถเข้าฝึกงานในสถานประกอบการด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะได้ไปรับรองผลการฝึก

2) ผู้รับการฝึกที่ผ่านการทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน และผ่านการประเมินจากสถาบันประกอบการที่เข้าฝึกในกิจการ จะได้รับวุฒิบัตร วพร. ช่างก่ออิฐ และหนังสือรับรองการฝึกงานจากสถานประกอบการที่เข้ารับการฝึก

2.5 โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรการฝึกภายในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แบ่งออกเป็น 3 หมวด ใช้เวลาในการฝึก 3 เดือน (480 ชั่วโมงฝึก) จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

2.5.1 หมวดความรู้ความสามารถพื้นฐาน ใช้เวลาฝึก 104 ชั่วโมง ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ต่อไปนี้

- 1) ความปลอดภัยในการทำงาน
- 2) คณิตศาสตร์ช่าง
- 3) กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยอุตสาหกรรม
- 4) ทฤษฎีงานปูน
- 5) การอ่านแบบ
- 6) วัสดุงานปูน
- 7) การใช้และบำรุงรักษาเครื่องมืองานปูน

2.5.2 หมวดความรู้ความสามารถหลัก ใช้เวลาฝึก 376 ชั่วโมง ประกอบด้วยหัวข้อวิชาต่อไปนี้

- 1) เทคนิคงานคอนกรีต
- 2) เทคนิคการก่ออิฐ
- 3) การเรียงอิฐ
- 4) การก่ออิฐมอญครึ่งแผ่น
- 5) การก่ออิฐมอญ 3/4 แผ่น

- 6) การก่ออิฐมอญเต็มแผ่น
- 7) การก่ออิฐได้ทั้งคาน
- 8) การก่อคอนกรีตบล็อกแนวตรง
- 9) การก่อคอนกรีตบล็อกแนวสลับ
- 10) การก่ออิฐมอญซุ้มครึ่งวงกลมเหลี่ยมหัวแนว
- 11) การก่อคอนกรีตบล็อกซุ้มครึ่งวงกลมตัวยู (U) หัวแนว
- 12) การตรวจและแก้ไขข้อบกพร่อง
- 13) การประมาณราคางานก่ออิฐ
- 14) การวัดและประเมินผล

3. หลักสูตรช่างทาสีอาคาร

3.1 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกมีความรู้ ทักษะ และมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพช่างสีอาคาร และสามารถปฏิบัติงานได้ ดังนี้

- 1) เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือ ในงานสีอาคาร ตลอดจนสามารถเก็บและบำรุงรักษาได้อย่างถูกต้องวิธี
- 2) เตรียมพื้นผิวอาคารเพื่อการทาสีและพ่นสีได้
- 3) ทาสีอาคารและส่วนประกอบของอาคารได้
- 4) อ่านแบบและประมาณราคางานสีอาคารได้

3.2 ระยะเวลาฝึก ผู้รับการฝึกจะได้รับการฝึกทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นเวลา 2 เดือน (320 ชั่วโมงฝึก)

3.3 คุณสมบัติของผู้รับการฝึก

- 1) สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ป.6) หรือเทียบเท่าขึ้นไป
- 2) มีสภาพร่างกายพร้อม และสามารถเข้ารับการฝึกได้ตลอดหลักสูตร
- 3) เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าฝึกอบรม

3.4 วุฒิบัตร

ชื่อเต็ม วุฒิบัตรพัฒนาฝีมือแรงงาน

สาขาช่างสีอาคาร (กลุ่มเป้าหมายพิเศษ)

ชื่อย่อ วพร. ช่างสีอาคาร

ผู้รับการฝึกที่ฝึกจบหลักสูตรโดยมีระยะเวลาฝึกตามหลักสูตร

ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และผ่านการทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จะได้รับวุฒิบัตร วพร. ช่างสีอาคาร

3.5 โครงสร้างของหลักสูตร หลักสูตรการฝึก แบ่งออกเป็น 3 หมวด

ใช้เวลาฝึก 2 เดือน (320 ชั่วโมงฝึก) จำแนกรายละเอียดได้ ดังนี้

3.5.1 หมวดความรู้ความสามารถพื้นฐาน ใช้เวลาฝึก 104 ชั่วโมง ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ต่อไปนี้

- 1) ความปลอดภัยในการทำงาน
- 2) คณิตศาสตร์ช่าง
- 3) กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยอุตสาหกรรม
- 4) ทฤษฎีงานสี
- 5) การอ่านแบบ
- 6) วัสดุงานสี
- 7) การใช้และบำรุงรักษาเครื่องมืองานสี

3.5.2 หมวดความรู้ความสามารถหลัก ใช้เวลาฝึก 216 ชั่วโมง ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ต่อไปนี้

- 1) การโป๊และการย้อมสีไม้
- 2) การทาแชลแลค - แลคเกอร์
- 3) การตั้งและรื้อนั่งร้าน
- 4) การทาสีผนังปูน
- 5) การทาสีผนังไม้
- 6) การทาสีโลหะ
- 7) การตกแต่งผิวสีทับหน้า คิ้ว เส้น ร่อง บัว
- 8) การประมาณราคางานสีอาคาร
- 9) การวัดและประเมินผล

4. หลักสูตรช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า

4.1 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกมีความรู้ ทักษะ และมีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า และสามารถปฏิบัติงานได้ดังนี้

- 1) ปฏิบัติงานฝีมือด้านช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า
- 2) ปฏิบัติงานตรวจเช็ค อุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า
- 3) ตรวจซ่อมแก้ไขเปลี่ยนอุปกรณ์และบำรุงรักษาเครื่องใช้ไฟฟ้า
- 4) เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือตลอดจนรู้จักการเก็บ

และบำรุงรักษาอย่างถูกต้องปลอดภัย

4.2 ระยะเวลาฝึก ผู้รับการฝึกจะได้รับการฝึกทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เป็นเวลา 4 เดือน (640 ชั่วโมงฝึก) หลังจากนั้น จะได้รับการ ฝึกในสถานประกอบการอีกเป็นเวลา 1 เดือน

4.3 คุณสมบัติของผู้รับการฝึก

- 1) สำเร็จการศึกษาสายสามัญตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) หรือเทียบเท่าขึ้นไป
- 2) มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี
- 3) มีสภาพร่างกายพร้อมและสามารถเข้ารับการฝึกได้ตลอดหลักสูตร

4.4 อนุมัติบัตร

ชื่อเต็ม อนุมัติบัตรพัฒนาฝีมือแรงงาน สาขาช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า

ชื่อย่อ วพร. ช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า

1) ผู้รับการฝึกที่ฝึกจบหลักสูตร โดยมีระยะเวลาฝึกตามหลักสูตรทั้งในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และผ่านการทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แต่ไม่สามารถเข้าฝึกงานในสถานประกอบการด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะได้ใบรับรองผลการฝึก

2) ผู้รับการฝึกที่ผ่านการทดสอบจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน และผ่านการประเมินจากสถานประกอบการที่เข้าฝึกในกิจการ จะได้รับ วุฒิบัตร วพร. ช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า และหนังสือรับรองการฝึกงานจาก สถานประกอบการที่เข้ารับการฝึก

4.5 โครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรการฝึกในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน / ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แบ่งออกเป็น 3 หมวด ใช้เวลาในการฝึก 4 เดือน (640 ชั่วโมงฝึก) จำแนก รายละเอียดได้ดังนี้

4.5.1 หมวดความรู้ความสามารถพื้นฐาน ใช้เวลาฝึก 152 ชั่วโมง ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ต่อไปนี้

- 1) ความปลอดภัยในการทำงาน
- 2) คณิตศาสตร์ช่าง
- 3) กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยอุตสาหกรรม
- 4) ไฟฟ้าเทคโนโลยี
- 5) งานฝึกฝีมือ

4.5.2 หมวดความรู้ความสามารถหลัก ใช้เวลาฝึก 488 ชั่วโมง ประกอบด้วยหัวข้อวิชา ต่อไปนี้

- 1) เครื่องมือทดสอบทางด้านซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า
- 2) เครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทให้พลังงานความร้อน
- 3) เครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทให้พลังงานกล
- 4) การวัดและประเมินผล

ผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสายอาชีพ

ผลการดำเนินงานจากการจัดการศึกษาสายอาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด สมุทรสาคร ที่ผ่านมาระหว่าง ปี 2538 - 2541 มีจำนวนหลักสูตรสายอาชีพ จำนวนผู้ต้องขัง สมัครเข้าเรียนและผู้จบการศึกษา ดังแสดงในตาราง 8 ต่อไปนี้

**ตาราง 8 จำนวนผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครที่สมัครเข้าเรียน
และจบการศึกษาสายอาชีพ ระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2541**

สาขาวิชาที่เปิดสอน	จำนวนผู้เรียนจบแต่ละปี								รวม	
	2538		2539		2540		2541			
	เข้าเรียน	จบ	เข้าเรียน	จบ	เข้าเรียน	จบ	เข้าเรียน	จบ	เข้าเรียน	จบ
1. ช่างจักสานหวาย	19	19	-	-	-	-	-	-	19	19
2. ช่างเชื่อมโลหะ	17	17	-	-	-	-	-	-	17	17
3. ช่างเขียนลายเบญจรงค์	25	25	25	22	-	-	-	-	50	47
4. ช่างประดิษฐ์ดอกไม้และ พวงมาลัยธูป	25	25	-	-	-	-	-	-	25	25
5. ช่างตัดผมชาย	25	25	-	-	29	23	-	-	54	48
6. ช่างสีเครื่องเรือน	31	21	-	-	-	-	-	-	31	21
7. ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร	24	20	25	22	30	11	30	26	109	79
8. ช่างซ่อมอุปกรณ์และ เครื่องใช้ไฟฟ้า	-	-	30	28	-	-	-	-	30	28
9. ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	-	-	22	20	30	26	-	-	52	46
10. ช่างทาสีภายในอาคาร	-	-	25	23	-	-	25	25	50	48
11. ช่างเดินสายไฟฟ้าอุตสาหกรรม	-	-	25	23	-	-	-	-	25	23
12. ช่างเสริมสวย (หญิง)	-	-	25	25	-	-	30	30	55	55
13. ช่างไม้ครุภัณฑ์	-	-	-	-	16	14	-	-	16	14
14. ช่างพรมเช็ดเท้าใยมะพร้าว	-	-	-	-	15	13	-	-	15	13
15. ช่างไม้เครื่องเรือน	-	-	-	-	30	22	-	-	30	22
16. ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า	-	-	-	-	-	-	25	25	25	25
รวม	166	152	177	163	150	109	110	106	603	530

จากตาราง 8 ในช่วงปี พ.ศ. 2538 - 2541 มีผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
สมัครเข้าเรียนการศึกษาสายอาชีพ รวมทั้งสิ้น 603 คน และมีผู้จบการศึกษา รวม 530 คน
โดยในปี พ.ศ. 2538 มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 166 คน จบการศึกษา 152 คน ปี พ.ศ. 2539
สมัครเข้าเรียน 177 คน จบการศึกษา 163 คน ปี พ.ศ. 2540 สมัครเข้าเรียน 150 คน
จบการศึกษา 109 คน และในปี พ.ศ. 2541 สมัครเข้าเรียน 110 คน จบการศึกษา 106 คน

การจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา

เรียนจำจังหวัดสมุทรสาครได้มอบหมายให้โรงเรียนผู้ใหญ่นำดำเนินการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษาสำหรับผู้ต้องขังที่มีความสนใจ ซึ่งเป็นแนวนโยบายตามแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์(พ.ศ. 2537 - 2545) โดยตรงซึ่งได้กำหนดไว้ในภารกิจข้อที่ 2 โดยเป็นการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษแล้ว ภายใต้ภารกิจดังกล่าวได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญไว้ กล่าวคือเป็นการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง เพื่อให้พร้อมที่จะกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุขด้วยการนำกิจกรรมทางศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจ โดยให้มีการปรับปรุงวิธีการและตัวบุคคลผู้ให้การฝึกอบรม (กรมราชทัณฑ์. 2538 : 68) ด้วยเหตุนี้กรมราชทัณฑ์จึงได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งทั่วประเทศดำเนินการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ใน 3 ระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดให้นักเรียนศึกษาทั้ง 3 ระดับจะต้องศึกษาวิชาต่าง ๆ รวม 4 วิชา ได้แก่วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรม วิชาพุทธและศาสนพิธี และวิชาวินัย ทั้งนี้ในระดับวิชาธรรมศึกษาชั้นเอกนี้จะเพิ่มพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ไว้ในหมวดวิชาวินัยด้วย ซึ่งหมวดวิชาต่าง ๆ จะมีลักษณะของเนื้อหาวิชา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิชาเรียงความและแก้กระทู้ธรรม

เรียงความ เป็นวิชาที่เป็นทั้งศิลป์และศาสตร์ซึ่งอาจเรียกได้ว่า “ศิลปศาสตร์” ที่กล่าวว่า เป็นศิลป์ ก็เพราะเรียงความเป็นเรื่องของความงามในการรักษา ส่วนที่กล่าวว่า เป็นศาสตร์นั้น ก็เพราะเรียงความเป็นวิชาที่มีหลักการ มีทฤษฎี ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้และมีประสบการณ์มากพอสมควร จึงจะสามารถเขียนเรียงความได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของวิชาเรียงความ

- 1) ส่งเสริมความเจริญทางด้านจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน
- 2) ทำให้ผู้เรียนรู้จักลำดับความคิด สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจตามต้องการได้

- 3) รู้จักเลือกถ้อยคำสำนวนโวหารมาใช้ได้ถูกต้องตามหลักภาษา
- 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเขียนได้ถูกต้องตามแบบที่นิยม

ประโยชน์ของการเรียนกระทุ้กรรม

- 1) ทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมะ
- 2) ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงผลดีผลเสีย กล่าวคือคุณและโทษของการปฏิบัติตามและไม่ปฏิบัติตามธรรมะ
- 3) ให้เข้าใจในชีวิตและรู้จักแสวงหาความสุขโดยมีธรรมะเป็นเครื่องชี้แนวทาง
- 4) ช่วยพัฒนาด้านจิตใจของมนุษย์ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ละความชั่ว ประกอบความดี โดยพยายามงดเว้นความชั่วโดยเด็ดขาด

หลักเกณฑ์และวิธีการแต่ง

เรียงความแก้กระทุ้กรรม คือการแสดงความคิด ความรู้สึกของผู้เขียนออกมา โดยการพูดหรือเขียนเป็นหนังสือ เพื่อให้ผู้ฟังผู้อ่านได้เข้าใจความคิด ความรู้สึกที่ผู้เขียนได้แสดงออก เรียงความจะดีหรือไม่เพียงไร ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้เขียน การเข้าใจในหลักเกณฑ์การเรียงความเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เขียนเรียงความได้ดี เพราะการเขียนเรียงความเป็ศิลปะอย่างหนึ่ง จึงจำเป็นจะต้องอาศัยความชำนาญของผู้เขียนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การเข้าใจในหลักเกณฑ์ ย่อมจะช่วยให้เรียงความดีขึ้นกว่าโดยไม่เข้าใจในหลักเกณฑ์ เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่เราจะต้องศึกษาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้นพอสมควร การเขียนเรียงความแก้กระทุ้กรรมจำต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ คือ

1) **ตีความหมาย** ได้แก่การให้คำจำกัดความของธรรมะนั้น ว่ามีความหมายอย่างไร เช่น พุทธภาษิตว่า “กัลยาณการี กัลยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ.” ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่วดังนี้ ก็ให้คำจำกัดความคำว่า กรรมดีคืออะไร กรรมชั่วคืออะไร ในที่นี้กรรมดีหมายถึง กุศลกรรมบถ กรรมชั่วหมายถึง อกุศลกรรมบถ ฯลฯ

2) **ขยายความให้ชัดเจน** ได้แก่การขยายเนื้อความของคำซึ่งได้ให้ความหมายไว้แล้ว คือ กุศลกรรมบถ และอกุศลกรรมบถ ว่ามีอย่างละ 10 ประการ ฯลฯ

3) **ตั้งเกณฑ์อธิบาย** ได้แก่การวางโครงร่างที่จะอธิบายเนื้อความของข้อ (2) ว่า มีอะไรบ้าง มีอะไรเป็นมูลเหตุทำให้เกิดขึ้น มีผลดีผลเสียอย่างไร มีข้อเปรียบเทียบหรือมีตัวอย่างมาประกอบให้เห็นเด่นชัดได้หรือไม่ และควรจะนับถึงผลกระทบนั้น ๆ อย่างไร จึงจะทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง คล้อยตาม โดยเรียงเป็นลำดับขั้นตอนก่อนหลังไม่สับสนวกไปวกมา

การเรียนการสอนวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

บทนำ ครูผู้สอน อธิบายให้นักเรียนทราบว่า การเรียนกระทู้ธรรมมีประโยชน์อย่างไร ชาบซึ่งในเนื้อหาสาระของธรรมะแค่ไหน

นักเรียน ได้รู้คุณค่าของธรรมะ รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักใช้ธรรมะให้เป็นประโยชน์แก่ตนในการดำเนินชีวิตอยู่อย่าง เป็นสุขในปัจจุบัน

บทที่ 1 หลักเกณฑ์ และวิธีการแต่ง

ครูผู้สอน ต้องพยายามอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน ถ้าผู้ใดยังไม่เข้าใจต้องอธิบายซ้ำอีกจนเข้าใจ

นักเรียน ต้องตั้งใจฟังเวลาครูอธิบายและที่สำคัญต้องจดจำ หลักเกณฑ์ 3 ประการ และองค์ประกอบ 3 ประการ ของวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมให้ได้แม่นยำ

บทที่ 2 การใช้ภาษา และสำนวนในการพรรณนา

ครูผู้สอน ต้องยกตัวอย่างภาษาเขียน และภาษาพูด มาเขียนให้นักเรียนได้ดูหลาย ๆ อย่าง และแนะนำว่า ประโยค วลี หรือคำเช่นใด ควรใช้ ไม่ควรใช้ เป็นต้น

นักเรียน ต้องอาศัยประสบการณ์ และกำหนดจลจำภาษาทั้งสอง นั้น นำมาใช้ให้ถูกต้องและต้องจำลักษณะ 3 ประการ ของเทศนาโวหารให้ได้แม่นยำ

บทที่ 3 ความกลมกลืนของเนื้อความและอรรถรส

ครูผู้สอน ต้องชี้แจงและเน้นให้นักเรียนทราบว่า เรียงความที่ดีนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ เนื้อหาสาระอยู่ในขอบข่ายของหัวข้อเรื่องที่ ตั้งไว้

นักเรียน ต้องเขียนเรียงความให้อยู่ในขอบข่ายของหัวข้อ
ที่ตั้งไว้โดยให้เนื้อความกลมกลืนกัน ทำให้ผู้อ่าน
เกิดความประทับใจ

บทที่ 4 ความสมบูรณ์ของกระทู้พร้อมด้วยอุปมาและสารก

ครูผู้สอน ต้องยกข้อความเปรียบเทียบ หรือ ยกตัวอย่างที่
เหมาะสมกับเรื่องที่แต่งมา อธิบายให้นักเรียนเข้าใจ
โดยมีเหตุผลเหมาะสมกัน

นักเรียน ต้องยึดลักษณะความบกพร่อง 9 ข้อ ให้ได้แม่นยำ
อย่าให้ผิดพลาด เรียงความที่เขียนขึ้นนั้น จึงจะเป็น
เรียงความที่สมบูรณ์ และได้คะแนนดี

วิชาธรรม

ธรรมวิภาค ธรรมวิภาค ได้แก่การแบ่งแยก จำแนก หรือจัดข้อธรรมเป็นหมวดหมู่
ตามลำดับปริมาณ หรือจำนวน เพื่อสะดวกในการค้นหา เมื่อต้องการเขียนรู้หลักธรรมหมวดนั้น ๆ
สำหรับผู้ยังใหม่ต่อธรรมะในพุทธศาสนา คือ นวกภูมิ อย่างไรก็ดี คำว่า ธรรม นับว่าเป็นคำศัพท์ที่
น่าสนใจมาก เฉพาะอย่างยิ่ง มีคนจำนวนไม่น้อย ยังเข้าใจว่าเป็นภาษาของชาววัด สำหรับศึกษา
พุทธศาสนาเท่านั้น พวกกันพูดว่า ธรรมะธัมโม สอนนักเรียน เรียงปริยัติธรรม และปฏิบัติธรรม เป็น
ต้น มีเพียงได้ยินหรือพบ คำว่า ศีลธรรม ยังชวนให้คิดเตลิดไปถึงว่า เรื่องชวนเบื่อเกี่ยวกับคำสอนที่
ท่านเทศน์อบรมนั่นเอง แท้ที่จริงแล้ว ธรรม คำนี้ นิยมใช้พูดจนติดปาก สืบเนื่องกันมานานจน
กระทั่งทุกวันนี้ แต่ส่วนใหญ่ต่างพากันลืมที่จะคิด ทั้งนี้ เนื่องมาแต่การเพิ่มคำอื่นนำหน้าและ
ต่อท้ายของคำว่าธรรม เช่น ยุติธรรม กรรมธรรม ธรรมดา ธรรมชาติ เป็นต้น

คำว่า ธรรม อาจกล่าวได้ว่า เป็นแกน เมล็ดใน ศูนย์กลาง คือเป็นแก่นของมวลธรรมคำ
สอนในพุทธศาสนา ธรรม คำนี้มีความหมายค่อนข้างสับสนและลึกซึ้งยากที่จะจำกัดความให้แน่ชัด
ลงไป แต่อย่างไรก็ตาม นักปราชญ์ผู้รอบรู้พุทธศาสนาในยุคก่อน ตลอดจนสมัยปัจจุบันนี้ก็ได้ให้
ทัศนะคติอันเป็นอุดมการณ์ไว้ในรูปลักษณะต่าง ๆ ใครจะรวบรวมอุทาหรณ์เกี่ยวกับความหมาย
ของคำว่า ธรรม จากวรรณคดีภาษาบาลียกมาอ้างหลาย ๆ แห่ง ดังนี้

1) นีธรรม นีนัย นีสตฤศาสน์ (อัย ธมฺโม อัย วินโย อิทฺ สตฤศาสนฺ) พุทธพจน์

ไตรปิฎก

- 2) เพิ่งจะมาสู่ธรรมวินัยนี้ไม่นานนัก (อชุนาคโต อิมมัมมวินย) พรหมจรรย์
ศาสนา
- 3) คลาตกล่าวหลักธรรมไว้ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด (สวาชาโต
ธมโม ยคถ ภิกขโว พุรหมจริย) หลักศีลธรรม ทฤษฎี
- 4) คุณวิเศษอันลึกซึ้ง เห็นได้ยาก เข้าใจได้ยาก (ธมโม คมฺภีโร ทุตฺทโส
ทุรานุโพโธ) ปรมัตถธรรม
- 5) สิ่งทั้งปวง นอกเหนืออำนาจตน (สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา) ปราภฏการณธรรมชาติ
6. นั้น (ข้อเท็จจริง) เป็นกฎเกณฑ์โบราณ (อมตตะ) (เอส ธมฺโม สนฺตโน) กฎหมาย
หลักเกณฑ์
- 7) ความประพฤติผิด ย่อมนำไปสู่รก (ธมฺโม นิรยุ เนติ)
สั่งจจากกาม และสงจากอกุศลธรรม (วิวิจฺเจว กามเณ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ)
อกุศล
บาป ปาปธรรมทั้งหลาย ทำให้เศร้าหมอง (มลา เว ปาปกา ธมฺมา)

ส่วนแนวบรรยาย หรือหลักเกณฑ์ในการอธิบายข้อธรรมในที่นี้ โดยทั่วไปแล้วมุ่งที่จะให้
เข้าใจง่าย ใช้ภาษาตลาด โดยตัดทอนและเพิ่มเติม เนื้อความเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้ ด้วย
ความประสงค์จะใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้นี้เนื้อหาของธรรม เฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับผู้เริ่มสนใจ
ธรรมขั้นต้น ยิ่งกว่าการแนะนำการสอนวิชาธรรมสำหรับครูผู้ทำการสอนหลักสูตรธรรมขั้นต้น

เนื้อหาวิชาธรรมระดับธรรมศึกษาขั้นตรี สำหรับผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาธรรมศึกษา
ขั้นตรี ในวิชาธรรม จะต้องศึกษาเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่หลักสูตรกำหนดไว้ รวม 17 หมวดวิชา
(กรมการศาสนา. 2540) ได้แก่

- 1) หลักศาสนาธรรม
- 2) หลักการประกอบความดีทั่วไป
- 3) ธรรมสำหรับการส่งเสริมสมณะภาวะ
- 4) ธรรมสำหรับการส่งเสริมการพัฒนาชีวิต
- 5) ธรรมสำหรับการส่งเสริมการพึ่งตนเอง
- 6) ธรรมสำหรับการส่งเสริมการพัฒนาครอบครัว
- 7) พฤติกรรมที่ควรเว้นและควรปฏิบัติ
- 8) ธรรมสำหรับส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ
- 9) ธรรมสำหรับการพัฒนาสังคม

- 10) ธรรมสำหรับการส่งเสริมความกล้าหาญในทางที่ชอบ
- 11) ธรรมสำหรับส่งเสริมระเบียบวินัย
- 12) ธรรมส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
- 13) ธรรมส่งเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 14) ธรรมส่งเสริมการศึกษา
- 15) ธรรมสำหรับส่งเสริมการปกครอง
- 16) ธรรมสำหรับการพัฒนาจิตใจ
- 17) สภาวะธรรม

เนื้อหาวิชาธรรมระดับธรรมศึกษาชั้นโท ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาหลักสูตร
 ธรรมศึกษาชั้นโท จะต้องศึกษาวิชาธรรม รวม 11 วิชา โดยเนื้อหา (กรมการศาสนา, 2540)
 ดังนี้

วิชาที่ 1	ธรรมเป็นหลักพระพุทธศาสนา
วิชาที่ 2	พุทธศาสนคุณ
วิชาที่ 3	ประเภทบุคคล
วิชาที่ 4	หลักธรรมสำหรับสังคม
วิชาที่ 5	หลักการปฏิบัติธรรม
วิชาที่ 6	หลักธรรมส่งเสริมการปฏิบัติ
วิชาที่ 7	หลักธรรมเกี่ยวกับการศึกษา
วิชาที่ 8	ธรรมที่ควรเว้น ควรละ ควรระวัง
วิชาที่ 9	สภาวะธรรม - ธรรมชาติ
วิชาที่ 10	ธรรมที่เป็นผลสำเร็จแห่งการปฏิบัติธรรม
วิชาที่ 11	ลัทธินอกพระพุทธศาสนา

เนื้อหาวิชาธรรมระดับธรรมศึกษาชั้นเอก ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาตาม
 หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอก จะต้องศึกษาเนื้อหาวิชาธรรม รวม 4 วิชา (กรมการศาสนา, 2540)
 ดังนี้

วิชาที่ 1	ธรรมวิจารณ์ส่วนสังสารวัฏ
วิชาที่ 2	ธรรมวิจารณ์ส่วนปรมาตมปฏิบัติ

วิภาคที่ 3	โลกียธรรมและโลกุตตรธรรม
วิภาคที่ 4	ไตรลักษณ์

วิชาพุทธ

การที่หลักสูตรนักธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ได้กำหนดให้ผู้เรียนต้องศึกษานามวัด วิชาพุทธ หรือพุทธประวัติ ก็เนื่องมาจากเมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีความศรัทธา เลื่อมใสในคำสั่งสอนของศาสนา จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงภูมิหลังเสียก่อนว่าน่าเชื่อถือเคารพบูชาหรือไม่ คำสอนของท่านนั้นท่านเองได้ประพฤติปฏิบัติหรือไม่ ดังนั้น เมื่อผู้ศึกษาศรัทธาและได้ทราบถึงภูมิหลังต่าง ๆ ก็เกิดศรัทธา ความเชื่อ ปลาทะ ความเลื่อมใสในคำสอนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ นักธรรมศึกษาทุกระดับชั้นจึงจำเป็นจะต้องเรียนรู้ถึงพุทธประวัติ

ประโยชน์จากการศึกษาพุทธประวัติ

- 1) ได้ศรัทธา และปลาทะ
- 2) ได้ทราบพระประวัติของพระองค์
- 3) ได้ทราบพระจริยาวัตร การประพฤติปฏิบัติของพระองค์
- 4) ได้ทิฏฐานุคติ แบบแผนที่ดีงาม
- 5) นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงชีวิตของตนเอง

วิชาวินัย

วินัยบัญญัติสำหรับนักธรรมศึกษาชั้นตรี ผู้ต้องขังที่ศึกษาในระดับธรรมศึกษาชั้นตรี จะต้องศึกษาเนื้อหาวิชาวินัยบัญญัติ รวมทั้งสิ้น 11 กัณฑ์ (กรมการศาสนา. 2541) ได้แก่

กัณฑ์ที่ 1	ว่าด้วยเรื่องอุปสัมปทา
กัณฑ์ที่ 2	พระวินัย
กัณฑ์ที่ 3	สิกขาบท
กัณฑ์ที่ 4	ปาราชิก
กัณฑ์ที่ 5	สังฆาทิเสส
กัณฑ์ที่ 6	นิสสัคคียปาจิตติย
กัณฑ์ที่ 7	ปาจิตติย

กัณฑ์ที่ 8	ปาฏิเทสนียะ
กัณฑ์ที่ 9	อธิกรณสมณะ
กัณฑ์ที่ 10	มาตรา

วินัยบัญญัติสำหรับนักธรรมศึกษาชั้นโท ผู้ต้องขังที่ศึกษาตามหลักสูตรในระดับ
 ธรรมศึกษาชั้นโท จะต้องศึกษาเนื้อหาวิชาวินัยบัญญัติ รวมทั้งสิ้น 12 กัณฑ์ (ต่อจากธรรมศึกษา
 ชั้นตรี) (กรมการศาสนา. 2541) ดังนี้

กัณฑ์ที่ 11	กายบริหาร
กัณฑ์ที่ 12	บริวาร บริโภค
กัณฑ์ที่ 13	นิตย
กัณฑ์ที่ 14	วัตร
กัณฑ์ที่ 15	คารวะ
กัณฑ์ที่ 16	จำพรรษา
กัณฑ์ที่ 17	อุโบสถและปวารณา
กัณฑ์ที่ 18	อุปปลกิริยา
กัณฑ์ที่ 19	กาลิก 4
กัณฑ์ที่ 20	ภักตต่างเจ้าของ
กัณฑ์ที่ 21	วินัยกรรม
กัณฑ์ที่ 22	ปกิณณกะ

วินัยบัญญัติสำหรับนักธรรมศึกษาชั้นเอก ผู้ต้องขังที่ศึกษาตามหลักสูตร
 นักธรรมศึกษาชั้นเอก จะต้องศึกษาเนื้อหาวิชาวินัยบัญญัติ รวมทั้งสิ้น 11 กัณฑ์ (ต่อจาก
 ธรรมศึกษาชั้นโท) (กรมการศาสนา. 2541) ดังนี้

กัณฑ์ที่ 23	สังฆกรรม
กัณฑ์ที่ 24	สีมา
กัณฑ์ที่ 25	สมมติเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์
กัณฑ์ที่ 26	กฐิน
กัณฑ์ที่ 27	บรรพชาอุปสมบท
กัณฑ์ที่ 28	วิธีระงับวิวาทาธิกรณ์

กัณฑ์ที่ 29	วิธีระงับอนุวาทาธิกรณ์
กัณฑ์ที่ 30	วิธีระงับอาปิตตาธิกรณ์
กัณฑ์ที่ 31	กิจจาธิกรณ์ และวิธีระงับเนื่องด้วยนิคหะ
กัณฑ์ที่ 32	สังฆเภท และสังฆสามัคคี
กัณฑ์ที่ 33	ปภิกขณกะ

ผลการดำเนินงาน

จากการที่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา สำหรับผู้ต้องขังที่ผ่านมา ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541 ปรากฏว่ามีผู้ต้องขังสมัครเข้าศึกษาและสอบได้ ดังแสดงในตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 จำนวนผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครสมัครเข้าเรียนและจบการศึกษา
สายธรรมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2541

ปี พ.ศ.	ธรรมศึกษาชั้นตรี		ธรรมศึกษาชั้นโท		ธรรมศึกษาชั้นเอก		รวม	
	ผู้เรียน	สอบได้	ผู้เรียน	สอบได้	ผู้เรียน	สอบได้	ผู้เรียน	สอบได้
2537	40	38	-	-	-	-	40	38
2538	40	36	17	12	-	-	57	48
2539	59	17	5	3	3	3	67	23
2540	62	34	7	5	2	2	71	41
2541	72	39	21	20	2	2	95	61
รวม	273	164	50	40	7	7	330	211

จากตาราง 9 ในช่วงปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครสมัครเข้าเรียนการศึกษาสายธรรมศึกษา รวมทั้งสิ้น 330 คน สอบได้ 211 คน เป็นผู้สมัครเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี 273 คน สอบได้ 164 คน สมัครเรียนธรรมศึกษาชั้นโท 50 คน สอบได้ 40 คน และสมัครเข้าเรียนธรรมศึกษาชั้นเอก 7 คน สอบได้ทั้ง 7 คน

บทที่ 8

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่

ในงานวิจัยนี้ ได้สอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่ง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาภายในเรือนจำ การนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้ ได้แบ่งเป็นหัวข้อตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังที่ได้รับการสอบถามความคิดเห็น
2. ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาสามัญ
3. ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาชีพ
4. ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายธรรมศึกษา
5. ความคิดเห็นของครูและเจ้าหน้าที่

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังที่ได้รับการสอบถามความคิดเห็น

ในการวิจัยครั้งนี้ได้สอบถามความคิดเห็นจากผู้ต้องขัง จำนวน 190 คน ที่มีส่วนร่วมในการเรียนสายสามัญศึกษา สายอาชีพ และสายธรรมศึกษา ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังดังกล่าว แสดงในตาราง 10 ต่อไปนี้

ตาราง 10 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังที่ได้รับการสอบถามความคิดเห็น

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
1) ต่ำกว่า 20 ปี	47	24.74
2) 20 - 30 ปี	102	53.68
3) มากกว่า 30 ปี	41	21.58
2. สถานภาพสมรส		
1) โสด	120	63.16
2) สมรส	70	36.84
3. ระยะเวลาต้องโทษ		
1) ต่ำกว่า 1 ปี	34	17.89
2) 1 - 5 ปี	133	70.00
3) มากกว่า 5 ปี	23	12.11
4. ประเภทของความผิด		
1) พ.ร.บ. ยาเสพติด	139	73.16
2) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	26	13.68
3) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	13	6.84
4) อื่น ๆ	12	6.32
5. พื้นความรู้เดิม		
1) ไม่เคยเรียน	20	10.53
2) ประถมศึกษา	93	48.95
3) มัธยมศึกษาตอนต้น	47	24.74
4) มัธยมศึกษาตอนปลาย	19	10.00
5) อนุปริญญาและสูงกว่า	11	5.78
รวม	190	100.00

จากตาราง 10 จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการสอบถาม มีจำนวน 190 คน เมื่อจำแนกตามอายุ ออกเป็น 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 20 - 30 ปี มีร้อยละ 53.68 อายุต่ำกว่า 20 ปี มีร้อยละ 24.74 และอายุมากกว่า 30 ปี มีร้อยละ 21.58

ด้านสถานภาพสมรส พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.16 ยังเป็นโสด มีเพียงร้อยละ 36.84 ที่แต่งงานแล้ว สำหรับระยะเวลาในการต้องโทษ ปรากฏว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 70.00 ต้องโทษระหว่าง 1 - 5 ปี ร้อยละ 17.89 ต้องโทษต่ำกว่า 1 ปี และร้อยละ 12.11 ต้องโทษ มากกว่า 5 ปี

สำหรับประเภทของความผิด เรียงตามลำดับดังนี้ คือ ร้อยละ 73.16 กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดร้อยละ 13.68 เป็นความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 6.84 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และ ร้อยละ 6.32 เป็นความผิดอื่น ๆ

เกี่ยวกับมีพื้นความรู้เดิมร้อยละ 48.95 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 24.74 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10.53 ไม่เคยเรียน ร้อยละ 10.53 จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 5.78 จบอนุปริญญาและสูงกว่าเพียง ร้อยละ 5.78

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษา

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษา เกี่ยวกับ เหตุผลในการสมัครเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประโยชน์จากการเรียน และ ปัญหาและอุปสรรค แสดงในตาราง 11 ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1. เหตุผลในการสมัครเรียน		
1) ต้องการความรู้	49	31.01
2) ต้องการวุฒิเพื่อศึกษาต่อภายหลังพ้นโทษ	17	10.76
3) ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	28	17.72
4) ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน (หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	64	40.51
รวม	158	100.00
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
1) เหมาะสมดีแล้ว	26	29.89
2) ปานกลาง	54	62.07
3) ควรแก้ไขปรับปรุง	7	8.04
รวม	87	100.00
3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียน		
1) มีประโยชน์	87	100.00
2) ไม่มีประโยชน์	-	-
รวม	87	100
4. สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค		
1) หลักสูตรและเนื้อหาวิชา	13	14.94
2) อุปกรณ์การสอน	72	82.76
3) ครูผู้สอน	-	-
4) ตัวผู้เรียน	2	2.30
รวม	87	100.00

จากตาราง 11 สอบถามผู้ที่สมัครเข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษาจำนวน 87 คน
สรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับเหตุผลในการสมัครเรียน ในข้อนี้สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ
เหตุผลที่ได้เรียงตามลำดับ ดังนี้คือ ร้อยละ 40.51 ตอบว่า เพราะก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน
ร้อยละ 3.01 ตอบว่า ต้องการความรู้ ร้อยละ 17.42 ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และ
ร้อยละ 10.76 ต้องการวุฒิเพื่อการศึกษาต่อภายหลังพ้นโทษ
2. ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 62.07 เห็นว่าเหมาะสม
ในระดับปานกลาง ร้อยละ 29.09 เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว และที่เหลือร้อยละ 8.04 ที่เห็นว่าควร
แก้ไขปรับปรุง
3. เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากการเรียน ผู้ต้องขังทุกคน หรือร้อยละ 100.00 ตอบว่า
มีประโยชน์
4. เกี่ยวกับที่เป็นปัญหาและอุปสรรค ส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.76 เห็นว่ามีปัญหาด้าน
อุปกรณ์การสอน ร้อยละ 14.94 เห็นว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา และร้อยละ
2.30 เห็นว่าเป็นปัญหามาจากตัวผู้เรียนเอง

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาอาชีพ

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาอาชีพ เกี่ยวกับ เหตุผลในการสมัครเรียน
กิจกรรมการเรียนการสอน ประโยชน์ที่ได้รับ และปัญหาในการเรียน แสดงในตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 12 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาชีพ

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1. เหตุผลในการสมัครเรียน		
1) ต้องการความรู้ในวิชาชีพ	47	32.41
2) ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	41	28.28
3) ต้องการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ	23	15.86
4) ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน (หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	34	23.45
รวม	145	100.00
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
1) เหมาะสมดีแล้ว	2	3.64
2) ปานกลาง	41	74.55
3) ควรแก้ไขปรับปรุง	12	21.81
รวม	55	100.00
3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียน		
1) มีประโยชน์	55	100.00
2) ไม่มีประโยชน์	-	-
รวม	55	100.00
4. ปัญหาของการเรียน		
1) หลักสูตรและเนื้อหาวิชา	16	29.09
2) อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและ ฝึกภาคปฏิบัติ	31	56.36
3) วิทยากร / ครูผู้สอน	5	9.09
4) ตัวผู้เรียน	3	5.45
รวม	55	100.00

จากตาราง 12 ได้สอบถามผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายวิชาชีพ จำนวน 55 คน
ความคิดเห็น สรุปได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับเหตุผลในการสมัครเรียน มีตามลำดับดังนี้ คือ ร้อยละ 32.41 ตอบว่าต้องการความรู้ในวิชาชีพ ร้อยละ 28.28 ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 23.45 ตอบว่าก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน และร้อยละ 15.86 ต้องการนำไปประกอบอาชีพภายหลังจากพ้นโทษ

2. ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.55 เห็นว่า เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.81 เห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไข และร้อยละ 3.64 เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

3. เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากการเรียน ผู้ต้องขังทุกคนคือร้อยละ 100 คงเห็นว่าการเรียนสายวิชาชีพมีประโยชน์

4. เกี่ยวกับปัญหาของการเรียน เรียงตามลำดับดังนี้ ร้อยละ 59.36 ตอบว่ามีปัญหาด้านการเรียนการสอนและฝึกภาคปฏิบัติ ร้อยละ 29.09 ตอบว่า เนื่องจากหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ร้อยละ 9.09 เนื่องจากวิทยากรและครูผู้สอน และร้อยละ 5.45 ตอบว่าเป็นปัญหาจากตัวผู้เรียน

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายธรรมศึกษา

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายธรรมศึกษา แสดงในตาราง 13 ต่อไปนี้

ตาราง 13 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายธรรมศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1. เหตุผลในการเข้าเรียน		
1) ต้องการความรู้	12	17.14
2) ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	21	30.00
3) ต้องการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะต้องโทษ	28	40.00
4) ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน (หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	9	12.86
รวม	70	100.00
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
1) เหมาะสมดีแล้ว	31	64.58
2) ปานกลาง	17	35.42
3) ควรแก้ไขปรับปรุง	-	-
รวม	48	100
3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียน		
1) มีประโยชน์	48	100.00
2) ไม่มีประโยชน์	-	-
รวม	48	100.00
4. ปัญหาในการเรียนการสอน		
1) หลักสูตรและเนื้อหาวิชา	-	-
2) อุปกรณ์การสอน	-	-
3) ครูผู้สอน	15	31.25
4) ตัวผู้เรียน	33	68.75
รวม	48	100.00

จากตาราง 13 ได้สอบถามผู้ต้องขังที่เข้าเรียนในสายธรรมศึกษา จำนวน 48 คน สรุปความคิดเห็น ได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับเหตุผลในการเข้าเรียน เรียงตามลำดับดังนี้ คือ ร้อยละ 40.00 ตอบว่า ต้องการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะต้องโทษ ร้อยละ 30.00 ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 17.14 ต้องการความรู้ และร้อยละ 12.86 ตอบว่าไม่มีโอกาสได้เรียน
2. ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ คือร้อยละ 64.58 เห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมดีแล้ว และร้อยละ 35.42 เห็นว่าเหมาะสมในระดับปานกลาง
3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียน ผู้ต้องขังทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ตอบว่า ได้รับประโยชน์จากการเรียนสายวิชาชีพธรรมศึกษา
4. ปัญหาในการเรียนการสอน ร้อยละ 68.75 เห็นว่า เป็นปัญหาของตัวผู้เรียน และร้อยละ 31.25 เห็นว่าเป็นปัญหาด้านตัวผู้สอน

ความคิดเห็นของครูและเจ้าหน้าที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้สัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ ครู วิทยากร ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ จำนวน 7 คน สรุปความคิดเห็นได้ ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสายวิชาสามัญศึกษา
 - 1) ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ได้แก่ เนื้อหาวิชาจะต้องมีความทันสมัย เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนสามารถนำไปใช้ได้ ในภายหลังจากผู้ต้องขังได้พ้นโทษแล้ว
 - 2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีความเหมาะสม ควรมีอาคารเป็นเอกเทศ และควรมีห้องสมุดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสายวิชาชีพ
 - 1) ด้านหลักสูตรและเนื้อหา ได้แก่ ควรเป็นหลักสูตรวิชาชีพที่ตลาดแรงงานมีความต้องการในระดับสูง สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ควรประสานความร่วมมือกับเรือนจำในการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ศึกษาจบหลักสูตรเข้าทำงานได้ในภายหลังที่พ้นโทษแล้ว

2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ควรเปิดสอนในวิชาอาชีพที่หลากหลาย วิชาชีพที่เปิดสอนควรเป็นสิ่งที่ตลาดแรงงานต้องการ อุปกรณ์การสอนต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับภาคปฏิบัติ วัสดุอุปกรณ์ที่ฝึกภาคปฏิบัติมีจำนวนไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ฝึกปฏิบัติไม่ทันสมัย

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสายวิชาธรรมศึกษา

1) ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ได้แก่ หลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่มีความเหมาะสมดี ควรเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารตำราไม่พอเพียง เนื้อหาวิชาที่สอน ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป ควรเน้นให้ผู้เรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติให้มากและ เป็นส่วนหนึ่งของการสอบไล่ปลายปี

4. ปัญหาการจัดการศึกษาโดยทั่วไป

1) ด้านงบประมาณ ส่วนใหญ่เรือนจำได้รับงบประมาณด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง จากกรมราชทัณฑ์เป็นจำนวนน้อยมาก งบประมาณส่วนใหญ่คงได้จากกรมการศึกษา นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ประสบปัญหาในการจัดการศึกษาทั้งในส่วน of สายวิชาสามัญ สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษาได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

2) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่เกี่ยวกับไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นห้องเรียนทั้ง ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นการเฉพาะ เนื่องจากความแออัดของผู้ต้องขังและความจำกัดใน ด้านการใช้พื้นที่ที่มีอยู่เป็นจำนวนน้อย นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านจำนวนวัสดุอุปกรณ์การสอนที่ มีอยู่ส่วนใหญ่ชำรุดเสียหายและใช้การไม่ได้ มีเป็นจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง

3) ด้านการขาดความสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ส่วนใหญ่การจัดการศึกษาสำหรับผู้ ต้องขังในเรือนจำ มักจะขาดการได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับทุกฝ่ายอย่าง จริงจัง จึงทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมักไม่ได้ผลตามนโยบาย และเป้าหมายที่ กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้

4) ด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ วิทยากร ตลอดจนงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ

บทที่ 9

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เป็นหน่วยงานราชการในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจหลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษแล้ว และ 3) เสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากภารกิจที่ 2 จะเห็นได้ว่า กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้ทำการจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร” ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมใน 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสามัญศึกษา สาขาวิชาอาชีพ และสาขาวิชาธรรมศึกษา และเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังสูงสุด ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญที่จะได้ทำการศึกษาถึง “การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร” ขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ต้องการที่จะนำเสนอภาพรวมของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง โดยศึกษาเฉพาะกรณีของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร โดยแบ่งประเด็นการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น ตามหลักการของการจัดบริการการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง คือ การจัดการศึกษาสายสามัญ การจัดการศึกษาสายอาชีพ และการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ในทางวิชาการ การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสภาพและข้อมูลที่แท้จริงที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ โดยเฉพาะ

ประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เป็นผู้ต้องขัง ตลอดจนยังเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเพื่อการศึกษา ค้นคว้าในเรื่องเดียวกันนี้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป

2. ประโยชน์ในทางปฏิบัติ การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำไปพัฒนา ปรับปรุงการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจนองค์กรเอกชนอื่นที่มีความสนใจในการดำเนินงานจัดการศึกษาอบรม พื้นฟูและพัฒนาจิตใจ ผู้ต้องขังเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีโอกาสกลับไปเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป

รูปแบบของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของการวิจัยเชิงประสบการณ์ (Experiential Study) ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวและข้อมูลด้วยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้วิจัย ในฐานะที่ปฏิบัติงานในกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทยมาเป็นเวลานานติดต่อกันถึง 36 ปี และเป็นผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ตำแหน่งหัวหน้าแผนก หัวหน้าฝ่าย จนถึงปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด เป็นเวลานานถึง 12 ปี

ในแง่ของการวิจัย ผู้วิจัยจะมี 2 บทบาท ดังนี้

1. บทบาทนักวิจัย ซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวม วิเคราะห์ สรุป และนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอเนื้อหาให้สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

2. บทบาทในฐานะวิทยากร เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ที่รับราชการในกรมราชทัณฑ์มาเป็นระยะเวลานานถึง 36 ปี จึงย่อมเป็นผู้ที่สั่งสมทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหาร งานวิชาการ และงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำได้เป็นอย่างดี

ขอบข่ายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 32 หมู่ 3 ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่ทั้งหมดรวม 11 ไร่ มีเจ้าพนักงานรวมทั้งสิ้น 63 คน เป็นชาย 57 คน หญิง 6 คน มีผู้ต้องขังรวมทั้งสิ้น 1,557 คน เป็นผู้ต้องขังชาย 1,243 คน และผู้ต้องขังหญิง 314 คน (สถิติเมื่อ 1 มิถุนายน 2541)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ตามลักษณะของการบริการการศึกษาที่จัดให้กับผู้ต้องขัง ดังนี้

2.1 การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา ครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา

2.2 การจัดการศึกษาสายอาชีพ การศึกษาจะครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น รวม 4 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรช่างเสริมสวย ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างทาสีอาคาร และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า

2.3 การจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา จะครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาตั้งแต่ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

ทั้งนี้โดยในแต่ละประเภทของการจัดจะพิจารณาถึง ความเป็นมา นโยบายโดยรวม นโยบายเฉพาะของเรือนจำ รูปแบบการจัด ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ครูผู้สอน สถิติด้านผู้เรียน การวัดและประเมินผล ปัญหาและอุปสรรค แนวโน้ม ตลอดจนข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในแต่ละด้าน

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จำนวนรวมทั้งสิ้น 7 คน และกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ต้องขังที่เข้าศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ ที่เรือนจำจัดให้ รวมทั้งสิ้น 379 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้จากกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรในข้อ 1 ดังนี้

3.2.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน สุ่มกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ครู วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่ง ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 7 คน

3.2.2 ผู้ด้อยชั่ง สุ่มตัวอย่างจากผู้ด้อยชั่งจาก 3 สายวิชาที่ผู้ด้อยชั่งสมัครเข้าศึกษา ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในอัตราส่วนร้อยละ 50 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ด้อยชั่งจำนวนรวมทั้งสิ้น 190 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการสร้างขึ้นเอง ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ผู้ด้อยชั่ง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับผู้ด้อยชั่งที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนประจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดให้ ได้แก่ สายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา โดยแบบสัมภาษณ์ฉบับดังกล่าวจะประกอบด้วยข้อคำถามแบบให้ตอบสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว เหตุผลในการสมัครเข้าเรียน ความมุ่งมั่น ความคิดเห็น ปัญหาและอุปสรรคอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสายวิชานั้น ๆ

2. แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่ง ได้แก่ ครู วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรียนประจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลที่สำคัญ 2 ส่วน คือ สถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรียนจำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่ง และผู้ด้อยชั่งที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา ระหว่างวันที่ 1 - 30 ตุลาคม 2541 รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 30 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์จากเอกสาร หนังสือราชการ หนังสืออื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรือนจำ นโยบายในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งของกรมราชทัณฑ์ ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายนอกเรือนจำ สถิติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา ได้แก่ จำนวนผู้ด้อยชั่งที่สมัครเข้าศึกษา จำนวนผู้จบการศึกษา จำนวนครูผู้สอน และงบประมาณ เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ด้อยชั่งที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาต่าง ๆ ซึ่งทำการวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในความรับผิดชอบโดยตรงของฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อการวางแผนและดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ด้อยชั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั่งใน 3 สายวิชา ภายใต้ความควบคุมดูแลและรับผิดชอบของโรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้ด้อยชั่งในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครโดยตรง ได้แก่ สายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา ทั้งนี้ ด้วยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก (จังหวัดราชบุรี) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

1.1 การจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษา เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้จัดกิจกรรม การเรียนการสอนสายวิชาสามัญศึกษาให้กับผู้ต้องขังด้วยความร่วมมือกับศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาครใน 3 ระดับ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้โดยในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในลักษณะ ของชั้นเรียนตามปกติ ซึ่งเปิดทำการสอน ตั้งแต่เวลา 08.30 - 12.00 น. และ 13.00 - 15.00 น. ของวันปฏิบัติงานราชการตามปกติ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในลักษณะการสอนทางไกล โดยให้ผู้ต้องขังศึกษาด้วยตนเอง นอกจากนี้โรงเรียนผู้ใหญ่ใน เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ยังเปิดสอนผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย สำหรับการ ศึกษาสายวิชาสามัญศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น กรมราชทัณฑ์โดยเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในการเปิดโอกาสให้กับผู้ต้องขังที่มี ความสนใจที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

1.2 การจัดการศึกษาสายวิชาอาชีพ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสานความ ร่วมมือกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร ในการดำเนินการจัดการศึกษาสายวิชา อาชีพให้กับผู้ต้องขังตามหลักสูตรวิชาอาชีพระยะสั้น ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สามารถศึกษาให้จบในตัว โดยใช้เวลาเรียน ตั้งแต่ 30 - 300 ชั่วโมง ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรวิชาชีพช่างตัดผม และ ช่างเสริมสวย หลักสูตรช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างตัดผมชาย ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างไม้ เครื่องเรือน และช่างพรหมเชิดทำโยมะพร้าว เป็นต้น

นอกจากนี้ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครยังได้ประสานความร่วมมือกับศูนย์พัฒนาฝีมือ แรงงานจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก (จังหวัดราชบุรี) เพื่อทำ การเปิดสอนผู้ต้องขังในหลักสูตรอาชีพเพื่อเข้าทำงานในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ช่างปูกระเบื้อง ช่างทาสีอาคาร ช่างเดินสายไฟฟ้า ช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า และช่างเขียนลายเบญจรงค์ เป็นต้น

1.3 การจัดการศึกษาสายวิชาธรรมศึกษา ในการจัดการศึกษาสายวิชาธรรมศึกษานี้ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาและฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง โดย มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดและต้องโทษในฐานะความผิดที่ต่างกันสามารถกลับตัวกลับใจ มุ่งเน้นในการกระทำแต่ความดี และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัธยาศัย ทั้งนี้เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครโดยความร่วมมือกับกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาธรรมศึกษาตามหลักสูตรคณะสงฆ์ให้กับผู้ต้องขังใน 3

ระดับ คือ ระดับประถมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

2. ผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
ย้อนหลัง 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541) ปรากฏผลดังนี้

2.1 ผลการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษา

2.1.1 ระดับประถมศึกษา ระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541)

มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนระดับประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 611 คน และจบการศึกษารวมทั้งสิ้น
122 คน

2.1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541) มี
ผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งสิ้น 604 คน และจบการศึกษา รวมทั้งสิ้น
113 คน

2.1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541)
มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสิ้น 64 คน และจบการศึกษา รวม
ทั้งสิ้น 12 คน

2.1.4 ระดับอุดมศึกษา ในหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมา-
ธิราช ระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2541) มีผู้ต้องขังสมัครเข้าศึกษา รวมทั้งสิ้น 3 คน
และยังไม่มีผู้สำเร็จการศึกษา

2.2 ผลการจัดการศึกษาสายวิชาอาชีพ

2.2.1 ปีพ.ศ. 2537 เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครไม่ได้ทำการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนสายวิชาอาชีพ เนื่องจากไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมราชทัณฑ์ กระทรวง
มหาดไทย และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

2.2.2 ปีพ.ศ. 2538 เปิดสอนสายวิชาอาชีพใน 7 สาขาวิชา ได้แก่
ช่างจักสานหวาย ช่างเชื่อมโลหะ ช่างเขียนลายเบญจรงค์ ช่างประดิษฐ์ดอกไม้และพวงมาลัยสนู
ช่างตัดผมชาย ช่างสีเครื่องเรือน และช่างเดินสายไฟฟ้าภายในอาคาร มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน
รวมทั้งสิ้น 166 คน และจบการศึกษา รวมทั้งสิ้น 152 คน

2.2.3 ปี พ.ศ. 2539 เปิดสอนสายวิชาอาชีพใน 7 สาขาวิชา ได้แก่
ช่างซ่อมอุปกรณ์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์
ช่างเขียนลายเบญจรงค์ ช่างทาสีภายในอาคาร ช่างเดินสายไฟฟ้าอุตสาหกรรม และช่างเสริมสวย
(หญิง) มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน รวมทั้งสิ้น 177 คน และจบการศึกษารวมทั้งสิ้น 161 คน

2.2.4 ปี พ.ศ. 2540 เปิดสอนสายวิชาอาชีพใน 6 สาขาวิชา ได้แก่ ช่างตัดผม ทำนชาย ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างพรหมเช็ดเท้าโยมะพร้าว ช่างไม้เครื่องเรือน ช่างซ่อมจักรยานยนต์ และ ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน รวมทั้งสิ้น 120 คน และจบการศึกษา รวมทั้งสิ้น 109 คน

2.2.5 ปี พ.ศ. 2541 (ภาคต้น) เปิดสอนสายวิชาอาชีพใน 6 สาขาวิชา ได้แก่ ช่างปูกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างทาสีอาคาร ช่างเสริมสวย (หญิง) ช่างเดินสายไฟฟ้า และ ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน รวมทั้งสิ้น 190 คน และจบการศึกษา รวมทั้งสิ้น 184 คน

2.3 ผลการจัดการศึกษาสายวิชาธรรมศึกษา

2.3.1 ปี พ.ศ. 2537 เปิดสอนเฉพาะระดับธรรมศึกษาชั้นตรี มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน รวมทั้งสิ้น 40 คน และสอบได้รวมทั้งสิ้น 38 คน

2.3.2 ปี พ.ศ. 2538 เปิดสอนระดับธรรมศึกษาชั้นตรี มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน รวมทั้งสิ้น 40 คน สอบได้รวมทั้งสิ้น 36 คน ระดับธรรมศึกษาชั้นโท มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนรวม 17 คน และสอบได้ 12 คน

2.3.3 ปี พ.ศ. 2539 เปิดสอนระดับธรรมศึกษาชั้นตรี มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 59 คน สอบได้ 17 คน ธรรมศึกษาชั้นโท มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 5 คน สอบได้ 3 คน และระดับ ธรรมศึกษาชั้นเอก มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 3 คน และสอบได้ทั้ง 3 คน

2.3.4 ปี พ.ศ. 2540 เปิดสอนระดับธรรมศึกษาชั้นตรี มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 62 คน สอบได้ 34 คน ธรรมศึกษาชั้นโท มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 7 คน สอบได้ 5 คน และระดับ ธรรมศึกษาชั้นเอก มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 2 คน และสอบได้ทั้ง 2 คน

2.3.5 ปี พ.ศ. 2541 เปิดสอนระดับธรรมศึกษาชั้นตรี มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 72 คน สอบได้ 39 คน ธรรมศึกษาชั้นโท มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 21 คน สอบได้ 20 คน และระดับ ธรรมศึกษาชั้นเอก มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียน 2 คน และสอบได้ทั้ง 2 คน

3. ความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

3.1 ความคิดเห็นของผู้ต้องขัง

3.1.1 สายวิชาสามัญศึกษา ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา ส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการสมัครเรียนเนื่องจากก่อนต้องโทษ ไม่มีโอกาสได้เรียนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ต้องการความรู้ และต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตามลำดับ

ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าจัดได้ในระดับที่เหมาะสมปานกลาง และในขณะเดียวกันผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการสมัครเข้าเรียนสายวิชาสามัญศึกษามากที่สุด

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค และควรแก้ไขปรับปรุงมากที่สุด ได้แก่ อุปสรรคการสอน หลักสูตรและเนื้อหาวิชา

3.1.2 สายวิชาอาชีพ

ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาอาชีพ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการสมัครเข้าเรียนเนื่องจากต้องการความรู้ในวิชาอาชีพมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน และต้องการนำไปประกอบอาชีพภายหลังจากพ้นโทษตามลำดับ

ส่วนในด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าจัดได้ในระดับที่เหมาะสมปานกลาง และในขณะเดียวกันผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการสมัครเข้าเรียนในสายวิชาอาชีพมากที่สุด

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค และควรแก้ไขปรับปรุงมากที่สุด ได้แก่ อุปสรรคประกอบการเรียนการสอนและฝึกภาคปฏิบัติ รองลงมา คือ หลักสูตรและเนื้อหาวิชา วิทยากร/ครูผู้สอน และตัวผู้เรียน ตามลำดับ

3.1.3 สายวิชาธรรมศึกษา

ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาธรรมศึกษา ส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการสมัครเรียนเนื่องจากต้องการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะต้องโทษมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการความรู้ และก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน ตามลำดับ

ส่วนในด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าจัดได้ในระดับเหมาะสมดีแล้ว และในขณะเดียวกันผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการสมัครเข้าเรียนในสายวิชาธรรมศึกษามากที่สุด

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค และควรแก้ไขปรับปรุงมากที่สุด ได้แก่ ตัวผู้เรียน

3.2 ความคิดเห็นของครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง

3.2.1 สายวิชาสามัญศึกษา

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังสายวิชาสามัญศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่าหลักสูตรและเนื้อหาวิชาควรจะต้องมีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพการปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้ภายหลังจากพ้นโทษไปแล้ว

ในด้านการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เห็นว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเหมาะสม ควรจะมีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ และควรมีห้องสมุดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ได้อย่างเหมาะสม

3.2.2 สายวิชาอาชีพ

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังสายวิชาอาชีพ ส่วนใหญ่เห็นว่าควรเป็นหลักสูตรวิชาชีพที่ตลาดแรงงานมีความต้องการ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้ และหน่วยงานหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ ควรประสานความร่วมมือกับเรือนจำเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่จบหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ เข้าทำงานได้ภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว

ในด้านการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เห็นว่า เรือนจำควรจะต้องเปิดสอนวิชาชีพที่หลากหลาย อุปกรณ์การสอนต้องมีความเหมาะสมกับการเรียนภาคปฏิบัติ วัสดุอุปกรณ์ที่ฝึกภาคปฏิบัติมีจำนวนไม่เพียงพอ และวัสดุอุปกรณ์ฝึกปฏิบัติไม่ทันสมัย

3.2.3 สายวิชาธรรมศึกษา

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังสายวิชาธรรมศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่าหลักสูตรและเนื้อหาวิชาเหมาะสมดีแล้ว และควรสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

ในด้านการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เห็นว่าเอกสารตำราประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป และควรเน้นให้ผู้เรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของคะแนนสอบไล่ปลายปี

3.3 ปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

จังหวัดสมุทรสาคร

3.3.1 ปัญหาด้านงบประมาณ ได้แก่ ได้รับงบประมาณในการจัดการศึกษา
สำหรับผู้ต้องขังน้อยมาก จึงส่งผลต่อการบริหารและการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังโดยตรง

3.3.2 ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ได้แก่ ไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็น
ห้องเรียน ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นการเฉพาะ วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ส่วนใหญ่ชำรุด
เสียหายและใช้การไม่ได้ วัสดุอุปกรณ์มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนให้มีประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง

3.3.3 ปัญหาด้านการขาดความสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาในการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนส่วนใหญ่มักจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาในระดับต่าง ๆ
อย่างแท้จริง จึงทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมักไม่ได้ผลตามนโยบายและเป้าหมายที่
กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้

3.3.4 ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการจัดการศึกษา
สำหรับผู้ต้องขังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นจะต้องได้รับความ
ร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นภายนอก ทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ วิทยากร และงบประมาณ
ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด
สมุทรสาคร พบว่า มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้ 1) การจัดการศึกษา
สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร 2) ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เกี่ยวกับกิจกรรม
การเรียนการสอน และ 3) ความคิดเห็นของครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

1. การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในความควบคุมดูแล
และรับผิดชอบของ “โรงเรียนผู้ใหญ่วัดสมุทรสาคร” โดยได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12
พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังใน 3
ลักษณะ คือ การจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาชีพ และสายธรรมศึกษา ซึ่ง
ปัจจุบันอยู่ในการกำกับดูแลและรับผิดชอบโดยตรงของฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ (พระราช
กฤษฎีกาการแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539) สำหรับในการจัด

การศึกษาสำหรับผู้ต้องขังนั้น เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ทำการประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายนอกในการจัดการศึกษาดังกล่าว ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ โดยได้ดำเนินการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และสายวิชาชีพ ระยะสั้นในบางหลักสูตร นอกจากนี้โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำยังได้ประสานงานกับศูนย์ พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก (จังหวัดราชบุรี) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับผู้ต้องขังในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น ช่างปูกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างทาสีอาคาร ช่างเดินสายไฟฟ้า และช่างไม้ เป็นต้น ในขณะเดียวกันโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ยังได้ประสานความร่วมมือกับกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดการศึกษาสายวิชาธรรมศึกษาระดับตรี โท และธรรมศึกษาระดับเอก ทั้งนี้เพื่อเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ให้สามารถประพฤติปฏิบัติและกลับตัวเป็นคนดีในสังคมต่อไป ซึ่งในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครนี้ สามารถดำเนินการจัดได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการสำคัญของกรมราชทัณฑ์ที่ได้มอบหมายให้เรือนจำเป็นแหล่งปรุงแต่ง แก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีด้วยการจัดการศึกษาวิชาชีพ วิชาสามัญ และการอบรมศีลธรรมจรรยาแก่ผู้ต้องขัง (ประเสริฐ เมฆมณี. 2525 : 7) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแผนทิศทางการราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2535 - 2545) ในภารกิจหลักที่ 2 โดยมุ่งเน้นให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งมีบทบาทที่สำคัญในการแก้ไข พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษไปแล้ว ด้วยการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังทั้งในส่วนของการจัดการศึกษาวิชาสามัญศึกษา วิชาชีพ และธรรมศึกษา (กรมราชทัณฑ์. 2537 : 47 - 48)

2. ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา สายวิชาอาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษา มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 สายวิชาสามัญศึกษา

ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษาดังต่อไปนี้

ด้านเหตุผลในการสมัครเข้าเรียน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการสมัครเข้าเรียนสายวิชาสามัญศึกษา เนื่องจากก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.51 รองลงมาได้แก่ ต้องการความรู้ ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และต้องการวุฒิเพื่อศึกษาต่อภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว คิดเป็นร้อยละ 31.01, 17.72 และ 10.76 ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ต้องขังที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่มีการศึกษาที่อยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ เป็นผู้ที่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษามากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ 48.95 และนอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 10.53 เป็นผู้ที่ไม่เคยมีโอกาสดูหนังสือมาก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาสามัญศึกษาจึงให้เหตุผลในการสมัครเข้าเรียนเนื่องจากก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือมาก่อน นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังให้เหตุผลถึงการสมัครเข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษาเพราะต้องการที่จะมีความรู้ และต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนเพื่อต้องการนำไปใช้เพื่อศึกษาต่อภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่นอกจากส่วนหนึ่งจะเป็นผู้ที่ไม่เคยมีโอกาสดูหนังสือมาก่อน และส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยรับการศึกษามาก่อนต้องโทษในระดับหนึ่ง จึงเห็นว่าหากตนเองสมัครเข้าศึกษาต่อในสายวิชาสามัญศึกษาที่เรือนจำจัดให้แล้ว นอกจากจะทำให้มีความรู้มากขึ้นแล้วยังเป็นประโยชน์สำหรับตัวเองโดยการใช้เวลาว่างในระหว่างต้องโทษในเรือนจำให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ประกอบกับหากพ้นโทษไปแล้วยังสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ญัฐ จุลสุวรรณ (2534) และ รุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง (2541) ที่พบว่าเหตุผลสำคัญที่ผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษาเนื่องจากต้องการมีความรู้เพิ่มขึ้น ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ขณะที่ต้องโทษ และต้องการวุฒิการศึกษาสูงขึ้นเพื่อสามารถนำไปศึกษาต่อภายหลังที่พ้นโทษไปแล้ว

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาสามัญศึกษา ที่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครจัดให้นั้น ส่วนใหญ่จัดอยู่ในระดับที่เหมาะสมปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.07 รองลงมาคือจัดให้เหมาะสมดีแล้ว ร้อยละ 29.89 คงมีเพียงร้อยละ 8.04 ที่เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุง ทั้งนี้โดยผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับความเหมาะสมด้านสถานที่ และห้องเรียนที่ส่งผลต่อกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาสามัญศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครนั้น โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยได้แบ่งการจัดออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประเภทชั้นเรียน และประเภท

ทางไกล ในประเภทชั้นเรียนนั้นจัดสำหรับผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดในประเภทของการศึกษาทางไกล สำหรับการจัดการศึกษาประเภทชั้นเรียนของเรือนจำนั้น เนื่องจากปัจจุบันเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ของเรือนจำมีอยู่จำกัด ด้วยเหตุนี้ การใช้พื้นที่ทุกส่วนจึงมีความจำกัติดอยู่ในตัวเอง ซึ่งอาจเป็นผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังโดยตรง ทั้งในส่วนของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ความเหมาะสมของบรรยากาศ และเสียงรบกวน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สภาพต่าง ๆ เหล่านี้ เรือนจำพยายามแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับสภาพของเรือนจำมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ไกวัล สากิยลักษณ์ (2535 : 1) และเสนห์ เพ็ชรสม (2535 : 1) ที่ได้กล่าวถึงปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่สำคัญ คือ การขาดห้องเรียน และอาคารสถานที่ถาวร บางแห่งต้องอาศัยสถานที่จากโรงเลี้ยงอาหาร ใต้ถุนตึกนอน ทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียนการสอน ตลอดทั้งทำให้ขาดบรรยากาศที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

นอกจากนี้ยังพบว่าในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนสายวิชาสามัญศึกษานั้นตนเองได้รับประโยชน์จากการสมัครเรียนในสายวิชาสามัญศึกษามากที่สุด ส่วนในด้านที่เป็นปัญหาอุปสรรค และควรแก้ไขปรับปรุงที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาสามัญศึกษานั้น ปรากฏว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 82.76 เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ อุปสรรคการเรียนการสอนที่มีน้อยเกินไป ร้อยละ 14.94 เห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขในด้านของหลักสูตรและเนื้อหาวิชาให้มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของสังคมมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาสามัญศึกษาส่วนใหญ่ จำเป็นที่จะต้องอาศัยการเรียนรู้ทั้งจากการมีส่วนร่วมในการทดลองและจากการปฏิบัติโดยตรงของผู้เรียน เนื่องจากการศึกษาจากสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพถ่าย แผนภูมิ เทปเสียง และภาพทัศน์ เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบการสอนเหล่านี้ ปัจจุบันเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครมีอยู่จำนวนน้อยมาก และในบางวิชาครูผู้สอนก็ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ มานำเสนอให้ตรงกับจุดประสงค์ของการเรียนในแต่ละเนื้อหาวิชานั้น ๆ ได้ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้รับงบประมาณในการจัดการศึกษาสายสามัญศึกษาค่อนข้างน้อยมาก จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการที่จะจัดหาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเสนห์ เพ็ชรสม (2535)

ที่กล่าวถึงปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานว่า การขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน และสื่อช่วยสอนอื่น ๆ เป็นข้อขัดข้องที่สำคัญ อันจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขัง ซึ่งในเรื่องนี้ยังสอดคล้องกับข้อสรุปปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์ (2537 : 6) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนว่า ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญนั้น จำเป็นจะต้องจัดให้มีอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบถ้วน ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำทุกแห่งยังไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์เหล่านี้ได้ครบถ้วน ทั้งนี้เพราะเนื่องมาจากการขาดแคลนงบประมาณด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังมาโดยตลอด

2.2 สายวิชาชีพ

ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาชีพ มีความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายอาชีพ ดังต่อไปนี้

ด้านเหตุผลในการสมัครเข้าเรียน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการสมัครเข้าเรียนสายวิชาชีพ เนื่องจากต้องการความรู้ในวิชาชีพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.41 รองลงมา ได้แก่ ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน และต้องการนำไปประกอบอาชีพภายหลังจากพ้นโทษไปแล้ว คิดเป็นร้อยละ 28.28, 23.45 และ 15.86 ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครส่วนใหญ่มีระยะเวลาต้องโทษระหว่าง 1 - 5 ปี มากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ 70.00 ในขณะเดียวกันยังมีผู้ต้องขังที่ต้องโทษมากกว่า 5 ปีขึ้น อีกร้อยละ 12.10 หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 82.10 มีระยะเวลาต้องโทษในเรือนจำเป็นเวลานาน ด้วยเหตุนี้จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของระยะเวลาดังกล่าวที่จะต้องสูญเสียไป จึงเห็นว่าหากจะใช้เวลาระหว่างต้องโทษอยู่ในเรือนจำขณะนั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด จึงควรที่จะฝึกฝนวิชาชีพนั้น ให้เป็นความรู้สำหรับตัวเองอันจะเป็นประโยชน์โดยตรงทั้งในขณะที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ ทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อไปภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้วจะได้มีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพติดตัว ตลอดทั้งยังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังจากที่พ้นโทษ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสได้รับการศึกษาสายวิชาชีพ อันจะสามารถนำความรู้ ความชำนาญ ไปประกอบเป็นอาชีพอิสระเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังจากที่พ้นโทษได้ (กรมราชทัณฑ์ 2538 : 125) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของรุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง (2541) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งพบว่า

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาชีพเนื่องจากต้องการความรู้ที่จะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพที่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครดำเนินการจัดให้นั้น ส่วนใหญ่สามารถจัดได้อยู่ในระดับที่เหมาะสมปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.55 รองลงมาได้แก่ ควรแก้ไขปรับปรุงร้อยละ 21.81 คงมีเพียงร้อยละ 3.64 ที่เห็นว่าเรียนจัดได้เหมาะสมดีแล้ว ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดการศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังนั้น โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดการศึกษาสายวิชาชีพ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความพร้อมและความเหมาะสม ทั้งในด้านหลักสูตร อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกภาคปฏิบัติ ตลอดจนทั้งวิทยากรหรือครูผู้สอน งบประมาณ และสถานที่ เป็นต้น ซึ่งในแต่ละหลักสูตรจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งภาคทฤษฎีและภาคฝึกปฏิบัติที่แตกต่างกันตามแต่เนื้อหาวิชาในหลักสูตรนั้น เช่น ในภาคต้นปีการศึกษา 2541 เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้ดำเนินการสอนหลักสูตรสายวิชาชีพ ช่างทาสีอาคาร ช่างเสริมสวย (หญิง) ช่างเดินสายไฟฟ้า และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ด้วยเหตุนี้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนจึงย่อมที่จะมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ วิทยากร/ครูผู้สอน ความเหมาะสมของอาคารสถานที่ และห้องเรียนที่ใช้ในการเรียนภาคทฤษฎี ห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังประสบกับปัญหาที่เกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์ประกอบการสอนในภาคทฤษฎี ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ ดังนั้นผู้ต้องขังส่วนใหญ่จึงเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับปานกลางมากที่สุด และรวมทั้งยังเห็นว่าควรจะต้องแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของทวี ทวีชนม์ (2539) ที่ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาชีพเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน จำนวนรวมทั้งสิ้น 256 คน ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัญหาที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ได้แก่ การขาดอุปกรณ์การสอน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกภาคปฏิบัติ สถานที่ฝึกปฏิบัติไม่สะดวก และบรรยากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของรุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง (2541) ที่ได้ ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้ต้องขัง จำนวนรวมทั้งสิ้น 239 คน ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ในด้านการจัดการศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังนั้น พบว่า ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ อุปกรณ์และเครื่องมือมีจำนวนไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถานที่คับแคบ ทั้งนี้ผู้ต้องขัง

ที่เป็นผู้เรียนในหลักสูตรวิชาชีพส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เรือนจำควรจะจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีจำนวนที่เพียงพอและทันสมัย จัดสอนในวิชาอาชีพที่หลากหลายและปรับปรุงสถานที่เรียนให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนสายวิชาอาชีพนั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ร้อยละ 100.00 เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการสมัครเข้าเรียนในสายวิชาอาชีพที่เรือนจำจัดให้มากที่สุด ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่ควรแก้ไขปรับปรุงที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาอาชีพนั้น ปรากฏว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 56.36 เห็นว่าปัญหาอุปสรรคที่ควรแก้ไขปรับปรุง ได้แก่ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติ รองลงมาคือ หลักสูตรและเนื้อหาวิชาไม่หลากหลายไม่ทันสมัย และควรเน้นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ในภายหลังที่พ้นโทษไปแล้ว ร้อยละ 29.09 คงมีเพียงร้อยละ 9.09 และ 5.45 ที่ผู้ต้องขังเห็นว่า เป็นปัญหาอยู่ที่ตัวของผู้ที่เข้าเรียนหรือครูผู้สอน และตัวผู้เรียนตามลำดับ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาอาชีพนั้น เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขังมีความเข้าใจมากขึ้น และตรงกับจุดมุ่งหมายในเนื้อหาวิชาที่สอน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ ประกอบการสอนด้วย ในขณะเดียวกันวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติก็มีความสำคัญและมีความจำเป็นเช่นกัน ทั้งนี้เพราะในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาอาชีพนั้น การวัดและประเมินผลผู้เรียนจะทำการวัดและประเมินใน 2 ส่วนด้วยกัน คือ ทั้งส่วนที่เป็นภาคทฤษฎี และส่วนที่ภาคปฏิบัติ ดังนั้นวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติจึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุด เพราะนอกจากผู้เรียนจะได้มีโอกาสทดลองและฝึกปฏิบัติจากของจริงแล้ว ยังจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์โดยตรงจากการเรียนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จึงเห็นว่าอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญที่ควรแก้ไขปรับปรุงในการเรียนวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับความเห็นของ สมบูรณ์ ประสพเนตร (2539 : 71) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการบริหารงานการศึกษาอบรมโดยเฉพาะการขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกวิชาอาชีพ ซึ่งโรงเรียนในเรือนจำควรจะได้ประสานงานขอความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชน มูลนิธิ หรือหน่วยงานที่ร่วมจัดการศึกษาวิชาชีพโดยตรง เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด หรือกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้ อาริยา ไชยานุวงศ์ และคนอื่น ๆ (2535) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ

ในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า ในด้านการจัดการศึกษาสายวิชาชีพนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ การขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการฝึกภาคปฏิบัติเช่นกัน

2.3 สายวิชาธรรมศึกษา

ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่สมัครเข้าศึกษาในสายวิชาธรรมศึกษา มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา ดังต่อไปนี้

ด้านเหตุผลในการสมัครเข้าเรียน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการสมัครเข้าเรียนสายวิชาธรรมศึกษา เนื่องจากต้องการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะต้องโทษ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาได้แก่ ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการความรู้ และก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 30.00, 17.14 และ 12.86 ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำขณะนี้มักจะมีอาการวิตกกังวลเป็นของตนเองอันเนื่องจากการกระทำผิดเมื่อครั้งที่อยู่ภายนอกเรือนจำ จึงทำให้เกิดความทุกข์ทั้งในร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ผู้ต้องขังบางคนที่มีครอบครัวอยู่แล้วยังมีความทุกข์ในจิตใจมากขึ้น ดังนั้นเมื่อโรงเรียนในเรือนจำเปิดทำการสอนในสายวิชาธรรมศึกษา จึงให้ความสนใจและเห็นว่าจะสามารถนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะต้องโทษได้ ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ (2537 : 4) ยังได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ต้องขังอันเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการดำเนินการให้การศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานได้แก่ มีจิตใจที่ไม่สงบ วิตกกังวลเรื่องคดีที่ต้องโทษ ห่วงใยครอบครัวปรับตัวเข้ากับสภาพของเรือนจำไม่ได้ และมักจะมีอาการผิดปกติทางจิตใจ ดังนั้น เมื่อโรงเรียนในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้ทำการเปิดสอนในสายวิชาธรรมศึกษาจึงสอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ที่มุ่งเน้นปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง และพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเพื่อให้พร้อมที่กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข (กรมราชทัณฑ์. 2537 : 47 - 48) ด้วยการฝึกอบรมวินัย อบรมศีลธรรม และนำกิจกรรมทางศาสนาพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง (กรมราชทัณฑ์. 2538 : 125) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองเปรม และทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร (พเยาว์ศักดิ์ ธาณรัตน์. 2533) ซึ่งพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ล้วนประสบปัญหาที่เกี่ยวกับความวิตกกังวลทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับครอบครัวและญาติ พี่น้องของตน ในขณะเดียวกัน ญัฐ จุลสุวรรณ (2534) ได้ทำการศึกษาปัญหาการปรับตัวในการเรียนของผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ในเรือนจำกลางคลองเปรม โดยพบว่า ปัญหาที่สำคัญของ

ผู้ต้องขัง ได้แก่ ความวิตกกังวล ปัญหาในการปรับตัว และปัญหาอันเนื่องมาจากสุขภาพร่างกาย ซึ่งเช่นเดียวกับผลการศึกษาวิจัยของจำเนียร จันทรงาม (2536) ที่ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อสภาพการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาอาชีพระยะสั้นในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งพบว่าผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะมีความวิตกกังวลและมีปัญหาส่วนตัวเช่นกัน

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพที่เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครจัดให้นั้นส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถจัดได้อยู่ในระดับที่เหมาะสมดีแล้วมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ 64.58 รองลงมาจัดได้ในระดับที่เหมาะสมปานกลาง ร้อยละ 35.42 และไม่มีผู้ต้องขังคนใดที่เห็นว่าควรจะต้องแก้ไขปรับปรุง ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพ ซึ่งผู้สอนส่วนใหญ่นอกจากจะเป็นอนุศาสนาจารย์ซึ่งเป็นผู้ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้วเป็นเวลานานจึงย่อมที่จะมีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพทุกระดับ ทั้งในระดับประถมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และประถมศึกษาชั้นเอก ต้องใช้หลักสูตรต่าง ๆ เอกสารและหนังสือที่จัดพิมพ์จากกรมศาสนา และคณะสงฆ์เป็นหลัก ตลอดทั้งกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพวิชานี้ไม่มีขั้นตอนที่ย่างยากซับซ้อนเหมือนกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สายวิชาสามัญศึกษา และสายวิชาอาชีพ ด้วยเหตุนี้ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จึงเห็นว่าเรือนจำสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับที่เหมาะสมดีแล้ว

นอกจากนี้ยังพบว่าในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนสายวิชาชีพ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการเรียนสายวิชาชีพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของรุ่งโรจน์ ไพรีทอง (2541) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพบว่าในด้านการฝึกอบรมศีลธรรมนั้น ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเห็นว่าตนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศีลธรรมมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคที่ควรแก้ไขปรับปรุง ปรากฏว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าที่สำคัญเกิดจากตัวผู้เรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.25 เห็นว่าปัญหาอยู่ที่ตัวครูผู้สอน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความทุกข์ทั้งในทางร่างกายและจิตใจ มีความวิตกกังวล มีความเป็นห่วงครอบครัวและญาติพี่น้องที่อยู่ภายนอกเรือนจำ จึงทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียนเท่าที่ควร

ในขณะเดียวกันครูผู้สอนวิชาธรรมศึกษานั้นส่วนใหญ่จะมีอนุศาสนาจารย์เพียงคนเดียวเป็นผู้สอน และต้องสอนทุกระดับชั้น ทั้งระดับประถมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก จึงทำให้ขาดความคล่องตัวในการสอน ซึ่งทั้งนี้ผู้ต้องชังส่วนใหญ่เห็นว่าเรือนจำควรจะได้มีมนต์พระ ภิกษุหรือเชียววิทยาการที่มีชื่อเสียงมาช่วยสอนหรือบรรยายประกอบ ก็จะทำให้ได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น

3. ความคิดเห็นของครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหาร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องชัง

3.1 ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา

3.1.1 สายวิชาสามัญศึกษา

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษาสำหรับผู้ต้องชังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ได้แก่ เนื้อหาวิชาจะต้องมีความทันสมัย เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนจะต้องสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้ภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษาสำหรับผู้ต้องชังนั้น โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำจะดำเนินการสอนโดยใช้หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนสายสามัญของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหลัก ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่สถานศึกษาอื่นภายนอกใช้โดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้หลักสูตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเนื้อหาวิชา รวมทั้งตำราแบบเรียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นกัน ในขณะเดียวกัน เนื้อหาวิชาและเอกสารตำรา หรือแบบเรียนที่โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำใช้ประกอบการเรียนการสอนผู้ต้องชังอยู่นั้น ส่วนใหญ่ล้วนเป็นเอกสารตำราและแบบเรียนที่มีเนื้อหาวิชาค่อนข้างเก่า ไม่ทันสมัยกับที่สถานศึกษาอื่นภายนอกใช้กันอยู่ จึงทำให้ไม่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับเรือนจำได้รับงบประมาณในการจัดการศึกษาที่ค่อนข้างจำกัดจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญ ในการนี้ทางเรือนจำจะสามารถจัดหาเอกสารและตำราประกอบการสอนที่ทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้จึงส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องชังโดยตรง ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับความเห็นของไกวัล สากิยลักษณ์ (2535 : 1) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

ส่วนหนึ่งได้แก่ การที่หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้ตำราและเอกสารประกอบการสอนที่มีใช้อยู่ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ตลอดจนไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของอารียา ไชยานวงศ์ และคนอื่น ๆ (2535) ที่ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและสายวิชาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งพบว่าในด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชาสายสามัญศึกษาควรมีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

3.1.2 สายวิชาชีพ

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ได้แก่ ควรเป็นหลักสูตรวิชาชีพที่ตลาดแรงงานมีความต้องการในระดับสูง สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ควรประสานความร่วมมือกับเรือนจำในการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ศึกษาจบหลักสูตรเข้าทำงานได้ในภายหลังที่พ้นโทษไปแล้ว ที่เป็นเช่นนี้เพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขัง คือ การที่ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสได้รับการศึกษาวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ทั้งสามารถนำความรู้ความชำนาญไปประกอบอาชีพอิสระเลี้ยงตนและครอบครัวภายหลังจากที่พ้นโทษได้ (กรมราชทัณฑ์, 2538 : 125) ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจึงมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่จัดการศึกษาสายวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังนั้น ควรจะเป็นหลักสูตรที่ตลาดแรงงานมีความต้องการสูง สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง ทั้งสามารถประกอบเป็นอาชีพอิสระส่วนตัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อารียา ไชยานวงศ์ และคนอื่น ๆ (2535) ทวี ทวีชนม์ (2539) ที่พบว่า ในการจัดการศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังนั้นจำเป็นต้องเน้นหลักสูตรวิชาชีพที่อยู่ในความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง และสามารถสร้างงานหรือประกอบอาชีพอิสระของตนเองได้

3.1.3 สายวิชาธรรมศึกษา

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายวิชาธรรมศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ได้แก่ หลักสูตรและเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมดีแล้ว และควรเน้นให้ผู้เรียนสามารถ

นำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายธรรมศึกษานั้น หลักสูตรและเนื้อหาวิชาเป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นโดยกรมการศาสนา และคณะสงฆ์ ซึ่งใช้ในการสอนธรรมศึกษากับประชาชนภายนอกโดยทั่วไปเช่นกัน ในขณะที่ผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นอนุศาสนาจารย์และพระภิกษุที่ผ่านการศึกษิตตามหลักสูตรของพุทธศาสนา มาโดยตรง จึงย่อมที่จะมีความคิดเห็นที่สอดคล้องไปในทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าควรเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้ต้องชั่งส่วนหนึ่งอยู่ในภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล และเครียด เป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจึงเห็นว่าควรเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของพเยาว์ศักดิ์ ธานีรัตน์ (2533) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องชั่งเรือนจำกลางคลองเปรม และทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร โดยผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ต้องชั่งส่วนใหญ่เห็นว่าในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมด้านศาสนา กับผู้ต้องชั่งนั้น ควรจะเน้นให้ผู้ต้องชั่งสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้จริง

3.2 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2.1 สายวิชาสามัญศึกษา

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษาสำหรับผู้ต้องชั่งในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเหมาะสม ควรจะมีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ ตลอดทั้งควรจะมีห้องสมุดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาสามัญศึกษาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ครูผู้สอน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการบรรยายแต่เพียงผู้เดียว ผู้ต้องชั่งส่วนใหญ่จะไม่มีส่วนร่วมโดยตรง ประกอบกับผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ และด้วยระเบียบการควบคุมบังคับบัญชาแล้วย่อมที่จะไม่กล้าแสดงออก หรือไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง จึงส่งผลให้การจัดการศึกษาในเรือนจำที่ผ่านมาไม่ได้ผล หรือมีประสิทธิผลมากเท่าที่ควร ในทางตรงข้ามในสภาพปัจจุบันการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้ได้ผลดี บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้งครูผู้สอนและผู้ต้องชั่งในฐานะผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกัน หรือนั่นที่

"ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง" มากกว่าการสอนที่เน้น "ครูเป็นศูนย์กลาง" ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจึงเห็นว่าควรจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน และควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเหมาะสม เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นว่าเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น จำเป็นจะต้องมีอาคารเรียน เป็นเอกเทศ ตลอดทั้งควรจะมีห้องสมุดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่าง เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักในแผนทิศทางการราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2535 - 2545) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ข้อ 2.3 ว่า ... โดยดำเนินการให้ทุกเรือนจำมีโรงเรียน และอาคารเรียนเป็นสัดส่วนเฉพาะพร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ (กรมราชทัณฑ์ 2537 : 50) นอกจากนี้ สมบูรณ์ ประสบเนตร (2539 : 71) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ เรียนเป็นการเฉพาะ และควรมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับโรงเรียนภายนอกให้มากที่สุด

3.2.2 สายวิชาชีพ

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจัด การศึกษาสายวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ด้านกิจกรรมการเรียน การสอน ได้แก่ ควรเปิดสอนในวิชาชีพที่หลากหลาย วิชาชีพที่เปิดสอนควรเป็นสิ่งที่ตลาด แรงงานต้องการ อุปกรณ์การสอนต้องมีความเหมาะสมกับภาคปฏิบัติ วัสดุอุปกรณ์ที่ฝึกภาค ปฏิบัติมีจำนวนไม่พอเพียง และวัสดุอุปกรณ์ฝึกปฏิบัติไม่ทันสมัย ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพนั้น นอกจากผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในด้านทฤษฎีแล้ว ภาคปฏิบัติก็มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ความ สามารถทักษะทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ผ่านตามเกณฑ์และมาตรฐานที่ กำหนดไว้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในสายวิชาชีพ อุปกรณ์และ วัสดุที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติจึงจำเป็นจะต้องมีจำนวนเพียงพอกับผู้เรียน ในขณะเดียวกันวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ดังกล่าวนอกจากจะต้องอยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้แล้ว จำเป็นจะต้องเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่มี ความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอีกด้วย นอกจากนี้ครูผู้สอน วิทยากร และ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ยังมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยเฉพาะในส่วนของวิชาชีพที่เปิด ทำการสอนสำหรับผู้ต้องขัง ควรจะเป็นอาชีพที่หลากหลาย และตรงข้ามกับความต้องการของ ตลาดแรงงานในปัจจุบัน ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ รุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง (2541) ที่ พบว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังนั้น ควรจะต้องเปิดสอน

ในวิชาอาชีพที่หลากหลาย วัสดุอุปกรณ์ต้องมีความเหมาะสมทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดทั้งต้องมีจำนวนที่เพียงพอกับผู้เรียน

3.2.3 สายวิชาธรรมชาติศึกษา

ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายวิชาธรรมชาติศึกษาสำหรับผู้ต้องชั่งในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารตำราประกอบการเรียนมีไม่พอเพียง เนื้อหาวิชาที่สอนไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป ควรเน้นให้ผู้เรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติให้มาก และเป็นส่วนหนึ่งของการสอบไล่ปลายปี ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสายวิชาธรรมชาติศึกษาทุกระดับ ทั้งในระดับประถมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ต่างก็ใช้หลักสูตรที่กำหนดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์และเรียบเรียงเป็นภาษาไทย แต่ก็เป็นบทเรียนที่ทำความเข้าใจได้ค่อนข้างยาก จะคงยกเว้นเฉพาะผู้ที่บวชเรียนมาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้หลักสูตรและเนื้อหาวิชาจึงมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยตลอดมา สำหรับการดำเนินการในการจัดพิมพ์หนังสือคำสอนธรรมศึกษาปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในขณะที่กิจกรรมการเรียนการสอนและการสอบไล่จะอยู่ในความรับผิดชอบของคณะสงฆ์ ซึ่งมีแม่กองบาลีสนามหลวง รับผิดชอบโดยตรง ประกอบกับงบประมาณในการจัดพิมพ์เอกสารดังกล่าวมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ต้องอาศัยผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเพิ่มเติม ดังนั้นตำราเอกสารการสอนจึงมีอยู่กันจำนวนน้อย ไม่เพียงพอทั้งกับจำนวนผู้เรียน ซึ่งเป็นมรณวาสโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของผู้ต้องชั่งในเรือนจำ จากที่กล่าวมาแล้วนี้ ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารส่วนใหญ่จึงเห็นว่าเอกสารตำราประกอบการเรียนมีไม่เพียงพอ เนื้อหาวิชาที่สอนไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป และควรเน้นให้มีการทดสอบผู้เรียนในภาคปฏิบัติด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องชั่ง

1.1 การจัดการศึกษาสายวิชาสามัญศึกษา เนื่องจากในปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องชั่งเพียงส่วนหนึ่งที่สมัครเข้าเรียนในสายวิชาสามัญศึกษา ทั้งที่ผู้ต้องชั่งส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำหรือไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อน ดังนั้น เรือนจำควรกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยให้ผู้ต้องชั่งทุกคนที่ไม่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษามาก่อนต้องเรียน

หนังสือจนจบหลักสูตรระดับประถมศึกษา ทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ต้องขังมีโอกาสศึกษาต่อสายสามัญศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

1.2 การจัดการศึกษายาวิชาชีพ เรือนจำควรจะได้ประสานความร่วมมือกับบุคคล องค์กรเอกชน และหน่วยราชการภายนอกในการเปิดสอนวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังให้มีความ หลากหลายมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนสามารถนำไป ประกอบอาชีพอิสระได้อย่างเหมาะสม

1.3 การจัดการศึกษาศาสนาธรรมศึกษา เรือนจำจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้ต้องขังทุกคนได้มีโอกาสศึกษาศาสนาธรรมศึกษาอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพราะการกล่อมเกลாதองจิตด้วย กิจกรรมทางศาสนาจะมีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถ ประพฤติปฏิบัติตนและกลับตัวเป็นคนดีของสังคม ทั้งยังจะไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพื่อติดตามผลผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนในสายสามัญศึกษา สายวิชา อาชีพ และสายวิชาธรรมศึกษาที่จบหลักสูตรและพ้นโทษไปแล้ว

2.2 ควรศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

2.3 ควรศึกษาโครงการความร่วมมือในการจัดการศึกษาและรับผู้ต้องขังเข้าทำงาน ภายหลังที่พ้นโทษกับหน่วยงาน หรือองค์กรเอกชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม. คู่มือการศึกษาระบบการศึกษาขั้นตรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2537.
- _____. คู่มือการศึกษาระบบการศึกษาขั้นโท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.
- _____. คู่มือการศึกษาระบบการศึกษาขั้นเอก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2535.
- _____. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- _____. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- _____. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- ไกวล์ สากิยลักษณ์. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ, “แนวทางในการดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง”. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, 2535.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2539.
- จำเนียร จันทรวงาม. การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาอาชีพระยะสั้นในเรือนจำและทัณฑสถาน. ปริญญาโท กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.
- ณัฐ จุลสุวรรณ. ปัญหาการปรับตัวในการเรียนของผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ในเรือนจำ : กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- _____. ความคิดเห็นของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพในเรือนจำกลางคลองเปรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาอาชีพระยะสั้น. ปริญญาโท กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.

ทวี ทวีชนม์. ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาชีพเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันในเรือนจำและ

ทัณฑสถาน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.

ทวีรัตน์ นาคเนียม. ผลการฝึกสมาธิที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง.

ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2530. อัดสำเนา.

ธรรมปิฎก, พระ. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2539.

แบ่งส่วนราชการ, พระราชกฤษฎีกา. แบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, 2539. อัดสำเนา.

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักการบริหารและพัฒนาเรือนจำ. กรุงเทพฯ : บริษัทการพิมพ์, 2527.

พเยาว์ศักดิ์ ธาณรัตน์. สุขภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรม

เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของเรือนจำกลาง

คลองเปรมและทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สด.ม. นครปฐม :

มหาวิทยาลัยมหิดล, 2537. อัดสำเนา.

พัฒนามือแรงงาน, กรม. หลักสูตรการฝึกเตรียมเข้าทำงานช่างก่อสร้าง. กรุงเทพฯ :

กรมพัฒนามือแรงงาน, 2538.

_____. หลักสูตรการฝึกเตรียมเข้าทำงานช่างไฟฟ้า. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนามือแรงงาน,

2538.

ราชทัณฑ์, กรม. สรุปประเมินผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการดำเนินงาน

การจัดการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน. นนทบุรี :

กรมราชทัณฑ์, 2535. อัดสำเนา.

_____. กฐินพระราชทาน, “แผนทิศทางการราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2536 - 2545).”

นนทบุรี : กรมราชทัณฑ์, 2537.

_____. กฐินพระราชทาน, “แผนทิศทางการราชทัณฑ์ในระยะแรก (พ.ศ. 2537 - 2540).”

นนทบุรี : กรมราชทัณฑ์, 2538.

รุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง, ว่าที่ร้อยเอก. การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาในเรือนจำ

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2541. อัดสำเนา.

สมบุญ ประสพเนตร. คู่มือการบริหารงานเรือนจำ. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, 2539.

สุนทร โคตรบรรเทา. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : อักษรสยาม, 2526.

สุวิทย์ นิ่มน้อย และคณะ. อาชีวศึกษาและทัศนวิทยา. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์, 2530.

เสนห์ เพ็ชรสม. การบริหารงานการศึกษาผู้ต้องขังในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, อาทิตย์ ประเศียรศรี. ความต้องการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอนของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2541. อัดสำเนา.

อาทิตย์ โพนทอง. การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขังตามแผนงานอรรถสัมพันธ์ผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม., พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2535. อัดสำเนา.

อายุตม์ สินธพพันธ์. การประเมินการบริหารของผู้บริหารงานเรือนจำและทัณฑสถาน. วิทยานิพนธ์ สค.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

อารียา ไชยานุวงศ์ และคนอื่น ๆ. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและสายอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน. นนทบุรี : กรมราชทัณฑ์, 2535. อัดสำเนา.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนสายวิชาสามัญศึกษา

1. เหตุผลในการสมัครเข้าเรียน (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. ต้องการความรู้
- ☐ 2. ต้องการวุฒิเพื่อศึกษาต่อภายหลังพ้นโทษ
- ☐ 3. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- ☐ 4. ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- ☐ 1. เหมาะสมดีแล้ว
- ☐ 2. เหมาะสมปานกลาง
- ☐ 3. ควรแก้ไขปรับปรุง

3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนสายวิชาสามัญศึกษา

- ☐ 1. มีประโยชน์
- ☐ 2. ไม่มีประโยชน์

4. สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคและควรแก้ไขปรับปรุง

- ☐ 1. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา
- ☐ 2. อุปกรณ์การสอน
- ☐ 3. ครูผู้สอน
- ☐ 4. ตัวผู้เรียน

5. ความคิดเห็นอื่นเพิ่มเติม (ถ้ามี) _____

แบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนสายวิชาชีพ

1. เหตุผลในการสมัครเข้าเรียน (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. ต้องการความรู้ในวิชาชีพ
- ☐ 2. ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- ☐ 3. ต้องการนำไปประกอบอาชีพภายหลังจากพ้นโทษ
- ☐ 4. ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- ☐ 1. เหมาะสมดีแล้ว
- ☐ 2. เหมาะสมปานกลาง
- ☐ 3. ควรแก้ไขปรับปรุง

3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนสายวิชาชีพ

- ☐ 1. มีประโยชน์
- ☐ 2. ไม่มีประโยชน์

4. สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคและควรแก้ไขปรับปรุง

- ☐ 1. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา
- ☐ 2. อุปกรณ์การเรียนการสอนและฝึกภาคปฏิบัติ
- ☐ 3. วิทยากร / ครูผู้สอน
- ☐ 4. ตัวผู้เรียน

5. ความคิดเห็นอื่นเพิ่มเติม (ถ้ามี) _____

แบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าเรียนสายวิชาธรรมศึกษา

1. เหตุผลในการสมัครเข้าเรียน (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. ต้องการความรู้
- ☐ 2. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ☐ 3. ต้องการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะต้องโทษ
- ☐ 4. ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสได้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- ☐ 1. เหมาะสมดีแล้ว
- ☐ 2. เหมาะสมปานกลาง
- ☐ 3. ควรแก้ไขปรับปรุง

3. ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนสายวิชาธรรมศึกษา

- ☐ 1. มีประโยชน์
- ☐ 2. ไม่มีประโยชน์

4. สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคและควรแก้ไขปรับปรุง

- ☐ 1. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา
- ☐ 2. อุปกรณ์การสอน
- ☐ 3. ครูผู้สอน
- ☐ 4. ตัวผู้เรียน

5. ความคิดเห็นอื่นเพิ่มเติม (ถ้ามี)

แบบสัมภาษณ์
ครูผู้สอน วิทยากร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

1. ความเกี่ยวข้องของท่านกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

- ☐ ครู
- ☐ วิทยากร
- ☐ ผู้บริหาร

2. อายุ _____ ปี

3. ประสบการณ์ในการสอน / หรือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

- ☐ ต่ำกว่า 5 ปี
- ☐ ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

4. วุฒิการศึกษา

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาโทและสูงกว่า

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

5.1 ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา

5.1.1 สายวิชาสามัญศึกษา _____

5.1.2 สายวิชาอาชีพ _____

5.1.3 สายวิชาธรรมศึกษา _____

5.2 กิจกรรมการเรียนการสอน

5.2.1 สายวิชาสามัญศึกษา _____

5.2.2 สายวิชาอาชีพ _____

5.2.3 สายวิชาธรรมศึกษา _____

6. ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น _____

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายสมจันท์ เข้มแน่นงาน
วัน เดือน ปีเกิด	10 เมษายน 2483
สถานที่เกิด	31 หมู่ 4 แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสุพรรณบุรี (เจ้าหน้าที่บริหารงานราชทัณฑ์ ระดับ 8)
สถานที่ทำงาน	เรือนจำจังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2502 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 โรงเรียนวัดนวลนรดิศ กรุงเทพมหานคร
	พ.ศ. 2519 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
	พ.ศ. 2542 การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
	พ.ศ. 2535 ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภออัญญบุรี จังหวัดปทุมธานี
	พ.ศ. 2536 ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2541 ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสุพรรณบุรี

การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

บทคัดย่อ
ของ
สมจันทร์ เข้มแน่นงาน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2542

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษานโยบายการศึกษาที่จัดสำหรับผู้ด้อยชั้น โดยใช้เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เป็นกรณีศึกษา ซึ่งแบ่งบริการออกเป็น 3 สายวิชา คือ การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา สายอาชีพ และสายธรรมศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ถือสถิติ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2541 มีผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครรวม 1,557 คน แยกเป็นผู้ต้องขังชาย 1,243 คน และผู้ต้องขังหญิง 314 คน มีผู้เข้าเรียนทั้ง 3 สายวิชา รวม 379 คน แยกเป็นสายสามัญศึกษา 174 คน สายอาชีพ 110 คน และสายธรรมศึกษา 95 คน

ผลการศึกษารูปได้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสายสามัญศึกษา เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2518 ปัจจุบันได้จัดการศึกษาให้ผู้ต้องขัง 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในช่วงปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้เข้าเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 611 คน สำเร็จการศึกษา 216 คน เฉลี่ยเข้าเรียนปีละ 121 คน และจบปีละ 43 คน เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวม 604 คน สำเร็จการศึกษา 137 คน เฉลี่ยเข้าเรียนปีละ 121 คน และจบปีละ 27 คน สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เริ่มเปิดสอนในปีการศึกษา 2539 รวมผู้เรียนถึงปี พ.ศ. 2541 มีทั้งสิ้น 106 คน จบการศึกษาเพียง 12 คน เรือนจำได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถเรียนในระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชได้ ปัจจุบันมีผู้เรียนจำนวน 3 คน

2. การจัดการศึกษาสายอาชีพ ได้ร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน เปิดสอนหลักสูตรวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาได้เปิดสอนรวม 16 สาขาวิชา มีผู้เรียนทั้งสิ้น 603 คน สำหรับในปี พ.ศ. 2541 ได้เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างทาสีภายในอาคาร ช่างเสริมสวย(หญิง) และช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า มีผู้เรียนรวมทั้งสิ้น 106 คน

3. การจัดการศึกษาสายธรรมศึกษา จัดสอนใน 3 ระดับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ในช่วงปี พ.ศ. 2537 - 2541 มีผู้เข้าเรียนทั้งสิ้น 330 คน สอบได้ 211 คน แยกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี 164 คน ชั้นโท 40 คน และชั้นเอก 7 คน

4. ความคิดเห็นของผู้ต้องขัง ได้สอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่ร่วมกิจกรรมการเรียน 190 คน สรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

4.1 การศึกษาสายสามัญศึกษา เหตุผลการสมัครเข้าเรียน ได้แก่ ก่อนต้องโทษไม่มีโอกาสเรียน ต้องการความรู้ และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 62.07 เห็นว่าการเรียนการสอนเหมาะสมในระดับปานกลาง และร้อยละ 29.89 เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว สิ่งที่เป็นปัญหาได้แก่ อุปกรณ์การสอน และหลักสูตรและเนื้อหาวิชา

4.2 การศึกษาสายอาชีพ เหตุผลการสมัครเข้าเรียน ได้แก่ ต้องการความรู้ด้านอาชีพ และต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 74.55 เห็นว่าการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และร้อยละ 21.81 เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุง สิ่งที่เป็นปัญหา ได้แก่ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการฝึกภาคปฏิบัติ

4.3 การศึกษาสายธรรมศึกษา เหตุผลการสมัครเข้าเรียน ได้แก่ ต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ และต้องการความรู้ ร้อยละ 64.58 เห็นว่าการเรียนการสอนเหมาะสมดีแล้ว และร้อยละ 35.42 เห็นว่าเหมาะสมในระดับปานกลาง ปัญหาการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาจากตัวผู้เรียนเอง และปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอน

5. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน สรุปได้ดังนี้

5.1 การศึกษาสายสามัญศึกษา เห็นว่า ควรปรับเนื้อหาให้ทันสมัย และให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์หลังพ้นโทษได้ ควรมีที่เรียนโดยเฉพาะ และควรมีห้องสมุดให้ค้นคว้า

5.2 การศึกษาสายอาชีพ ควรเน้นอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ควรมีความหลากหลาย และควรมีอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม

5.3 การศึกษาสายธรรมศึกษา ควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น และเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

5.4 ปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ได้แก่ ขาดงบประมาณ ดำเนินการ ขาดสถานที่เนื่องจากความแออัดของผู้ต้องขัง ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง และขาดการประสานงาน และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น

EDUCATIONAL SERVICES FOR PRISONERS : A CASE STUDY OF
THE SAMUTHSAKORN PROVINCIAL JAIL

AN ABSTRACT

BY

SOMCHANTRA KHAMENNGAN

Presented in partial fulfillment of the requirement for the master
of Education degree in Adult Education
at Srinakarinwirot University
March 1999

This study was about educational services for prisoners, taking the Samuthsakorn Provincial Jail as a study case. The services were classified into 3 categories : General Education, Vocational Training and Buddhist Education.

The total number of the prisoners on June, 1,1998 was 1,557, while 1,243 were male and 314 were female prisoners. 379 or 24.34 % of them joined the educational programs : 174 in general education, 110 in vocational training and 95 in Buddhist education.

The results of the study were :-

1. **General Education.** The Samuthsakorn Provincial Jail established its Adult Education School in B.E. 2518, providing 3 levels according to the Nonformal Education Department curriculum : primary, lower - secondary and upper - secondary education. In the 5 year period of B.E. 2537 - 2541, for primary education level, there were 611 enrollments(121 a year) and 216 graduates(43 a year). For lower - secondary education level, the enrollment number was 604 (137 a year) and 121 graduates (27 a year). In upper - secondary education level, stated in B.E. 2539, there were 106 enrollments and only 12 graduates. The prisoners had also been allowed to take the degree program of the Sukhothai Dhammathirat Open University, and there were 3 persons had joined the program.

2. **Vocational Training .** In co-operation with the Department of Nonformal Education and Institute for Skill Development, various vocational training had been organized for the prisoners. Since B.E. 2538, 16 vocational programs had been provided with 603 enrollments. In B.E. 2541, 4 programs were organized : home electricity, building, beauty - maker and electrical apparatus fixing, and the total enrollments were 106.

3. **Buddhist Program.** There were 3 levels of study : beginner, intermediate and advanced courses. In the period of B.E. 2537 - 2541, there were 330 students and the graduation number was 211 : 164 in the beginner course , 40 in the intermediate course and 7 in the advanced course.

4. Prisoner's Opinion. 190 prisoners who participated the educational programs were interviewed.

4.1 General Education. Reasons for joining the program were: no chance to learn before, to gain knowledge and to fill up spare time. Opinions on quality of the program : 62.07 % ranked in fair level, while 29.89 % in good level. Problems were about learning aids, curriculum and subject contents.

4.2 Vocational Training. Reasons for joining the program were : to gain knowledge and to fill up spare time. Quality of the program: 74.55 % ranked in fair level, while 21.81 % voted that should be improved. Problems were about learning tools and practicing.

4.3 Buddhist Education. Reasons for joining the program were : seeking spiritual calm, to fill up leisure time and to gain knowledge. Quality of the program : 64.58 % voted in good level, while 35.42 % in moderate level. Problems were about the learners themselves and some from teachers.

5. Staff 's Opinions. 7 staff members were interviewed.

5.1 General Education. Learning contents should be up - to - date and could be applied to everyday life after finish the services, learning space should be fixed and library should be provided.

5.2 Vocational Training. Vocational skills should be along with the present needs of the market, should be more variety and should have appropriated tools.

5.3 Buddhist Education. Be more emphasized on practical aspect, and the application to everyday life.

5.4 Problems of the Provisions. Short of financial support, no learning space, lack of real support, no good co-ordination and co-operation with other organizations.